

НАРИСИ З ІСТОРІЇ КРИМУ (2015-2022)

**ДОДАТКОВИЙ МАТЕРІАЛ ДЛЯ ВЧИТЕЛІВ
10-11 КЛАСУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ,
ВИКЛАДАЧІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВИШІВ**

Цалик Станіслав ♦ Мокрогуз Олександр ♦ Волошенко Оксана

АКАДЕМІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ

Цалик Станіслав
Мокрогуз Олександр
Волошенюк Оксана

НАРИСИ З ІСТОРІЇ КРИМУ (2015-2022)

**ДОДАТКОВИЙ МАТЕРІАЛ ДЛЯ ВЧИТЕЛІВ
10-11 КЛАСУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ,
ВИКЛАДАЧІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВИШІВ**

Навчально-методичний посібник

Київ
2023

Нариси з історії Криму (2015-2022): додатковий матеріал для вчителів 10 класу загальної середньої освіти, викладачів педагогічних вишів: Навчально-методичний посібник / Цалик С. М., Мокрогуз О. П., Волошенко О. В. / За редакцією Волошенко О. В. — Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2023. — 89. с.

ISBN 978-617-7370-57-3

Перший серед низки аргументів, якими Росія виправдовувала окупацію Криму, — це нібито належність півострова до етнічних «слов'янських земель». Цей посібник містить матеріали до занять з історії та громадянської освіти (10–11 кл.) і показує, яким чином провадилася цілеспрямована політика РФ з тим, щоб ширити два пропагандистські міти: перший, українці віддали Крим без жодного пострілу, тобто абсолютно добровільно; другим пропагандистським мітом слугувала статистика переходу кримчан у російське громадянство — окупанти переконували, ніби абсолютна більшість мешканців півострова радісно підтримали зміну його статусу; як переслідувалися кримськотатарські активісти та інакодумаючі. Посібник пропонує низку завдань з формування навичок верифікації джерел, зокрема візуальних, і критичного мислення. Авторський колектив об'єднав відомого історика та есеїста Станіслава Цалика та експертів Академії української преси.

Авторки/автори:

Цалик С. М. (розділ 1,2,3,4,5,6,7,8,9), Мокрогуз О. П.,
Волошенко О. В. (тестові завдання)

Виготовлення цього посібника стало можливим завдяки фінансовій підтримці Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), що була надана через проект «Медійна програма в Україні», який виконується міжнародною організацією Internews. Ця програма зміцнює українські медіа та розширює доступ до якісної інформації. Зміст матеріалів є виключно відповідальністю громадської організації «Академія української преси» та не обов'язково відображає точку зору USAID, уряду США та Internews.

ISBN 978-617-7370-57-3

© Цалик С. М., Мокрогуз О. П., Волошенко О. В., 2023
© Академія української преси, 2023
© Центр вільної преси, 2023

Зміст

Вступ	7
Розділ 1. Сезон розчарувань	10
Методичні завдання і питання учням, пов'язані з текстом есе	11
Розділ 2. Обіцянки-цяцянки	17
Методичні завдання і питання учням, пов'язані з текстом есе	18
Розділ 3. Їх розшукує поліція	24
Методичні завдання і питання учням, пов'язані з текстом есе	27
Розділ 4 «Мене почали бити ногами, руками...»	35
Методичні завдання і питання учням, пов'язані з текстом есе	38
Розділ 5. Таємниця Сімферопольського аеропорту	45
Методичні завдання і питання учням, пов'язані з текстом есе	47
Розділ 6. Міст з амбіціями	51
Методичні завдання і питання учням, пов'язані з текстом есе	53
Розділ 7. Кому загрожує мілітаризований Крим	59
Методичні завдання і питання учням, пов'язані з текстом есе	62
Розділ 8. Наступ на кримських татар	70
Методичні завдання і питання учням, пов'язані з текстом есе	72
Розділ 9. Крим після окупації	78
Методичні завдання і питання учням, пов'язані з текстом есе	80
Джерела	86
Автори	88

АКАДЕМІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ ВЖЕ 5 РІК В ПАРТНЕРСТВІ З МОН УКРАЇНИ ВИДАЄ НАРИСИ ІСТОРІЇ КРИМУ: ВІД СЕРЕДИНИ 18 СТ. ДО 2022 РОКУ

2023

Нариси з історії Криму (2015–2022): додатковий матеріал вчителів 10–11 класів загальної середньої освіти, викладачів педагогічних вишів: Навчально-методичний посібник / Цалик С. М., Мокрогуз О. П., Волошенюк О. В. / За редакцією Волошенюк О. В., Іванова В. Ф. — Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2023. — 89. с

Перший серед низки аргументів, якими Росія виправдовує окупацію Криму, — це нібито належність півострова до етнічних «слов'янських земель». Цей посібник містить матеріали до занять з історії та громадянської освіти (11 кл.) У фокусі — процеси тимчасової окупації російськими збройними силами АР Крим з зими 2014. Книжка декодує два пропагандистські міти. Перший: українці віддали Крим без жодного пострілу, тобто абсолютно добровільно, а це означає, що вони самі погодилися з переходом півострова під російську юрисдикцію. Другим пропагандистським мітом слугувала статистика переходу кримчан у російське громадянство — окупанти переконували, ніби абсолютна більшість мешканців півострова радісно підтримали зміну його статусу. Він звертається до переслідувань кримських татар та інакочисляючих. У фокусі — процеси тимчасової окупації російськими збройними силами АР Крим з зими 2014. Посібник пропонує низку завдань з формування навичок верифікації джерел, зокрема візуальних, і критичного мислення

2022

Нариси з історії Криму у ХХ-ХХІ ст.: 1990–2014 рр.: додатковий матеріал для вчителів для 11 класу загальної середньої освіти. Навчально-методичний посібник / Цалик С. М., Мокрогуз О. П., Волошенюк О. В. / За редакцією Волошенюк О. В., Євтушенко Р. І. — Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2022. — 65 с.

<https://www.aup.com.ua/book-review/narisi-z-istorii-krimu-u-khkh-khkh-st-1990-2014-r/>

2021

Нариси з історії Криму у ХХ ст.: 1939–1990 рр.: додатковий матеріал для вчителів для 10 класу загальної середньої освіти. Навчально-методичний посібник / Цалик С. М., Мокрогуз О. П., Волошенюк О. В. / За редакцією Волошенюк О. В., Євтушенко Р. І. — Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2021. — 71 с.

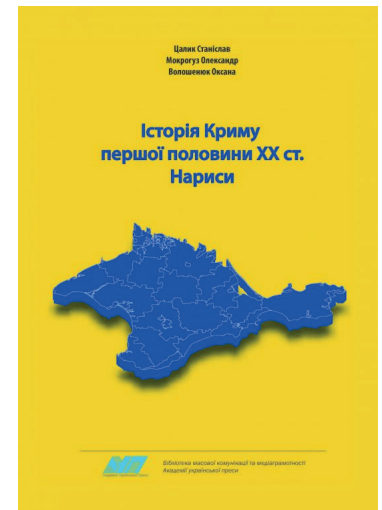
<https://www.aup.com.ua/book-review/19786-2/>

2020

Історія Криму першої половини ХХ ст. Нариси. Навчальний посібник 10 клас. / Цалик С. М., Мокрогуз О. П., Волошенко О. В. / За редакцією Волошенко О. В., Іванова В. Ф., Євтушенко Р. І. — Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2020. — 66 с.

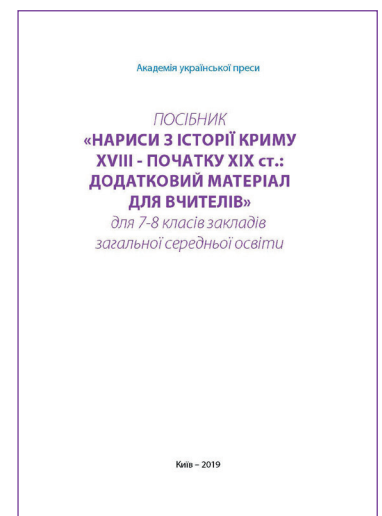
<https://www.aup.com.ua/book-review/istoriya-krimu-pershoi-polovini-khkh-st-na/>

2019

Нариси з історії Криму ХVІІІ — початку ХІХ ст.: додатковий матеріал для вчителів» для 7–8 класів загальної середньої освіти / Цалик С.М., Мокрогуз О.П., Волошенко О.В. / За редакцією Волошенко О. В., Іванова В.Ф., Євтушенко Р.І. — Київ : АУП, ЦВП, 2019. — 71 с.

<https://www.aup.com.ua/book-review/dodatkovyi-materiali-do-urokiv-istorii/>

Росія, захопивши Крим — власне, — незаконно присвоїла собі, тобто вкрала в Україні, близько 200 санаторіїв та пансіонатів, численні об'єкти інфраструктури, значну частину Північнокримського каналу, найдовшу в Європі міжміську тролейбусну лінію Сімферополь — Алушта — Ялта, п'ять аеропортів, сотні кілометрів залізничної мережі, морські порти та судноремонтні підприємства, Центр керування космічними польотами неподалік Євпаторії, відомі виноробні заводи «Масандра», «Коктебель», «Магарач», визначні пам'ятки історії та архітектури — від палацу кримських ханів у Бахчисараї та середньовічних мечетей часів Кримського ханату до художньої галереї з картинами Івана Айвазовського та уславлених палаців Південного берегу, славетний дитячий центр «Артек», Нікітський ботанічний сад, Ялтинський, Казантипський, Карадазький та інші заповідники, канатну дорогу на гору Ай-Петрі, дослідницькі об'єкти Національної академії наук України, лікувальні грязі озера Мойнакі в Євпаторії та багато-багато іншого.

Про масштаби крадіжки свідчить, зокрема, такий факт: до кінця 2014-го, тобто протягом лише дев'яти місяців, окупанти «націоналізували» щонайменше **400 об'єктів державної власності України**. Процес продовжувався і в наступні роки.

На півострів повернулася забута атмосфера «ліхіх 90-х», зокрема рейдерські атаки на приватний бізнес. «Нові господарі життя» робили це відомим способом. Спочатку підконтрольні медіа вкидають відомості, ніби певна компанія заборгувала когось величезну суму чи взагалі збанкрутувала — таку заяву міг зробити в інтерв'ю, наприклад, зацікавлений кримський чиновник, — після чого для «відновлення справедливості» з'являлася так звана «кримська самооборона» (власне, типові тітушки), яка діяла силовими методами.

З півострова почали тікати люди — насамперед ті, хто не бажав пристосовуватися до «руського міра». Або мав підстави боятися за своє життя через проукраїнську позицію. Мовою цифр це виглядало так. Станом на 1 січня 2014-го, як повідомляла українська статистика, в Криму постійно проживало **2 353 100 людей**. Окупанти восени того ж року влаштували свій перепис населення — кількість мешканців зменшилася майже на **78 000 осіб**.

Окупований Крим перетворився на таку собі «сіру зону», ізольовану від зовнішнього світу. Півострів, відрізаний окупантами від материка незаконним «кордоном», мав хіба поромне сполучення з Росією через Керченську протоку, фактично перетворившись на острів. Пропагандистський галас про «Кримнаш» і «повернення до рідної гавані» помалу затихла, бо в ньому більше не було потреби, а реальне життя тих, хто залишився в окупації, виявилось геть не таким, як обіцяли на мітингах весною 2014 року.

Звісно, Росія зробила все, щоб подати загарбання півострова як нібито мирний процес, вільне волевиявлення людей тощо. Мовляв, усе відбулося суто в рамках демократії. Як «докази» були запущені два пропагандистські міти.

Перший: українці віддали Крим без жодного пострілу, тобто абсолютно добровільно, а це означає, що вони самі погодилися з переходом півострова під російську юрисдикцію.

Не все, що виглядає правдиво, правда. Так і тут. Справді, на півострові були розташовані підрозділи Збройних сил України — особовий склад, зброя, боєприпаси тощо. Згідно з відкритими джерелами, йшлося про 6 тис. вояків у Сухопутних військах, 51 корабель з екіпажами (зокрема підводний човен «Запоріжжя») у Військово-морських силах, 1,1 тис. людей у Внутрішніх військах МВС, 3 тис. осіб у Нацгвардії. А ще був спецпідрозділ СБУ «Альфа» та деякі інші формування. Загалом, за різними оцінками, Україна мала в Криму від **16 до 22 тис. силовиків**.

Чому вони не чинили спротив? А тому, що майже відразу були заблоковані озброєними «зеленими чоловічками», які перекрили всі входи-виходи українських

військових частин. Розблокуватися можна було, тільки застосувавши зброю. І тут ключовий момент — наказ відкрити вогонь може дати лише Верховний головнокомандувач, а за Конституцією це Президент України. Будь-який командир, який на власний розсуд скомандує: «Вогонь!», ризикує піти під трибунал. Тим більше, що йдеться не про вогонь у відповідь на атаку, а про застосування зброї першими. Якщо внаслідок цього загинуть люди, такий командир автоматично стає військовим злочинцем з усіма юридичними наслідками.

Відіграла свою роль і погроза Путіна, що на загибель у Криму хоча б одного росіянина буде жорстока відповідь. Брати на себе відповідальність за можливе повномасштабне вторгнення Росії ніхто з українських офіцерів не хотів.

Натомість з Києва наказу відкрити вогонь не було. Чому? Тогочасний Президент України Віктор Янукович, який мав усі відповідні повноваження, попросту зник із Києва, і певний час про місце перебування легітимного очільника країни взагалі нічого не було відомо. Його втеча створила той вакуум влади, який став для росіян вирішальним — саме тоді, скориставшись розгубленістю українських військовослужбовців, браком розуміння, чії накази тепер виконувати і, що взагалі відбувається в Києві, збройні сили держави-агресорки встановили контроль над найважливішими об'єктами в Криму, зокрема, заблокувавши транспортну інфраструктуру півострова, військові частини, флот.

За посадою виконувачем обов'язків Президента України став Голова Верховної Ради Олександр Турчинов. Невідомо, чи його наказ на відкриття вогню, якби такий (теоретично) надійшов, справді стали б виконувати. Турчинов, чудово усвідомлюючи свою обмежену легітимність, скликав 28 лютого 2014 року засідання Ради національної безпеки та оборони. Однак її члени майже одностайно висловилися проти запровадження в Україні військового стану. За був тільки сам Турчинов.

Колись у майбутньому стануть доступні тогочасні документи можновладців — і українських, і російських, — тож можна буде зробити об'єктивний висновок про те, чи справді мудре рішення ухвалила РНБО. Нині воно виглядає складним, але все ж таки правильним. Наївно думати, що Росія, розпочавши цю ретельно підготовлену й продуману масштабну операцію, не мала плану «Б» на випадок збройного опору України. Очевидно, що мала. Чим би завершився військовий конфлікт, невідомо. За інформацією адмірала Ігоря Тенюха, тодішнього виконувача обов'язків міністра оборони України, який 11 березня виступав у Верховній Раді, росіяни зосередили біля східних кордонів України та Криму **220 тис. армійців, 1,8 тис. танків, понад 400 гелікоптерів тощо**. «Це угруповання в декілька разів переважає Збройні сили України», — пояснив депутатам виконувач обов'язків міністра.

Також — на жаль, нема де правди діти — на відношення сил вплинула поведінка дезертирів і зрадників. Під російський прапор переметнулося близько половини особового складу українських військовиків у Криму, зокрема вищі офіцери і навіть один контрадмірал, а також абсолютна більшість бойових і допоміжних кораблів і суден, зокрема підводний човен «Запоріжжя», великий і середній десантні кораблі «Костянтин Ольшанський» і «Кіровоград», морські тральники «Чернігів» і «Черкаси», шість корветів, два танкери тощо.

Тобто насправді Україна мала можливості лише для початку спротиву, натомість шансів на звільнення півострова на той момент не було. До «здачі Криму без жодного пострілу» призвів, отже, цілий комплекс причин, але все це абсолютно не має стосунку до російських вигадок про те, ніби Україна віддала Крим «добровільно» і «погодилася з цим».

Другим пропагандистським мітом слугувала статистика переходу кримчан у російське громадянство — окупанти переконували, ніби абсолютна більшість мешканців півострова радісно підтримали зміну його статусу і з ентузіазмом побігли брати нові паспорти з двоголовим орлом на обкладинці.

Аргументація насправді така собі. Річ навіть не в тому, що окупанти почали видавати свої паспорти за спрощеною (тобто пришвидшеною) процедурою. Вони прекрасно розуміли, що весною — літом 2014-го, в період ейфорії, слід паспортизувати якомога більшу кількість осіб, адже пізніше, коли пристрасті охолонуть і неминуче настане розчарування, робити це буде набагато складніше. Великий відсоток тих, хто

вступив у громадянство РФ, пояснюється тотальним тиском з боку окупаційної влади — в багатьох випадках людей фактично змушували робити це. Наприклад, без російського паспорта не розраховуй у разі потреби на приїзд «швидкої медичної допомоги» (є конкретні приклади, коли «швидка» відмовлялася їхати на такі виклики). Також матимеш проблеми з нерухомістю — без громадянства можна втратити право власності на свою квартиру. Виникли перешкоди для представників певних професій, наприклад освітян. У цій сфері можуть працювати тільки громадяни РФ. Батьки школярів теж мають показати «двоголовий» паспорт. І так далі, каналів прихованого примусу було дуже багато. Тож чимало людей, якщо вже вирішили залишитися на півострові, мусили підлаштовуватися під нову ситуацію. Бо мотивація «заради дітей» або «заради літніх батьків» працює безвідмовно. Хоча, звісно, були й такі — їх виявилось, на жаль, теж чимало, — хто набував російське громадянство відповідно до своїх переконань.

За таких умов зовсім не дивно, що вже у вересні 2014-го — минуло тільки сім місяців після так званого «референдуму» — голова «регіонального управління» Федеральної міграційної служби РФ Петро Ярош заявив журналістам, що в Криму одержали російські паспорти **98 % мешканців півострова**. «Це прекрасна цифра, — додав. — Ті громадяни, яких щось стримує, до кінця перехідного періоду, тобто до грудня, ця решта 2 %, очевидно, свої паспорти теж одержить. І все буде чудово».

Наразі невідомо, якою мірою оголошені цифри відповідають реаліям. Цілком можливо, що вони перебільшені й мають пропагандистський характер. Тим більше, їх оголосив не об'єктивний дослідник, а призначений Москвою колаборант, який перебуває під санкціями «за планомірну та оперативну видачу російських паспортів мешканцям Криму» та проведення політики, «що підриває чи загрожує територіальній цілісності, суверенітету та незалежності України». Тобто він особа зацікавлена в тому, щоб подавати ситуацію на півострові лише в рожевих тонах.

Хай там як, обдурити світову спільноту не вийшло — Сполучені Штати, ЄС, країни Великої сімки та деякі інші держави й міжнародні організації запровадили санкції проти агресора. Спочатку — персональні проти російських можновладців та кримських сепаратистів, причетних до захоплення Криму.

У липні 2014-го санкції розповсюдили також на російські компанії та підприємства військово-промислового комплексу і нафтогазового сектору. Ключовим кроком стало блокування всіх міжнародних інвестицій в економіку Криму та імпорту звідти товарів, а це означало, що юридичні особи будь-якої країни, якщо вони хочуть і далі залишатися на світовому ринку, мають негайно піти з півострова. Що, власне, і відбулося.

Крим, який донедавна був визначним центром туризму та відпочинку, перетворився на класичного ізгоя — політичного та економічного. Звідти пішли відомі українські та зарубіжні банки, міжнародні платіжні системи, компанії мобільного зв'язку та інтернету, світові бренди, скасували рейси авіакомпанії, припинилося залізничне сполучення з Україною тощо.

Протягом понад століття — за винятком періоду Другої світової війни — півострів жив переважно коштом курортників. Зокрема, 2013 року його відвідало майже 6 млн людей з України, Росії, Білорусі, Польщі та деяких інших країн. І це відпочивальники тільки в офіційних установах, що зареєстрували свою діяльність (пансіонатах, санаторіях, готелях тощо). Натомість чимала кількість людей приїжджала самостійно — орендували житло в приватних осіб і на власний розсуд розв'язували питання харчування, пляжу й дозвілля. Кількість таких «тіньових» курортників визначити важко. Але зрозуміло, що реальна кількість людей, які саме в Криму проводили свою відпустку або оздоровлювали дітей у численних літніх таборах біля моря, була набагато більша. У курортній індустрії була зайнята значна частина працездатних кримчан.

Окупаційна влада пообіцяла, що влітку 2014-го на півострові відпочиватимуть 8 млн курортників. Звісно, ейфорія охопила багатьох пересічних мешканців півострова. Натомість експерти-професіонали обережно прогнозували щонайбільше 1,5 млн осіб, тобто 25 % від торішніх офіційних показників. Фахівці орієнтувалися не на популярні заяви агітаторів напередодні «референдуму», а на фактичні показники попереднього бронювання місць. Адже зазвичай курортники ще з ранньої весни починали резервувати собі номери в готелях, пансіонатах, приватних будинках відпочинку тощо. Весною 2014-го замовлень не було, і це зрозуміло — відпускники люблять спокій і добробут. Ні того, ні іншого в Криму вже не було. «Тепер не їде ні Україна, ні Росія, — пояснив директор однієї туристичної фірми. — Ті дитячі табори, з якими ми постійно працюємо, не відкрилися».

Життя наче завмерло: славетні пляжі, на яких зазвичай не знаходилося вільного місця, стояли порожні, не побачили натовпу відвідувачів численні кафе, їдальні, розважальні заклади, парки атракціонів, кінотеатри, не дочекалися клієнтів готелі й приватні орендодавці, тинялися без роботи працівники туристичних фірм, пляжні фотографи, продавці сувенірів, таксиста і так далі.

Курортний сезон 2014 року кримчани називали «донецьким», адже поодинокі по статі, що їх можна було зауважити на пляжі — переважно жителі Донбасу, які вирішили біля моря перечекати військові дії, що Росія розгорнула в їхньому регіоні після анексії Криму. Тих людей, до речі, російське телебачення подавало як мешканців України, які «масово» приїхали відпочивати. Мовляв, бачте, самі українці не вважають «зміну прописки» півострова проблемою. Телекамери охоче показували великим планом українські номерні знаки на автівках донеччан та луганчан і запевнювали своїх глядачів, ніби то є кияни, харків'яни та львів'яни, які масово відпочивають у Криму, і взагалі все гаразд.

Але «гаразд» було тільки на екранах пропагандистських телеканалів, які били всі рекорди брехні, маніпуляцій та підтасувань. Насправді кількість курортників ледь досягла 15 % рівня 2013 року. Москва, щоб хоч якось приховати повний провал сезону і не налаштовувати проти себе кримчан, наказала терміново видавати мешканцям російської «глибинки» безплатні профспілкові путівки в Крим. Також оплачували і дорогу. Таким способом удалося заповнити деякі санаторії — звісно, не повністю, але вони принаймні не виглядали порожніми. А одержувачі путівок, які волею обставин опинилися в Криму вперше, дивувалися нечуваній «розкоші»: в кімнату, де мали б мешкати двоє-троє людей, селили одного, в їдальні кожен мав персональний столик (за яким зазвичай сиділи четверо). Тож «гості Криму» щиро дякували Путіну, який здобув для них цей райський півострів.

Виворіт такого курортного сезону полягав у тому, що профспілкові провінціали, мешканці переважно Єкатеринбурга, Казані, Новосибірська та Магадану, виявилися людьми негрошовитими (на відміну від російських курортників попередніх років) і майже не витрачалися поза санаторіями на розваги, екскурсії, сувеніри тощо. Значна частина кримчан відчули на власній шкірі, що розрекламоване нове життя — насправді порожні чи напівпорожні гаманці.

Що ж, усе як завжди — після яскравого карнавалу мітингів і солодких обіцянок настають суворі реалії.

Міжнародні санкції не були тимчасовим явищем. Їх неодноразово продовжували, запроваджували нові, збільшуючи кількість прізвищ, фірм та цілих секторів російської економіки. Саме санкції з боку світової спільноти, а також обвал цін на нафту, влаштований не без сприяння країн з проукраїнською позицією, стали причиною фінансової кризи в Росії та росту інфляції.

Своїх заходів вжила й Україна. Річ у тім, що півострів був міцно прив'язаний до ресурсів з України — це стосувалося насамперед води, яка з Каховського водосховища потрапляла до Криму через Північнокримський канал, та електроенергії, головним виробником якої була Запорізька атомна електростанція. Постачання води та електрики українська влада перекрила. Воду (з інших джерел) і світло кримчани мали тільки протягом кількох годин на добу. Такий блекаут, до речі, цілком влаштував колаборантів і окупантів, бо суттєво обмежував доступ місцевого населення до неросійських новин з інтернету.

Залежність Криму від українських продовольчих товарів становила до анексії 50–60 %. Крім того, кримські підприємства харчової промисловості випускали власну продукцію з української сировини. Україна запровадила заборону на постачання вантажів і транспортне сполучення з окупованою територією, внаслідок чого ціни на більшість товарів у Криму підскочили, а деякі продукти взагалі зникли з прилавків. Асортимент супермаркетів звузився до найнеобхідніших товарів місцевого виробництва або привезених з Росії. Останні виявилися не тільки набагато дорожчими (далися взнаки транспортні видатки), але й несмачними. Принаймні гіршими, ніж аналогічні українські. То було другим розчаруванням мешканців Криму, але не останнім.

МЕТОДИЧНІ ЗАВДАННЯ І ПИТАННЯ УЧНЯМ, ПОВ'ЯЗАНІ З ТЕКСТОМ ЕСЕ

1. Як би Ви охарактеризували становище у Криму у контексті назви есе?
2. Чому Крим, що був «центром туризму та відпочинку, перетворився на класичного ізгоя»?
3. Якою була традиційна специфіка курортного бізнесу у Криму до 2014 року?
4. Яка реальна цифра відпочивальників у 2014 році вказана у змісті есе?
5. На які російські медійні маніпуляції у висвітленні літнього сезону відпочинку 2014 року у Криму вказує автор.

6. Що робили російська влада, щоб якось «врятувати» курортний сезон 2014 року? Які заходи вживала окупаційна влада, щоб забезпечити виживання кримських курортів і санаторіїв?
7. Які причини провалу літнього сезону зазначає автор есе?

РОБОТА З ДЖЕРЕЛАМИ ІНФОРМАЦІЇ

1. Порівняйте інформацію у медіаджерелах наведених нижче стосовно кількості відпочиваючих у Криму у 2014 році.

1. У чому ці матеріали доповнюють зміст есе?
2. Які маніпуляції інформацією з боку окупаційної влади ви помітили? Чому вони застосовувались і як би ви пояснили їх механізм?
3. Проведіть математичні розрахунки з наведеними цифрами кількості відпочиваючих з Росії і України у відсотках, що традиційно склались до 2014 року — з України 65–70%, з Росії 20–25% від загальної кількості. Яку цифру щодо кількості відпочиваючих у 2014 році (приблизно) ви отримали?

Матеріал з сайту «Kerch.fm» (на окупованій території), опубліковано 8 вересня 2014 року «У Криму пояснили, чому зірвався курортний сезон-2014».

«Міністр туризму Криму (окупаційна влада — авт.) Олена Юрченко раніше заявляла, що цього сезону півострів розраховує прийняти близько 4 мільйонів росіян, а в голові глави республіки Сергій Аксьонов давав більш стриману оцінку — 3 мільйони...

Заступник міністра курортів та туризму Криму (окупаційна влада — авт.) Ольга Бурова пояснила, що «не можна порівнювати кількість туристів 2014 року з результатами 2013 року...». «Ми реально очікували, що до Криму приїде близько трьох мільйонів людей, до початку вересня ми зафіксували майже 2,5 мільйони туристів. Тож до кінця року ми можемо досягти бажаних результатів», — додала вона...

Останні роки Крим відвідували близько 6 мільйонів туристів щороку, пише видання. Традиційно, 65–70% із них — це українці. Частка росіян у потоці становила трохи більше 20–25%. Цього року, за офіційними даними, півострів відвідали лише близько 400 тисяч туристів з України.

Експерти вважають, що у Криму відпочило лише близько мільйона туристів.»

<https://kerch.fm/2014/09/08/v-krymu-obyasnili-pochemu-sorvalsy-kurortnyy-sezon-2014.html>

Матеріал з російського сайту «Lenta.ru», опубліковано 30 грудня 2014 року «Кількість відпочиваючих у Криму росіян зростає втричі».

«У 2014 році в Криму відпочили понад 4 мільйони людей. Це на мільйон більше, ніж очікувалося, повідомляє у вівторок, 30 грудня, «Інтерфакс» із посиланням на міністра курортів та туризму республіки Олену Юрченко (окупаційна влада — авт.).

«Туристичний потік із Росії цього року збільшився більш ніж втричі (підкреслено авт.)», — заявила глава відомства.» <https://lenta.ru/news/2014/12/30/krym/>

Матеріал з сайту «BBC News Україна», опубліковано 30 серпня 2014 року «Скільки людей відпочило у Криму?»

«8 мільйонів. Таку кількість туристів пророкували на цей рік у Криму лідери тутешніх сепаратистів одразу після анексії півострова Росією у березні.

Однак літо добігає кінця, і так звана влада Криму змушена визнати помилковість цих прогнозів.

19 серпня заступник міністра РФ у справах Криму Андрій Цемахович повідомив, що на півострові відпочило 2 мільйони 949 тисяч людей.

Він висловив сподівання, що до кінця року ця цифра зросте до 4,5 мільйонів. У четвер «міністр курортів та туризму Криму» Олена Юрченко поправила свого колегу, заявивши на прес-конференції в Сімферополі, що з початку року туристів було трохи більше — 2,3 мільйона.

«Близько 95% цієї кількості, це, звичайно, туристи з Російської Федерації», — підкреслила вона.

Останніми роками Крим відвідували близько 6 мільйонів туристів щорічно. Традиційно, 65–70% із них — це українці. Частка росіян у потоці становила трохи більше 20–25%. Цього року, за офіційними даними, півострів відвідали лише близько 400 тисяч туристів з України.

Колишній міністр курортів Криму Олександр Лієв, який після анексії переїхав до Києва і зараз працює першим заступником гендиректора Національної телекомпанії України, майже погоджується із даними щодо українців.

Він говорить про приблизно 300 тис. туристів із материкової України, «більшість з яких жителі Донецької та Луганської областей». А ось дані про загальну кількість відпочиваючих називає значно завищеними.

«Насправді реальна цифра туристичного потоку в Крим до кінця року може становити мільйон двісті. Це теж чимало, в принципі. Але це вдвічі менше, ніж у 1993 році — це був найгірший для туризму рік за всі роки незалежності України», — сказав Лієв BBC-Україна.

Схожі цифри озвучив нещодавно проросійський кримський експерт, голова організації «Курортний Крим» Олександр Бурдонов. «Цифра («влада», — ред.) явно завищена. Реально, за нашими даними, у Криму побувало 0,7–0,8 млн. туристів», — цитує його в публікації за 18 серпня Travel Russian News.»

https://www.bbc.com/ukrainian/ukraine_in_russian/2014/08/140830_ru_s_tourism_crimea

2. Чому інформаційний матеріал поданий нижче називається «Крим: геополітичне прощання з кривим сезоном 2014»? Який аспект ви вважаєте головним?

«Один із світових круїзних гігантів Costa Cruises (Італія) вже ухвалив рішення скасувати заплановані заходи до Одеси та Ялти у квітні — червні 2014 року (лайнер COSTA DELIZIOSA). Натомість лайнер збільшить стоянку в Стамбулі і зайде до болгарського Бургаса. Azamara, Oceania Cruises, Regent Seven Seas Cruises, Windstar Cruises та MSC Cruises замінили Одесу, Ялту та Севастополь на порти Туреччини, Румунії, Грузії та Болгарії. Деякі лайнери збільшать свою програму портами Греції.»

<https://www.blackseanews.net/read/78588>

3. Прочитайте два матеріали написані у 2014 і 2020 роках і характеризуйте відпочивальників у окупованому Криму.

1. Який логічний зв'язок існує між двома матеріалами?
2. У чому вони доповнюють один одного?
3. Про які проблеми йдеться у цих матеріалах?
4. Які висновки можна зробити на основі цих матеріалів?

3.1. Матеріал з російського сайту «New Retail»

«Курортний сезон 2014 у Криму — чого чекати?»

«Відпочиваючих там росіян умовно можна розділити на три групи: сімейні пари від 40 до 70, що ностальгують за радянським «Артеком», вуличками Ялти та Гурзуфа, чудовими видами Нікітського ботанічного саду тощо, фестивальна молодь з наметами, екстриму та економії, а також певний відсоток «невдах», які не встигли оформити закордонний паспорт. Але тепер, якщо сміливу російську молодь, можливо,

не особливо лякають останні події, то мами та тати з дітьми, а також пенсіонери, на-вряд чи наважаться відпочивати у такому неспокійному регіоні.

...російські форуми та соціальні мережі наповнюються топіками, в яких користувачі висловлюють свої сумніви щодо безпеки такого відпочинку. Достатньо ввести в пошуковий рядок на сайті vk.com словосполучення «відпочинок у Криму», щоб побачити тисячі повідомлень та коментарів приблизно одного змісту: «Не поїду. Небезпечно».

<https://new-retail.ru/lifestyle/kurortnyy sezon 2014 v krymu chego zhdat/>

3.2. Матеріал з українського сайту «Крым.Реалии»

«За України в Криму була розкіш». Кримчани — про колишні курортні сезони та нинішніх російських туристів»

«Були люди з Казані (Татарстан — КР), вони запитали: А де ваша столиця Крим? Я говорю: «У нас немає міста Крим». Показала їм півострів Крим, столицю Сімферополь. Вони дивилися на мене круглими очима. Люди непохилого віку, приблизно 40-річного віку. Ось який контингент до нас приїжджає. Нецікаво людям. Людям треба поїсти, попити та повалятися на морі, тобто вони неосвічені», — вважає екскурсовод з Феодосії Світлана.

«Тут у туристів пальці віялом ... Подивіться які у них круті машини! Вимагали розповісти, як їм проїхати, безкоштовно подивитися краси Криму. А за України розкіш була. Сюди їхали з України, Москви, Санкт-Петербурга, тобто інтелектуальні люди, які чимось цікавилися. Їхали потягами — автомобілів було мало, тому працювалося нормально».

<https://ru.krymr.com/a/kurortnyj-sezon-pri-ukraine-v-krymu-byla-roskosh/30854186.html>

3.3. Який основний меседж матеріалів про туристичний потік в окупованому Криму?

1. Чи можна сказати про маніпуляцію і відверту дезінформацію російських медіа?
2. Туристична галузь у 2014 і 2019, 2020 роках: чи помітні зміни?
3. Складіть інфографіку з поданих нижче матеріалів.

«Скільки ж туристів відпочило в Криму? Суперечлива статистика сезону 2019 року»

«Потік скоротився на 30 тисяч за літо — це відомості Державної прикордонної служби про перетин адміністративного кордону. Методика дає нам можливість відокремити туристів від потоку людей, які їздять до Криму з іншими цілями. Є спеціальний коефіцієнт, який щотижня різний, це складно пояснити. Грубо кажучи, дуже узагальнено, це 10% від пасажиропотоку. А реальні цифри всього туристичного потоку до Криму упродовж минулих трьох років складають 1,1–1,15 мільйона осіб, із яких мільйон — росіяни і приблизно 100–150 тисяч — громадяни України.

На початку жовтня голова комітету з туризму, курортів і спорту російського парламенту Криму **Олексій Черняк** сказав **РИА «Новости»**, що на півострів за вісім місяців «прибули 900 тисяч туристів з України». Наприкінці жовтня російський міністр курортів і туризму Криму **Вадим Волченко**, з посиланням на результати анкетування шести тисяч відпочивальників, повідомив, що лише 4% від загального туристичного потоку до Криму склали іноземці, з них 40% — туристи з материкової частини України, яку російські чиновники на півострові вважають сусідньою країною. Тобто, всього 1,6% від загального потоку.

Таким чином, якщо брати за основу офіційний російський показник у сім мільйонів туристів, кількість тих, хто приїхав із материкової частини України, складе 112 тисяч, що набагато менше за 900 тисяч, про які говорив Черняк.»

<https://ua.krymr.com/a/skilky-zh-turystiv-vidpochylo-v-krymu-2019-roku/30307581.html>

4. «Окупований туризм. Як змінився туристичний потік в Криму / 2014–2021»

«Офіційні оцінки туристичного потоку в Криму мають пропагандистський характер і є завищеними в 2–3 рази.

Показники, що публікує окупаційна влада в останні 2 роки (6–8 млн. туристів на рік) є в реальності показниками пасажиропотоку.

Окупаційні органи влади Криму відзвітували, що у 2019 році Крим прийняв «найбільшу кількість туристів за всю пострадянську історію» — 7,43 млн осіб. З урахуванням їхніх даних щодо середньої тривалості перебування туриста 7 днів, реальну кількість туристів у порівнянні зі статистикою 1980-х років (8 млн осіб, середня тривалість перебування 20–24 дні) можна оцінити у розмірі близько 2,5 млн осіб.

Тобто насправді реальний розмір туристичного потоку до окупованого Криму — це 2,5 млн осіб — тобто в 1,6 рази менше, ніж розрахункова оцінка кількості туристів до окупації (4 млн осіб, 10–14 днів) та в 3, 2 рази менше, ніж в радянські часи (8 млн осіб, 20–24 дні).»

<https://www.blackseanews.net/read/181948>

4.1. «Крим здивував «власною методикою» підрахунку туристів. Як на півострові нарахували 9 мільйонів гостей?»

«Б'ємо рекорди. 2019-го до Криму приїхало 7 млн 400 тис. відпочиваючих, 2020-го через ковід цифра впала до 6 млн 300 тис. осіб, натомість цього року за підсумками 11 місяців уже було 9 млн. У нас своя система, методика підрахунку — може вона недостатньо точна, але плюс-мінус так. Внутрішній туризм розквіт, гріх скаржитися», — цитує ТАРС Сергія Аксьонова.

За офіційними даними Управління Федеральної служби державної статистики по Республіці Крим та м. Севастополі, за 9 місяців поточного року в колективних закладах розміщення (КСР) півострова побувало 1 жмлн 996,5 тис. осіб, у тому числі 410,6 тис. — у санаторно-курортних організаціях.

Інший фахівець звертає увагу на той факт, що статистична методика, за чинним законодавством, має бути відкритою. Її, наприклад, публікують на своїх сайтах і Росстат, і Банк Росії, і Мінекономрозвитку. «Якщо у Криму розробили власну модель обліку гостей, то чому б її не оприлюднити? Адже за таких високих показників і збирання податків від туристичного сектора обіцяє бути рекордним — залишається лише змусити платити «сірий» готельний сектор. Тим часом республіка за часткою фіскальних надходжень, нарахованих на виручку від КСР, на одному з останніх місць у РФ — принаймні за підсумками 2019 року», — додає експерт.»

Російський сайт <https://www.tourdom.ru/news/krym-udivil-sobstvennoy-metodikoy-podscheta-turistov.html>

5. Що об'єднує ці медіатексти опубліковані в 2022, 2023 роках? Як це свідчить про туризм у Криму?

5.1. Заголовок матеріалу з російського сайту

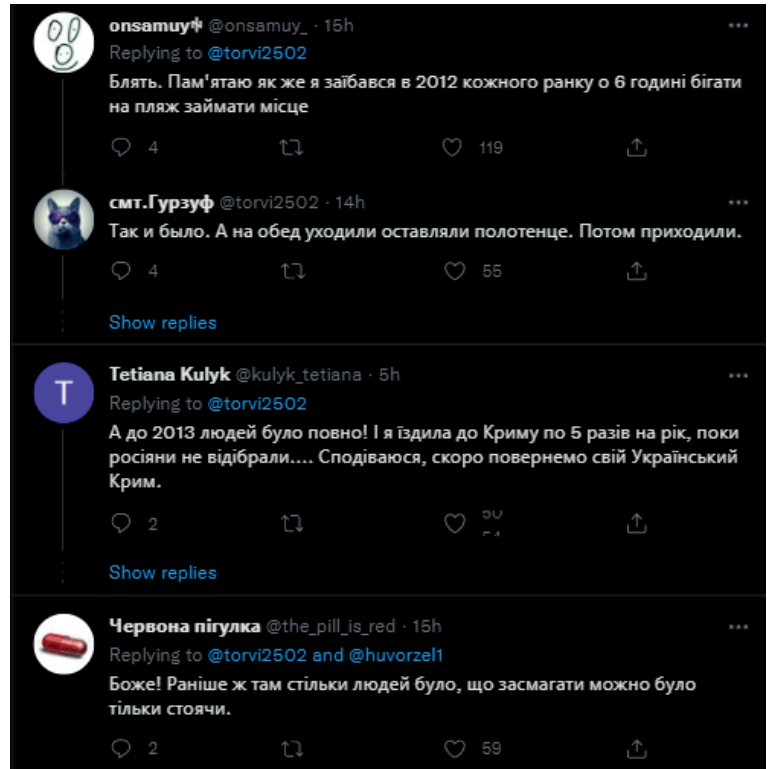
Туроператоры: сложная логистика сделала Крым труднодоступным для туристов из Томской области

13.07.2023, 16:02
tvtomsk.ru

Переклад: «Туроператори: складна логістика зробила Крим важкодоступним для туристів із Томської області»

<https://www.tvtomsk.ru/news/87250-turoperatory-slozhnaja-logistika-sdelala-krym-trudnodostupnym-dlja-turistov-iz-tomskoj-oblasti.html>

5.2. Фотографія і скріншот телеграм каналу

2022 р., Гурзуф

<https://news.obozrevatel.com/travel/v-kryimu-pozhalovalis-na-otsutstvie-turistov-iz-za-vojnyi.htm>

5.3. Окопи на узбережжі Чорного моря в Криму у грудні 2022 року

<https://polit.reactor.cc/post/5417599>

Життя в «сірій зоні» апіорі не щасливе. Бо окупант починає насаджувати свою ідеологію, мову, уявлення про історію, освітні стандарти тощо. А на побутовому рівні люди через санкції залишаються без багатьох звичних сервісів і послуг, ламається усталений спосіб життя, квітне популізм, а коли в населення нарешті настає розчарування красивими, але нездійсненими обіцянками, влада починає «закручувати гайки», сіючи страх вільно висловлювати свою думку, підсилюючи цензуру медіа та розширюючи сферу діяльності спецслужб.

Подивімося, чим насправді виявилися обіцянки російських пропагандистів, що їх щедро роздавали під час так званої «кримської весни». Про мітичні 8 млн курортників уже йшлося. А що з іншими?

Обіцянка № 1: перетворимо Крим на «нову вітрину Росії». Мовляв, бачили в телевізорі передолімпійський Сочі? Нові технології, модерна інфраструктура тощо. Так буде і у вас тут.

Ні, так не буде. Це з'ясувалося доволі швидко. Пізніше окупаційна влада звинуватила в усьому... Україну. Мовляв, українці перекрили постачання води, електроенергії, товарів, сировини, тому з «вітриною» доведеться трохи почекати. Почекали. Наступні події продемонстрували, що в Москві остаточно забули про обіцяну «вітрину». В 2015 році ліквідували створене під час «кримської весни» міністерство РФ у справах Криму. А в 2016-му ліквідували і сам так званий Кримський федеральний округ — півострів передали до складу Південного федерального округу з центром у Ростові-на-Дону. Але з огляду на те, що Москва стала перетворювати Крим на потужну військову базу з купою секретних об'єктів, можна засумніватися, чи взагалі розмови про «вітрину» не були пустопорожніми словами, адже «вітрина» передбачає приїзд великої кількості туристів, зокрема закордонних, а це погано суміщається з розташуванням секретних об'єктів.

Обіцянка № 2: ми підніmemo зарплати, пенсії, підвищимо рівень життя.

Не так сталося, як гадалося (і обіцялося). Із запровадженням на півострові російського рубля (замість гривні) зарплати й пенсії в перерахунку на долари США справді збільшилися, але рівень життя впав. Чому так? А тому, що разом із російськими зарплатами та пенсіями прийшли також російські (тобто набагато вищі) ціни на продукти, одяг, транспорт, комунальні послуги. Прийшла і російська система оподаткування бізнесу — відрахування державі суттєво збільшилися, а разом ними пішли вгору роздрібні ціни. І то ще не все. Через інфляцію ціни полізли далі вгору, натомість індексація зарплат і пенсій відбулася неповна. Як результат, у виграші опинилася невелика частина населення — переважно чиновництво, яке крім пристойних зарплат, отримувало ще й численні надбавки (Москва мусила дбати про колаборантів, головну свою «групу підтримки»), натомість рівень життя пересічних людей впав. Вишенькою на торті стало оголошення влітку 2018-го, що з наступного року вік виходу на пенсію піднімуть на 8 років. Ця так звана «пенсійна реформа» вдарила насамперед по тих, хто найактивніше підтримував «кримську весну». Тож не дивно, що люди різним способом висловлювали своє незадоволення. Публічно бути незгодним із політикою Кремля небезпечно, тому, наприклад, у Феодосії напередодні чергових виборів (які, зауважимо в дужках, не визнані Україною, США, ЄС та низкою інших країн) мешканці деяких будинків вивісили плакати, адресовані агітаторам від партії «Єдина Росія» (саме від цієї «партії влади» Путін висувався кандидатом у президенти): «Велике прохання не приходити до нас у під'їзд! Ви тут не знайдете підтримки! Ваша партія давно всіх налаштувала проти себе, узаконивши пенсійну реформу, підвищивши тарифи, ПДВ тощо».

Обіцянка № 3: покращиться життя селян, з Москви надійдуть колосальні інвестиції.

Чого варті такі слова, демонструє хоча б такий приклад. У 2019-му в приморське селище Берегове неподалік Феодосії прибули російський сенатор Сергій Цеков і

спікер підконтрольного Москві «кримського парламенту» Володимир Константинов. Вони агітували місцевих мешканців голосувати за них на чергових «виборах». Зустріли їх не квітами і не словами подяки. На відео, яке з'явилося в соцмережах, добре видно, що на сцену піднявся місцевий активіст Андрій Пашук і вручив Цекову документ. «Упродовж чотирьох років, — ішлося в ньому, — ми чуємо тільки брехню та обіцянки. За чотири роки жодна федеральна цільова програма не реалізована в селі. Інфраструктура села повністю зруйнована, немає доріг, освітлення, облаштування. Під виглядом облаштування недобросовісні користувачі знищують екологічно чисті пляжі Берегового. Численні звернення громадян не розглядаються по суті. Ми отримуємо на них просто відписки. Представники влади ведуть повне руйнування та розбазарювання колись курортного села». Звернення, за словами Пашука, підписали 750 осіб. Такий випадок не був поодиноким.

Обіцянка № 4: покращимо міське середовище, відремонтуємо вулиці, будинки, модернізуємо пляжі.

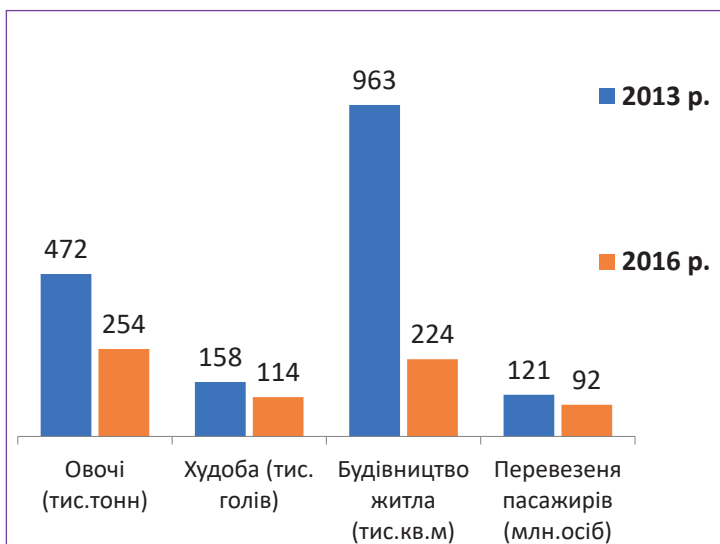
Що ця обіцянка залишилася лише цяцячкою добре видно на прикладі Ялти, курортної столиці Південного узбережжя Криму. Їй не тільки ускладнили життя через відсутність відпочивальників (а це значить, міський бюджет не дорахувався величезних надходжень), але й зламали те, що вже було: знищили красивий Приморський парк, передали з міської власності в республіканську театр, позбавивши Ялту можливості створити власну професійну театральну труп, понаставляли паркани на автовокзалі та пляжах, розікрали гроші федеральної цільової програми «Комфортне середовище», довели малий бізнес до майже повної деградації і так далі. Так це Ялта, вітрина півострова! Годі казати про менші населені пункти...

<https://polit.reactor.cc/post/5417599>

МЕТОДИЧНІ ЗАВДАННЯ І ПИТАННЯ УЧНЯМ, ПОВ'ЯЗАНІ З ТЕКСТОМ ЕСЕ

1. Як би ви пояснили назву есе? Як би ви назвали це есе?
2. Про які обіцянки йдеться в есе?
3. Чому Крим не став «ною вітриною Росії»?
4. Що стало із зарплатами, пенсіями, рівнем життя в Криму після окупації?
5. Як змінилось становище фермерів у Криму після 2014 року?
6. Чому інфраструктурні зміни у Криму так і не настали?

РОБОТА З ДЖЕРЕЛАМИ ІНФОРМАЦІЇ

1. У статті «Економіка Криму: впевнене падіння» розміщеній на сайті «Крим.Реалії» у 2017 році наводяться деякі факти економічного розвитку Криму. За деяким даними з вказаної статті авторами створена діаграма, що розміщена нижче. Які висновки можна зробити з неї?

2. Прочитайте текст з Вікіпедії. Дайте відповіді на питання і виконайте завдання.

«Під час візиту Медведєва 23 травня 2016 року до Феодосії до нього підійшла пенсіонерка Ганна Буянова, яка сказала, що має розмір пенсії 8 тисяч рублів і запитала: «Ви ж сказали, чи буде індексація, де вона у

Криму, ця індексація? Що таке 8000? Це мізер. Ноги витирають тут! На пенсії неможливо прожити, ціни шалені».

Медведев відповів: «Її [індексації] ніде немає, ми взагалі не брали, просто грошей немає зараз. Знайдемо гроші, зробимо індексацію. Ви тримаєтеся тут, вам всього доброго, гарного настрою та здоров'я!»

У травні 2018 року автор питання Ганна Буянова сказала в інтерв'ю «Новій газеті», що індексації пенсії так і не було, замість 8058 рублів на місяць у 2016 році вона отримує 8500 рублів за рахунок надбавки до прожиткового мінімуму та додала: «Треба сказати, за України легше жилося. Гривня була тверда, а рубль... якийсь порожній виявився. Грошей більше отримуєш, а йдеш у магазин: усе витратив — нічого не купив».

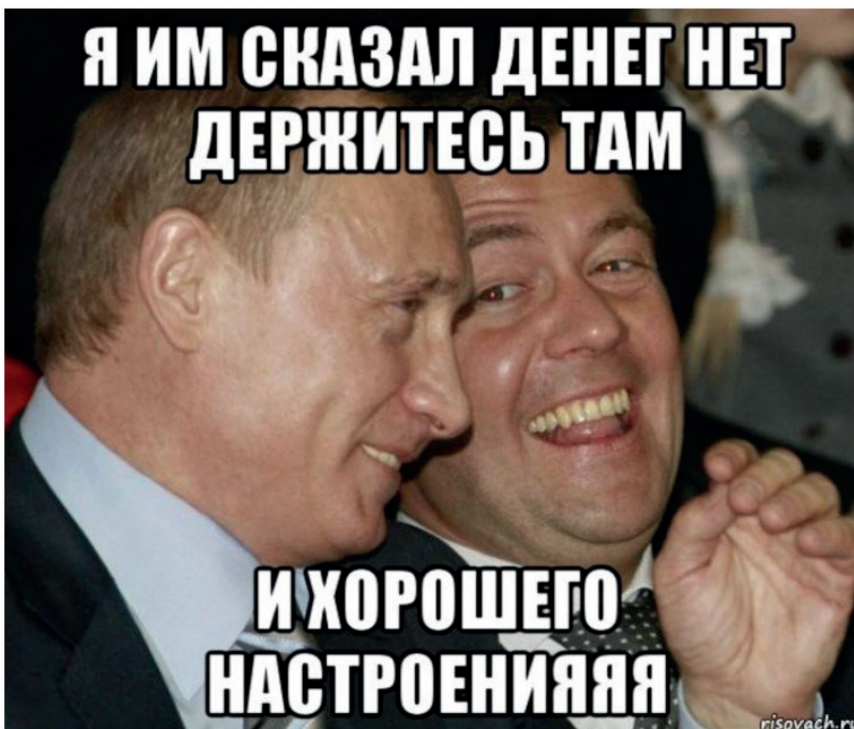
https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B3_%D0%BD%D0%B5%D1%82,%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D1%8B%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%81%D1%8C

Запитання

1. Про що свідчить цей епізод? Як він демонструє ставлення до людей високопосадовців з Кремля?
2. Перерахуйте пенсію Г. Буянової в українських гривнях і порівняйте з українськими пенсіями.

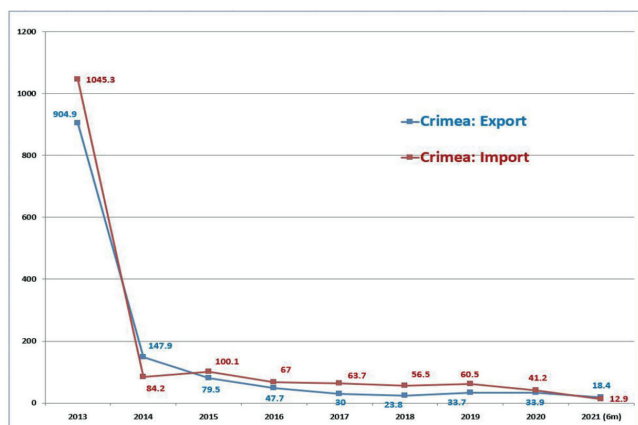
3. Щодо вказаного вище діалогу було створено безліч мемів (інформаційне повідомлення, ідея, що може мати різні форми і схильність до пародії, використання різноманітних форматів подання інформації, в основному текстової і візуальної). Один з таких мемів ви бачите нижче.

- 3.1. Який меседж він несе, на вашу думку?
- 3.2. Що хотіли нам сказати його автор/автори?
- 3.3. Створіть опис власного мему на цю тему або сам мем.

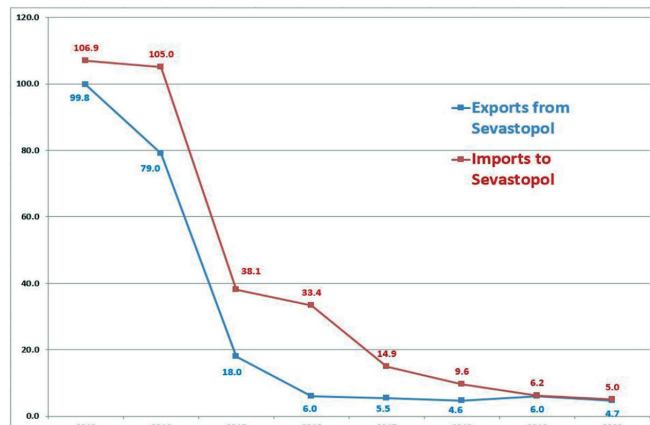

<https://fikiwiki.com/kartinki/660-kartinki-vy-tam-derzhites-55-foto.html>

4. Підрахуйте у скільки разів з 2013 по 2021 рік зменшився імпорт та експорт товарів з Крим/в Крим та з Севастополя / в Севастополь лише за офіційними даними. Які причини ви в цьому вбачаєте?

Діаграма 1. Обсяги експорту та імпорту товарів з Автономної Республіки Крим у 2013-2019 роках за офіційними даними, \$ млн.

Діаграма 2. Обсяги експорту та імпорту товарів з міста Севастополь у 2013-2019 роках за офіційними даними, \$ млн.

[BlackSeaNews | Економіка окупованого Криму. Експортна катастрофа / 2014–2021](#)

5. Які проблеми висвітлені в інформаційному повідомленні, наведеному нижче?

Як би ви охарактеризували рівень життя кримчан в окупації?

Порівняйте зарплати 2021 року та 2018 року, наведені у таблиці наприкінці. Чи відчутні зміни у рівні зарплат? Які висновки напрашуються?

«Зростають ціни, а не зарплати: жителі Криму готуються до скромного Нового року», 28 грудня 2021 рік

«Нещодавно статистичне відомство окупантів опублікувало дані про середню зарплату кримчан. Стверджується, що за останні п'ять років доходи жителів півострова зросли в середньому з 24,14 тис. руб. (8700 грн) до 34,18 тис. руб. (12 300 грн). Водночас середня зарплата по РФ коливається на рівні близько 54,6 тис. руб. (19 700 грн).

«Це хто ж у нас отримує 34 тисячі рублів? У нас двірник заробляє 10 тисяч (3600 грн), а сантехнік 15 тисяч (5400 грн). Вчитель отримує близько 15 тисяч рублів. Хто ці цифри придумав?» — повідомила мешканка Сімферополя Олена.

Пенсіонерка з Ялти Ольга Валеріївна заявила що такі зарплати у Криму можуть отримувати хіба що чиновники та військові.

«Для кримчанина 20 тисяч (7200 грн) — це дуже гарна зарплата. Жителі узбережжя, хто може, здають все вільне житло влітку, самі туляться у підвалах та літніх кухнях, аби щось заробити. А у кого немає такої можливості, їдуть на заробітки у ту ж Росію. Тому що зі зникненням води на півострові вирощувати щось на своїх городах стало неможливо», — розповідає Ольга Валеріївна.

Втім, рівень зарплат на півострові можна легко відстежити за допомогою сервісів пошуку роботи. «

Вакансія: Помічник вихователя
Сімферополь
от 19000 руб.
 занятість: повная, срочно. В детский сад "Антошка" ул.Ковыльная
 Условия работы: работа с детьми, пятидневка, соц. пакет.

Номер: 2529088
 Дата: 09.07.2021
 Показов: 32330
 Просмотров: 1003

→ отметить
 → в Блокнот
 → на e-mail

Вакансія: Повар
Сімферополь, детский сад
18000-20000 руб.
 занятість: повная, график работы:пятидневка, в детский сад "Антошка" ул.Ковыльная, на постоянную работу, приготовление пищи. Соц. пакет.

Номер: 2536444
 Дата: 27.08.2021
 Показов: 19073
 Просмотров: 200

→ отметить
 → в Блокнот
 → на e-mail

Вакансия: **Помощник воспитателя**

Симферополь
от 19000 руб.

занятость: полная, срочно. В детский сад "Антошка" ул.Ковыльная
Условия работы: работа с детьми, пятидневка, соц. пакет.

Номер: 2529088
Дата: 09.07.2021
Показов: 32330
Просмотров: 1003

→ отметить
→ в Блокнот
→ на e-mail

Вакансия: **Повар**

Симферополь, детский сад
18000-20000 руб.

занятость: полная, график работы:пятидневка, в детский сад "Антошка" ул.Ковыльная, на постоянную работу, приготовление пищи. Соц. пакет.

Номер: 2536444
Дата: 27.08.2021
Показов: 19073
Просмотров: 200

→ отметить
→ в Блокнот
→ на e-mail

Вакансия: **преподаватель по финансовым дисциплинам**

Симферополь, АНО "ПОО" "ОТК"
24500 руб.

занятость: частичная, график работы:гибкий, Ведение занятий по финансовым дисциплинам.

Номер: 2554095
Дата: 22.12.2021
Показов: 1566
Просмотров: 49

→ отметить
→ в Блокнот
→ на e-mail

Вакансия: **Логист**

Ялта, ООО "Рынок "Овощной"
50000 руб.

занятость: полная, график работы: сменный,
Логист требуется в организацию в г. Ялта.
Обязанности: – разработка маршрутов.
Требования: – среднее специа...

ГОРОДСКИЕ
БАКАНСИИ

Номер: 2553191
Дата: 14.12.2021
Показов: 3555
Просмотров: 54

→ отметить
→ в Блокнот
→ на e-mail

Вакансия: **Бухгалтер**

Ялта, ООО "Рынок "Овощной"
50000 руб.

занятость: полная, график работы: сменный,
Бухгалтер требуется в организацию в г. Ялта.
Обязанности: – ведение учета и отчетности и т.п.
Требования: ...

ГОРОДСКИЕ
БАКАНСИИ

Номер: 2553190
Дата: 14.12.2021
Показов: 3638
Просмотров: 26

→ отметить
→ в Блокнот
→ на e-mail

Вакансия: **Швея**

Ялта
20000 руб.

занятость: полная, график работы:гибкий, Требуется швея с опытом работы.
Оплата сдельная
Пошив постельного белья, штор, спецодежды
Ответственность. Дисциплинированность.
- официальное трудоустройство
- стабильная ЗП
- комфортные у...

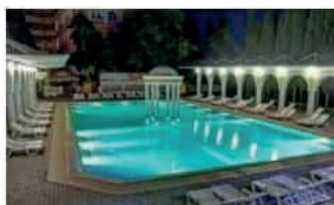
Номер: 2551526
Дата: 01.12.2021
Показов: 1473
Просмотров: 48

→ отметить
→ в Блокнот
→ на e-mail

Вакансия: **менеджер по подбору персонала**

Ялта, Гаспра, ООО Парк-отель Марат
25000 руб.

занятость: полная, график работы:шестидневка,
Обязанности:
- полный цикл подбора персонала
- взаимодействие со СМИ, ЦЗН, реклама в интернете
- соз...

Номер: 2553636
Дата: 17.12.2021
Показов: 1010
Просмотров: 45

→ отметить
→ в Блокнот
→ на e-mail

Вакансия: **Горничная**

Ялта, Гурзуф, ИП
25000 руб.

занятость: полная, график работы:гибкий, Ежедневная уборка номеров, Проживание и питание.

Номер: 2540465
Дата: 03.10.2021
Показов: 9434
Просмотров: 166

→ отметить
→ в Блокнот
→ на e-mail

Зарплаты у Криму / фото ok-crimea.ru

<https://www.unian.ua/economics/finance/rostut-cini-a-ne-zarplati-zhiteli-krimu-gotyuytsya-do-skromnogo-novogo-roku-novini-ukrajina-11656144.html>

Зарплати в Криму в 2018 році.

	Обіцяна середня зарплата	Реальна середня зарплата
Медицина	28 тис. рублів	12–20 тис. рублів
Освіта	22 тис. рублів	14–15 тис. рублів
ФСБ (Федеральна служба безпеки)		120 тис. рублів
Суддя Верховного суду		100 тис. рублів

«Зарплати в Криму: между пропагандой и нищетой» <https://realist.online/ekonomika/zarplaty-v-krymu-mezhdu-propagandoy-i-nishetoj>

6. Прочитайте матеріали нижче.

Чому окупаційна влада так діє? Чому в «технічну помилку» не вірять кримські фермери? Чи можна визнати знищення сільського господарства в Криму «прикрою помилкою»? Як становище в сільському господарстві відбивається на рівні життя людей

6.1. «Технічна помилка». Як фермерам у Криму спочатку дали права на землю, а потім її забрали»

«Більше сотні фермерів у Криму можуть втратити земельні ділянки, які вони обробляли протягом кількох десятиліть. Із 2019 року їх почали позбавляти права власності на землю. У Держкомреєстрі кажуть, що раніше фермерам віддали землю у власність через «технічну помилку», що сталася під час переоформлення документів. Наразі фермери знову стали не власниками, а «користувачами» своїх ділянок.» <https://www.bbc.com/russian/features-57813758>

6.2. «Як окупанти знищують сільське господарство в Криму»

Російська журналістка Оксана Якубець більш критично оцінює результати роботи. «Вже не секрет, що на сільськогосподарських ярмарках, що влаштовуються командою Аксьонова під видом кримської продукції торгують продуктами з ближнього зарубіжжя та інших регіонів Росії Пояснення цьому одне — бажання кримської влади швидких та «шалених» грошей. Крім цього, повністю вбито та розграбовано майно Кримспоживспілки. Колись процвітаюча структура, що мала у своєму складі ринки, склади, овочесховища практично в кожному районі Криму, сьогодні знищено, а інфраструктура поділена між найближчим оточенням Аксьонова.»

Проблемою для розвитку малих сільгоспвиробників Криму є російська бюрократична система, вважає кримськотатарський активіст, учасник руху кримських незалежних активістів та блогерів «Вільний Крим» Решад Меметов.

«До 2014 року в Криму активно відкривалися різні міні-цехи з виробництва сиру, іншої продукції. Зараз багато хто з них закритися через непомірні вимоги, які однакові, що для міні-цеху, що для великого заводу. Природно, що малий сільгоспвиробник сильно страждає на нові реалії», — повідомив активіст.

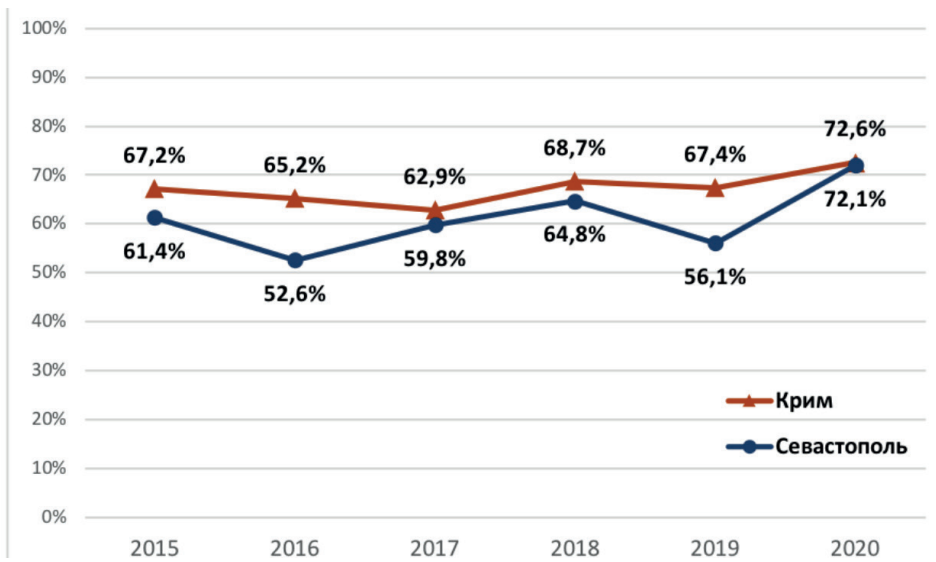
<https://flot2017.com/kak-okkupanty-unichtozhajut-selskoe-ho/>

7. На діаграмі нижче представлено графік дотаційності бюджетів Криму і Севастополя 2015–2020 рр.

Знайдіть у тексті есе тези, що засвідчують це становище?

Які причини цих дотацій і наслідків розвитку території Криму через них?

Чи сприяє це розвитку бізнесу, впровадженню інновацій в економіку, соціальну сферу?

[BlackSeaNews | Правда про Кримський окупаційний бюджет, малий та середній бізнес, зарплати та пенсії в умовах окупації / 2014–2021](#)

Натомість «керівники» окупованого Криму цілком комфортно почувалися в «сірій зоні», створеній за їхньою безпосередньою участю. От, наприклад, Сергій Аксьонов, який наприкінці лютого 2014 року став нелегітимним «прем'єр-міністром Криму» і навіть примудрився призначити самого себе верховним головнокомандувачем збройних сил Автономної Республіки Крим, яких не було. Це він закликав «Путін, прийди!», публічно звернувшись до кремлівського диктатора з проханням «про сприяння в забезпеченні миру та спокою на території АРК» — йшлося про легітимізацію перебування на півострові російських силовиків, які прибули сюди раніше, але неофіційно. Тоді ж заявив про майбутній референдум щодо статусу Криму і навіть про можливе розширення території автономії коштом сусідніх регіонів — анонсував, схоже, російську програму-максимум захопити не тільки півострів, але й сусідню Херсонщину. А може, мав на увазі «коридор» на Донбас, що його невдовзі й справді намагалася пробити Росія. Ось що пише, приміром, Роберт Сервайз у книжці «Кремлівська зима. Росія і друге пришестя Володимира Путіна» (Kremlin Winter. Russia and the Second coming of Vladimir Putin), виданій у США 2019-го: «У перші тижні лютого 2014 року на найвищих щаблях кремлівської влади кружляв меморандум, у якому пропонувалося в разі повалення Януковича окупувати і анексувати як Крим, так і Східну Україну». Це означає, що Аксьонов перебував у курсі найсекретніших планів Путіна. За два тижні він підписав у Москві сепаратистський «Договір про прийняття до Російської Федерації Республіки Криму» (зверніть увагу: окремо не згаданий Севастополь!).

Ще до підписання цього ганебного документа проти самозванця порушили кримінальне провадження за частиною 1 статті 109 КК України (насильницька зміна чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади). 4 березня Окружний адміністративний суд м. Києва задовольнив клопотання про визнання протиправними та скасування рішень Верховної Ради Криму про призначення Сергія Аксьонова на посаду голови Ради міністрів, а 5 березня Шевченківський райсуд м. Києва ухвалив затримати його. Пізніше дозвіл на затримання дав Печерський районний суд м. Києва за підозрою в скоєнні злочину, передбаченого ч. 5 ст. 191 КК України (привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем).

Також цей колаборант потрапив під санкції США і став фігурантом чорного списку ЄС (повідомлення «Офіційного журналу Європейського Союзу» від 17 березня 2014 року). Пізніше його також внесли до своїх санкційних списків Канада, Швейцарія, Австралія, Японія, Велика Британія.

У цивілізованих країнах, отже, на Аксьонова чекають суд і в'язниця — вільно почуватися така людина може хіба що в окупованому Криму та в Росії. Цінний для Кремля кадр! Тож не дивно, що Путін своїм указом призначив цього самопроголошеного «прем'єр-міністра» на посаду з дивною назвою «глава Республіки Крим» — і до 2019 року Аксьонов обіймав обидві згадані посади, а потім залишився тільки «главою». Він без проблем прилаштував своїх родичів на «хлібні» місця в загарбників: батько став депутатом так званого «парламенту» Криму, обраного в часи окупації, і очолив там комітет з будівництва, транспорту і паливно-енергетичного комплексу, дружина і дочка — члени вищих керівних органів партії «Єдина Росія», син — успішний бізнесмен. Сам Аксьонов поведився надзвичайно по-підлабузницькому щодо керівника країни-агресорки. Одного разу, перебуваючи в Москві, заявив, що Путінові слід надати більше повноважень «аж до диктатора», іншого разу — що той повинен керувати Росією пожиттєво. Така поведінка не залишилася непоміченою: він одержав у Кремлі орден «За заслуги перед Отчезством» I ступеня, орден Олександра Невського, дві медалі.

Але насправді підлабузництво «глави Криму» має цілком прагматичне пояснення — його особистий добробут і взагалі перебування на волі можливі лише за умови, що головний кабінет у Кремлі займає Путін.

Становище ще одного учасника здачі Криму Володимира Константинова також безпосередньо залежить від міцності й тривалості путінського режиму. Якщо за Аксьоновим тягнеться довгий і мутний шлейф кримінального минулого (яке він сам, що-правда, заперечує), то Константинов робив цілком пристойну кар'єру у сфері цивільного будівництва, став лавреатом Державної премії України в галузі архітектури за спорудження Української школи-гімназії в Сімферополі. Одержав чотири ордени та інші державні відзнаки, дістав почесні звання «Заслужений будівельник України» та «Заслужений будівельник Автономної Республіки Крим», тричі обирався до парламенту автономії. З 2001-го як бізнесмен працював з росіянами, зокрема, очолив спільне українсько-російське підприємство «Укрросбуд», одну з найбільших у Криму будівельних компаній. Станом на 2013 рік його вважали чи не найбагатшим мешканцем півострова: за одними оцінками, його статки становили \$150 млн, за іншими — \$315 млн.

Коли в Криму з'явилися «зелені чоловічки», Константинов, на той час легітимний голова парламенту Автономної Республіки Крим, не раз публічно заявляв, що півострів не відділятиметься від України. Потім з'ясувалося, що то він говорив лише для годиться, щоб заспокоїти, а точніше, ввести в оману, кримських патріотів, які виступали за Україну. А насправді таємно домовлявся з росіянами саме про відділення. Є версія, що окупанти попросту шантажували спікера величезною заборгованістю його фірм різним банкам, зокрема російському державному ВТБ-банку. Про масштаби тих боргів дає уявлення Єдиний реєстр судових рішень, з матеріалів якого випливає, що лише українському Укрексімбанкові фірми Константинова заборгували близько пів мільярда гривень.

Звісно, не варто сприймати цього чоловіка жертвою, яку озброєні окупанти ледь не силою змусили перейти на їхній бік. Ні-ні, він — типовий представник «руського міра», українофоб. Наприклад, не посоромився на зустрічі з журналістами, що відбулася в Сімферополі 2012 року, публічно заявити таке: «Нас сьогодні найбільше дратує, що багато міністрів [з Києва] починають звертатися до нас українською мовою». Або: «Поки в Сімферополі ми не будемо дивитися кіно російською мовою, нічого доброго не буде». Про бажане розширення сфери впливу «руського міра» висловився на українсько-російському форумі «Взаємодія-2012»: «Росія має посилити свою освітню й культурну присутність не тільки в Криму». А в грудні 2013-го, перебуваючи в Москві, заявив на одній з нарад у Кремлі, що в разі повалення Януковича Крим має відійти до Росії...

Чому цей діяч становив такий інтерес для Кремля? Річ у тім, що в сценарії гри в удавану «законність», яку затіяли окупанти, саме Константинову як легітимному очільникові парламенту відводилася ключова інструментальна роль: він мав організувати голосування за недовіру чинному урядові Анатолія Могильова, відправивши його у відставку, а потім нібито законно (насправді ні) призначити новим прем'єр-міністром Сергія Аксьонова, наділяючи таким способом кремлівського протеже всією повнотою виконавчої влади на півострові. Після цього Москва могла робити в Криму все, що хотіла.

Зрозуміло, що усунувши уряд Могильова і незаконно призначивши замість нього Аксьонова, парламент автономії втратив легітимність (кандидатуру нового прем'єра, відповідно до Конституції, вносить лише Президент України, а не політики регіонального рівня). Щодо Константинова та кількох інших політиків Генеральна прокуратура України в березні 2014-го відкрила кримінальне провадження, звинувативши їх у скоєнні «злочинів проти держави, посяганні на територіальну цілісність». А Служба безпеки України 2 квітня оголосила Константинова в розшук у зв'язку з діями, передбаченими ст. 109 КК України — «насильницька зміна або повалення конституційного ладу або захоплення державної влади».

На жаль, уже після цього українська влада припустилася прикрої юридичної помилки — 10 квітня (!), тобто вже після відкриття кримінальної справи та оголошення Константинова в розшук, а також після проведення в Криму «референдуму» та підписання в Кремлі «договору» про входження півострова до складу Росії, Центральна виборча комісія України звернулася до Константинова як до «Голови Верховної Ради Автономної Республіки Крим з проханням до 14 години 12 квітня 2014 року надати пропозиції щодо кандидатур до складу ОБК, які організовуватимуть підготовку

та проведення позачергових виборів Президента України в територіальних виборчих округах № 1–10, 224, 225». Інформація про таке звернення з'явилася на офіційному сайті ЦВК України 13 квітня. Відповіді, звісно, не надійшло, але цей крок цілком можна витлумачити (на бажання, звісно) так, що Київ навіть у квітні визнавав кримський парламент і його спікера легітимним. І в такому разі цілий ряд незаконних рішень Сімферополя, ухвалених після 27 лютого, зокрема про референдум, можна вважати законними... Пізніше наведена інформація зникла з сайту ЦВК, але залишилася в архіві за посиланням <https://cutt.ly/xwjXQQLj>

Хай там як, у лютому — березні 2014-го Константинов задовольнив усі вимоги загарбників і потрапив під персональні міжнародні санкції 27 країн ЄС, а також України, Великої Британії, США, Канади, Швейцарії, Австралії, Японії. Тобто за межі «сірої зони» чоловік може виїхати хіба що до Росії.

Натомість він зберіг посаду спікера кримського «парламенту», очолив регіональне відділення партії «Єдина Росія», одержав від Путіна два ордени і почесну грамоту. Ймовірно, списали величезні борги його фірм. І в утвореній ним «сірій зоні» він явно не голодує: 2021 року задекларував прибуток 67 908 364 руб (еквівалент \$828 039), тобто щомісячно заробляє в середньому \$69 тис. А дружина, син і дочка очолюють численні фірми, які належать Константинову.

Третім підписантом сепаратистського «договору» про входження Криму до складу Росії був севастопольський бізнесмен Олексій Чалий. Вперше він «засвітився» в політичному полі 19 листопада 2013-го, коли оприлюднив звернення до тогочасного Президента Віктора Януковича з вимогою не укладати угоду про Асоціацію України з ЄС, підписане багатьма севастопольцями. За два дні Кабінет Міністрів України, посилаючись на «волю народу», зупинив підготування згаданої угоди — саме після цього десятки й сотні тисяч киян і мешканців інших населених пунктів вийшли з протестами на майдан Незалежності. Вдруге Чалий вийшов на політичну арену в лютому 2014-го. Сценарій, розроблений у Москві, передбачав, що саме він зробить перший публічний крок у ретельно підготовленій спецоперації із захоплення півострова. Вранці 23 лютого він повернувся до Сімферополя літаком з Москви, де узгоджував останні деталі, і вже за кілька годин, приїхавши до Севастополя, на вуличному мітингу на площі Нахімова, на який зігнали працівників його фірми, оголосив себе «народним мером» і силоміць встановив на флагштоках біля Севастопольської держадміністрації російський триколор та андріївський прапор. В'їзд до міста перекрили російські БТРи. Наступного дня легітимний керівник міста Володимир Яцуба подав у відставку. Нині призначений росіянами незаконний керівник міста Михайло Розважаєв навіть не приховує, що саме ті події мали своїм наслідком повномасштабне вторгнення Росії в Україну, яке розпочалося рівно — день у день! — за 8 років після падіння законної влади в Севастополі, теж 24 лютого. Путін, як відомо, любить символіку дат.

На відміну від Аксьонова і Константинова, які зосередили владу в Криму у своїх руках надовго, Чалий не утримався на посаді. Вже у квітні 2014-го його замінили професійним військовим — віцеадміралом Сергієм Меньяйлом, колишнім заступником командувача Чорноморського флоту Росії. Чалий протягом двох років очолював «законодавчі збори» Севастополя (такий собі нелегітимний парламент міста), але через постійні сварки з Меньяйлом залишився і без цієї посади. Він ще намагався в ролі «сірого кардинала» контролювати ситуацію в місті, впливати на певні процеси, але згодом усвідомив, що його попросту «списали» — він був потрібен лише для запуску спецоперації і підписання «договору» в Москві (за російською мітологією, що виникла після 1991 року, Севастополь нібито не частина Криму, а тому в Кремлі зажадали, щоб на тому папірці поставив автограф і самозваний очільник Севастополя, хоча в назві «договору» згадана тільки так звана «Республіка Крим»).

Слід зауважити, що севастопольцям не сподобалася нова міська влада, попри те, що вони традиційно налаштовані проросійськи, адже значна частина містян — офіцери російського флоту та їхні сім'ї. Меньяйло опинився фігурантом кількох скандалів, пов'язаних із землевідведенням. Діяльність віцеадмірала як очільника міста призвела до публічних протестів севастопольців — люди вимагали його відставки. Вже 2016 року Меньяйла відкликали з Криму і відправили на чергову посаду до Сибіру. Це, однак, не привело до повернення Чалого в політику, хоча саме він ініціював

збір підписів щодо відставки конкурента. Путін надіслав керувати містом заступника міністра промисловості і торгівлі РФ Дмитра Овсяннікова, з яким Чалий теж почав відчайдушно конфліктувати. Зрештою повернувся в бізнес і веде неопублічний спосіб життя.

Вже 16 березня 2021 року «народний мер» опинився в санкційному списку ЄС за «активну підтримку сепаратистських дій і політики». Також санкції щодо нього застосували США, Канада, Велика Британія, Австралія, Японія, Швейцарія.

Служба безпеки України оголосила Чалого в розшук за підозрою в сепаратизмі, захопленні влади і створенні злочинної організації.

Потрапила під міжнародні санкції також його компанія «Таврида електрик». Але тут з'ясувалася цікава річ. Ще 2013 року, до початку політичної діяльності, підприємець позбувся всіх акцій своєї компанії, хоча фактично продовжував керувати нею (отже, усвідомлював, що ступає на слизьку дорогу, і участь у викраденні Криму може мати найсумніші наслідки). Тобто формально «Таврида електрик» йому не належить, а її зарубіжними справами взагалі займається дочірнє підприємство, розташоване у Швейцарії. Однак на території багатьох країн операції цієї фірми заморожені.

Кремль нагородив Чалого орденом «за великий внесок в укріплення російської державності, підготування і проведення загальнокримського референдуму про входження Республіки Крим і міста Севастополя до складу Російської Федерації». Його фірма в Криму продовжує свою діяльність.

МЕТОДИЧНІ ЗАВДАННЯ І ПИТАННЯ УЧНЯМ, ПОВ'ЯЗАНІ З ТЕКСТОМ ЕСЕ

1. Чому саме так називається есе?
2. Хто є його головними фігурантами? Що їх пов'язує?
3. Які основні злочини здійснили Аксьонов, Константинов, Чалий у 2014 році?
4. Чому ці діячі представляли такий інтерес для Кремля, що кожен з них отримав посади при окупації?
5. Чи може їх біографія свідчити про справжній характер прихильників «русской весны»?
6. Які запитання ви б поставили кожному з них, якщо уявити, що вони затримані українською владою, а ви український журналіст, що висвітлює судовий процес над ними?

РОБОТА З ДЖЕРЕЛАМИ ІНФОРМАЦІЇ

1. Які висновки ви можете зробити з уривку біографії С.Аксьонова до 2014 року та спогадів про нього, що подана нижче? Знайдіть у тексті есе слова автора щодо поданих матеріалів?

1.1 «Аксен був реально безбаштовий і авантюрний» — найближче оточення про нового главу незвіданої Республіки Крим»

«Сергій Аксьонов — політпрацівник за освітою. Після закінчення школи у 1989 році в молдавському місті Бельці він вступив до Сімферопольського вищого військово-політичного будівельного училища (СВВПСУ)...

«У 90-ті роки в Криму бандитизм був однією з путівок у життя для молодих і амбітних, — згадує колишній співробітник СБУ в Криму, який попросив про анонімність. За його словами, Аксьонов в обох організованих злочинних угрупованнях був бригадиром.

Його ім'я пов'язують із відомими у Криму злочинними угрупованнями — Сейлем та Греками...

У 2008 році Аксьонов організує громадський рух — Громадянський актив Криму (ДАК).

У 2010 році Громадянський актив Криму вирішує йти у велику політику і, об'єднавшись із Російською громадою Криму, перетворюється на Всеукраїнську партію «Російське єдінство»... Аксьонов русофілом не був — називав себе «інтернаціоналістом та радянською людиною».

Звідки у невеликої партії з'явилися гроші для проведення масштабної виборчої кампанії? Із цього приводу в Криму існує дві думки. Одні пов'язують фінансування з ім'ям мільярдера Дмитра Фірташа та його особливими інтересами у Криму. Другі стверджують, що кошти на кампанію дав якийсь бізнесмен Микола Кирильчук, який, як і Аксьонов, родом із Бельці і був знайомий із його батьком...

Генеральний директор інформагентства «Новий Регіон» Олександр Щетинін, який був радником Аксьонова з 2008 по 2010 рік, згадує, як тоді вивіз його до Москви «для зустрічей із потрібними людьми».

Проїжджаючи повз діловий центр Москва-Сіті, Аксьонов, за словами Щетиніна, заздрісно говорив: «Ого, яка будівля! Якщо одна така продати, можна купити весь Крим з тельбухами. Чому Москва дає нам так мало грошей? Он які будинки!»

Як би там не було, на виборах 2010 року Російська єдність, незважаючи на агресивну та широку рекламну кампанію, отримує лише 4% голосів, ненабагато подолавши виборчий бар'єр.»

<https://nv.ua/ukr/publications/nv-kak-aksenov-iz-marginala-prevratilsya-v-samogo-vliyatel'nogo-cheloveka-v-krymu-79.html>

1.2. «Хто ж віддав Крим Путіну?»

«Історик, капітан I рангу запасу ВМС України Вадим Махно:

— Сергій Аксьонов — бригадир бандитів, прізвисько Гоблін, курирував платні туалети на курорті Південного берега Криму. Звинувачувався у трьох вбивствах, але не доведено чи припинено справи. Натуральний бандит, туалетний гоблін. Це була одна з причин того, що офіцери збройних сил України не підкорилися йому. У них до нової влади ставлення неоднозначне, але підкоряться бандиту — як потім у дзеркало дивитись?

«Сейлем» перепідпорядкував собі правоохоронні органи Криму (міліцію, СБ, прокуратуру та суди всіх рівнів) через розстановку на керівних постах у них своїх людей, звичайна війна між угрупованнями «Башмаки» та «Сейлем» переросла у винищення «Башмаків» законною владою Криму.

11 березня 2014 року, коли Н. Поклонську (рятівницю Гобліна та гоблінівську ОЗУ «Сейлем») було призначено гоблінівською Радою міністрів на посаду прокурора Криму. У цей день усі бандити-сейлемівці зітхнули з полегшенням: «Нарешті, Крим — наш!», а потім додали: «Дякую, Няш-Мяш!»

<https://web.archive.org/web/20140828100122/http://uainfo.org/blognews/380669-kto-zhe-otdal-krym-putinu.html>

1.3. Зі сторінки Вікіпедії

«22 грудня 2009 року на прес-конференції в Сімферополі заступник голови Верховної Ради Автономної Республіки Крим Михайло Бахарев оприлюднив інформацію, згідно з якою Сергій Аксьонов у 1990-ті був причетний до організованого злочинного угруповання «Сейлем», в якому перебував під прізвиськом «Гоблін». При цьому Михайло Бахарев процитував уривки з оперативно-пошукової справи УБОЗ ГУ МВС України в Автономній Республіці Крим, які були опубліковані в Інтернеті. Він також заявив про причетність «Російського єдінства» до рейдерського захоплення автовокзалу в Сімферополі, ряду житлових будинків, євпаторійського санаторію «Іскра» для дітей, хворих на церебральний параліч, спробу захоплення санаторію «Гірське сонце».

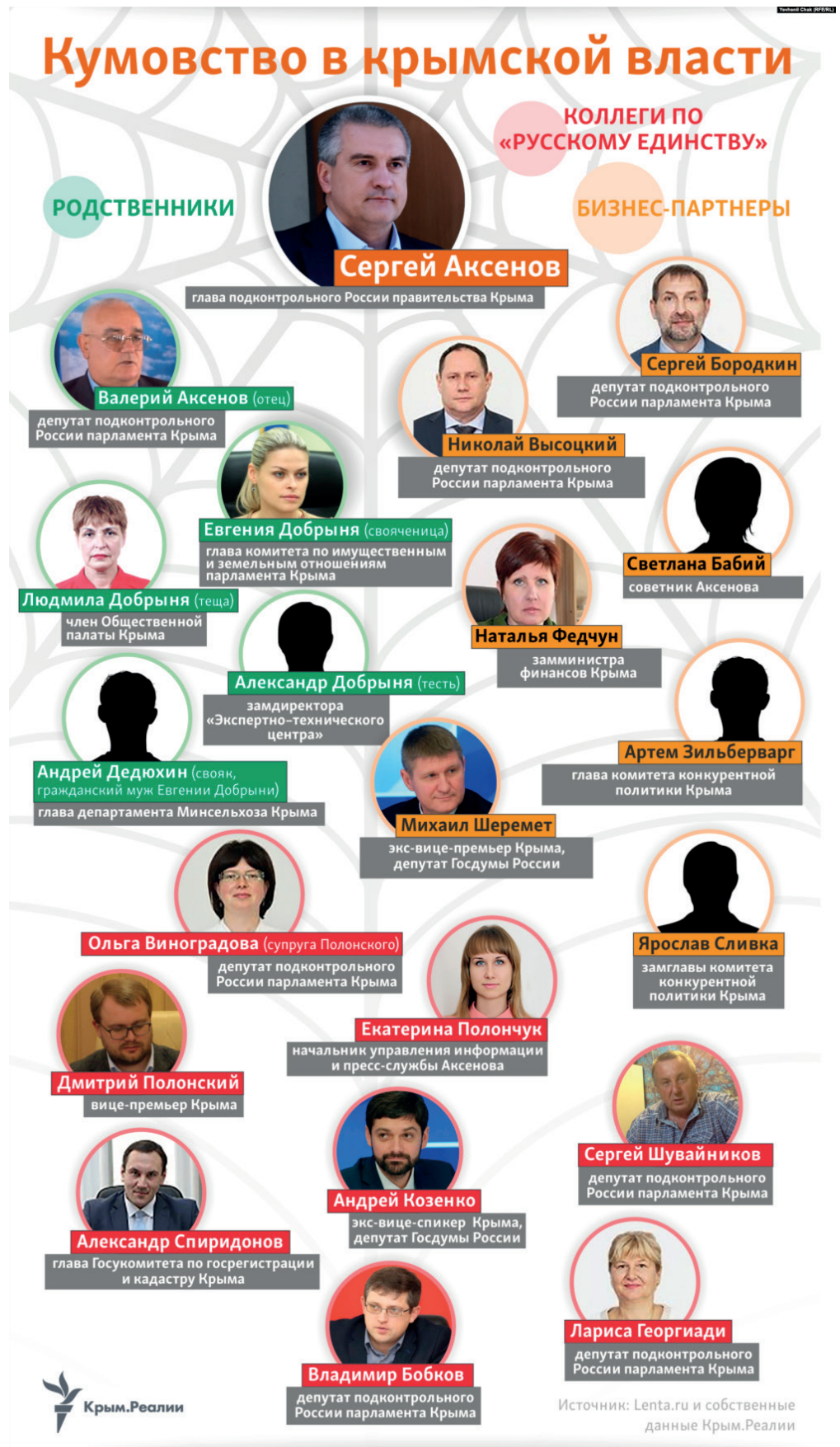
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BA%D1%81%D1%8C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2_%D0%A1%D0%B5%D1%80%D0%B3%D1%96%D0%B9_%D0%92%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B9%D0%BE%D0%B2-%D0%B8%D1%87

2. Чи можна назвати зображення нижче карикатурою, мемом? Які сторони біографії Аксьонова вона демонструє? Чи могли б ви створити власний текст до цієї фотографії і створити власний мем?

<https://apostrophe.ua/news/politics/government/2019-05-09/gopnik-i-deti-poyavilos-yarkaya-voennaya-fotozhaba-s-glavarem-kryma/162225>

3. Чому саме так називається зображення «Кумівство у кримській владі»? Яку іншу назву ви б дали наведеній нижче інфографіці? Чи свідчить ця інфографіка про корупцію в окупованому Криму?

<https://ru.krymr.com/a/28375237.html>

4. У попередньому есе йшлося про провальні туристичні сезони в окупованому Криму.

Сергій Аксьонов мав свій рецепт залучення туристів. Він пропонував розширити використання винотерапії — лікування вином. «Результати багаторічних досліджень вчених-медиків вказують на позитивну роль вина у профілактиці стресу, інфарктів та уражень кровоносних судин, що впливають на розвиток ішемічної хвороби серця».

Нижче подано дві карикатури на дану тему.

Які головні їх меседжі?

Придумайте власні підписи під кожною карикатурою?

<https://www.depo.ua/rus/politics/krymskiy-holop-putina-10-otkrytok-ko-dnyu-rozhdeniya-aksenova-26112014120800>

5. У 2020 році був опублікований матеріал, що розміщено нижче.

Чому він так називається?

Які риси політичної та господарської діяльності Константинова він демонструє?

Які риси його характеру ви б виділили?

Як у текст есе підтверджується даний журналістський матеріал?

«Вписувався в будь-яку владу за будь-яку ціну»: десятиліття Володимира Константинова біля керма в Криму»

«Голова Меджлісу кримськотатарського народу, колишній депутат Верховної Ради АРК Рефат Чубаров.

— Я востаннє зустрічався із Костянтиновим 11 березня 2014 року. Тоді Верховна рада Криму працювала під контролем російських спецслужб, острів був уже практично окупований, і до так званого референдуму залишалося п'ять днів. Я вважаю, що саме така людина, як Костянтинов, і була потрібна російським спецслужбам — і в перші дні окупації, і в наступні роки — бо це абсолютно безпринципна людина. Власний бізнес та особисті інтереси завжди були для нього вищими за інтереси Криму, держави, і він завжди робив вибір на користь самозбереження незалежно від змін навколо.

...Коли виникла загроза його бізнесу у зв'язку зі зміною влади в Україні у 2014 році, Костянтиновим рухав лише страх втратити активи та бути покараним за антидержавну діяльність у вигляді підтримки режиму Віктора Януковича. Це штовхнуло його у бік Росії: він вважав, що це вигідна йому сторона. Москва це помітила і зробила ставку на нього.

Кримський журналіст Микола Семена, який нещодавно був змушений виїхати з півострова, переконаний, що саме Володимир Костянтинов відіграв головну роль в анексії Криму...

— Це він підніс Росії півострів на блюдечку з блакитною облямівкою. Російські війська були завезені до Криму ще в січні 2014 року, а Костянтинов весь січень та лютий провів у Москві, де проходив інструктажі та брав участь у розробці всіх деталей спецоперації. При цьому він прикривався якимись переговорами у Держдумі. З іншого боку, зіграла роль слухняність Константинова...

Костянтинов розуміє, що винен перед Україною. По-перше, це зрада батьківщині, по-друге, його група компаній на початок 2014 року мала більше мільярда гривень боргів перед українськими банками і не могла по них розплатитися — фактично стала банкрутом. Наразі Крим перетворився на величезний будівельний майданчик, і значну частину цього бізнесу веде «Консоль».

Кримська журналістка Тетяна Курманова, яка також була змушена залишити півострів після 2014 року, за матеріалами своїх розслідувань підтверджує більш ніж мільярдну заборгованість компанії Володимира Константинова перед українськими організаціями.

— Ми ще тоді писали, що ця величезна махіна «Консолі» підкосилася. Усі розуміли, що при зміні влади Костянтинов опиниться на лаві підсудних, тим більше до 2014 року вже активно йшли судові розгляди щодо визнання його компанії банкрутом. У Аксьонова теж були великі борги. Я вважаю, що так вони й опинилися на чолі Криму: втрачати їм не було чого.

Кримський історик та політолог Дмитро Омельчук резюмує, що Володимир Костянтинов знайшов ідеальну позицію у конструкції кримської влади як в українських реаліях, так і в російських.

— По-перше, Костянтинов за всі ці роки не втручався у боротьбу за владу... Костянтинов у тіні, але функції керівника парламенту виконує, бюджети приймає, все працює. Зовні все дуже гарно та гідно — він зберігає і обличчя, і владу.»

<https://ua.krymr.com/a/desiatiletie-konstantinova-v-ukrainskom-i-rossiyskom-parlamentah-kryma/30495178.html>

6. Нижче розміщено інфографіку англійською, яка створена у 2014 році. Зробіть переклад цього матеріалу. Що він засвідчує? Припустіть, чому інфографіка створена англійською?

<https://polit.reactor.cc/post/1218628>

7. Прочитайте медіаматеріали про Чалого. Що вони додають до змісту есе? Чи схожа його зрадницька діяльність на діяльність Константинова та Аксьонова? Що відмінного ви помітили? Як характеризують О.Чалого спогади про нього?

Матеріал 1. «Севастополь: етапи «великого шляху» Олексія Чалого»

До 2014 року в Севастополі про Олексія Чала мало хто чув. Головний бенефіціар промислової групи «Таврида Електрик» вважав за краще триматися в тіні. Основний бізнес із Севастополя він вивів до Росії ще 1990-х, залишивши в місті-герої лише дослідницьке виробництво... відреставрував та перетворив на музей 35-ту берегову батарею, впроваджував акцію «Георгіївська стрічка». У цей же час дуже непомітно скуповував деякі з основних інтернет-ресурсів міста — севастопольський форум та сайт «Форпост». Також Олексій Чалий — власник телеканалу НТС («Незалежне телебачення Севастополя»).

На севастопольському телебаченні Чалий та його товариші замиготіли у грудні 2013-го, коли у Кремлі зрозуміли, що режим Віктора Януковича довго не протримається. А масі народу майбутнього «героя російської весни» було явлено 23 лютого 2014 року на так званому «мітингу народної волі», де севастопольці, які вперше побачили Олексія Михайловича, обрали його «народним мером». З цього моменту він став одним із головних посібників «російської весни» та організаторів незаконного «референдуму».

Незважаючи на враження, яке справляє цей «сорочка-хлопець», точніше «людина у светрі», більшість її кроків продумані, причому на багато ходів уперед. В очах севастопольців, для яких він — уособлення «російської весни» та «народний мер», Олексій Михайлович залишиться білим та пухнастим. Всю провину за економічну та соціальну ситуацію, що склалася в місті-герої, місцеве населення перекаже на «приїнятого варяга» — губернатора Міняйло.»

<https://ua.krymr.com/a/sevastopol-etapy-bolshogo-puti-alekseya-chalogo/30060195.html>

Матеріал 2. «Три роки анексії Криму: одкровення організаторів»

Так, брат «народного мера» Севастополя Олексія Чалого — Михайло Чалий — розповідає місцевому виданню про тривалу роботу в севастопольському «підпіллі»: «Величезним плюсом було і те, що підтримка... будь-якого проросійського руху, весь наш опір українізації міста — мій брат примудрився організувати так, що ми залишилися поза увагою українських силовиків...

Михайло Чалий: «У ніч з 25-го на 26-те ми здійснили висадку севастопольських «беркутів» на перешийок, щоб перекрити шляхи з України до Криму. Як я обдзвонював туристичні фірми, щоб знайти автобус, який їх туди відвезе — це окрема історія. Спочатку про це ніхто навіть розмовляти не хотів, але зрештою один із тих, хто кинув слухавку, таки передзвонив і, дізнавшись, що це Чалий, сказав — ну, тоді приїжджайте. Він не побоявся — витяг з підвалу ППШ, якісь гранати, сам сів за кермо і поїхав до «беркутів», а потім із ними на перешийок» (зверніть увагу — незаконне володіння зброєю та боєприпасами — авт.).

А «народний мер» Олексій Чалий в інтерв'ю ТАРС розповідає про більш ніж 10-річну підготовку до анексії Криму: «Можна сказати, що підходящих ситуацій було кілька, але до 2014 року не було юридичної можливості це зробити. У 2004–2005 роках ми вперше готувалися до перевороту через «помаранчеву революцію». Але юридично міцна база для наших дій могла з'явитися лише у випадку, якби виник період беззаконня, коли не можна залишатися в рамках закону, якщо з тобою перестають говорити мовою закону. У 2004–2005 роках цього не сталося» (зверніть увагу — підготовка державного перевороту — авт.).

І далі: «Я вранці 23 лютого прилетів до Севастополя. Ми вже розробили практичний план, як провести мітинг, як зайти, забрати адміністрацію, міськраду. Зрозуміло, що вхід ладу автоматчиків був дуже ефектним. Тому ми тут знайшли один одного із «Беркутом». Вони вже думали, як їм сім'ї переправити на Кавказ. Я говорю:

«Підтримаєте? А я забезпечу доставку сімей на Кавказ, і там сховаємо їх у якийсь санаторій на якийсь час, поки все не закінчиться». Вони: «Підтримаємо». Ось про це ми домовилися з ними вже 23 лютого».

Еволюція оповідань «анексаторів» простежується рік у рік. Якщо в першу річницю «референдуму» ті ж особи розповідали про те, що народ піднявся, а їх попросили очолити народний рух (як варіант — самі вийшли на площі за велінням серця), то зараз вони вже хваляться тривалою підготовкою до захоплення півострова, роботою в «підпіллі» і повідомляють про пряму участь.»

<https://ua.krymr.com/a/28382149.html>

8. Охарактеризуйте головний меседж даної карикатури. Який би підпис ви поставили під карикатурою? Чи існує зв'язок між карикатурою і змістом есе? Якщо так, то який?

<https://ru.krymr.com/a/28754242.html>

На відміну від згаданих вище сепаратистів, які не без власної користі сприяли перетворенню півострова на «сіру зону», життя пересічних кримчан надзвичайно ускладнилося. Йдеться, звісно, не про чиновників-колаборантів чи активістів проросійського штибу. Одні мешканці Криму змушені були тікати з півострова, залишаючи свої домівки, а часто і рідних, інші зазнали переслідувань або опинилися за ґратами, треті (а серед них і вчорашні апологети мему «кримнаш») були змушені існувати в тяжких умовах.

Росіяни відразу застосували свій перевірений радянськими десятиліттями та путінським періодом інструмент — страх. Наприклад, до однієї мешканки Євпаторії раптом серед білого дня вдерлася група працівників ФСБ (російська спецслужба, колишній КДБ) — у формі, яка виразно дуже схожа на радянську, демонстративно озброєні, ніби прибули на затримання особливо небезпечного злочинця. Суворо запитали, чому це вона так багато часу в інтернеті приділяє українським новинам? Наполохана жінка щось лепетала, але сенс цього шоу полягав не у вислуховуванні її виправдовувань (відповідь вони чудово знали й самі), а в тому, щоб залякати. І не тільки її, а також сусідів, які стали мимовільними свідками цього візиту, і тих, кому жінка сама розповість про це. Таким способом влада давала зрозуміти, що стежить за всіма, зокрема, за їхнім інтернет-трафіком. Звісно, окупанти могли б попросту закрити доступ до небажаних електронних ресурсів (що вони зрештою і зробили), але ж люди знають способи обійти подібні заборони: є програма VPN, є інші. Натомість страх — це такий сильнодійний засіб, коли людина сама не ризикне виходити за рамці дозволеного.

Подібних випадків було чимало в різних населених пунктах півострова. Загарбники чітко подавали сигнал: демократія, до якої кримчани звикли в Україні, закінчилася. Був у цьому ще один меседж. За російськими законами ФСБ може втрутитися в комп'ютер людини і стежити за її діями тільки з дозволу суду. Але спецслужби нахабно демонстрували, що насправді можуть це робити на власний розсуд, як у наведеному випадку в Євпаторії. Та жінка не була ані журналістом, ані громадським діячем, і постів політичного характеру не робила в соцмережах. ФСБ навмисно вибрала саме таку пересічну людину, щоб інші зрозуміли: наступними можуть бути вони.

Люди стали обережніше листуватися в соцмережах. Хтось припинив спілкування з родичами чи друзями в Україні, хтось не припинив, але оминав у розмовах гострі теми, обговорюючи переважно погоду чи приватні новини, — здоров'я, успіхи дітей чи внуків, пенсій, життя-буття інших родичів. Хоча насправді навіть на сімейні теми спілкуватися ставало все складніше. Про це є добрий українсько-латисько-естонсько-німецький документальний фільм «Рідні», в якому кінорежисер Віталій Манський розповів історію своєї сім'ї, частини якої мешкають у Львові, Одесі, на Донбасі та в Криму. Екран показує, як вони під час відеодзвінків намагаються знайти спільну мову, але прірва між ними все збільшується, наприкінці вони вже не чують співрозмовників, стають попросту чужими. Фільм так само можна було б назвати «Нерідні».

Навіть зі своїми, кримськими, люди теж у соцмережах стали обачними, не торкаючись оцінок поточних подій. Те саме стосувалося і телефонних розмов — розуміння, що повернулися часи СРСР і все прослуховується, внесло відповідні корективи.

Складніше довелося кримським журналістам, які не розірвали стосунки з українськими чи західними медіа. Відома, наприклад, історія заслуженого журналіста України Миколи Семени, кримчанина, який співпрацював з Радіо Свобода. Для ФСБ було достатньо, що цю радіостанцію вважають у Росії такою, яка начебто веде підривну діяльність на території Криму. На чоловіка відкрили кримінальну справу за статтею КК РФ про публічні заклики до порушення територіальної цілісності Росії (насправді він будував свої дописи, виходячи з того очевидного факту, що Крим — це

Україна). На цій підставі представники спецслужб попросили суд дозволити їм прослуховування телефонних розмов пана Миколи та читати його листування в соцмережах та електронній пошті. І суд дозволив! А вже потім з'ясувалося, що ФСБ «слухала» і «читала» Семену задовго до офіційного рішення суду, простої формальності для відкриття справи і ухвалення вироку. Насправді для ФСБ ніяких обмежень не існує. Журналістові дали 2,5 року умовно, заборонивши займатися публічною діяльністю протягом трьох років (пізніше під тиском Держдепартаменту США, Євросоюзу і міжнародних правозахисних організацій скоротили до двох), а Росфінмоніторинг вніс його до списку «терористів і екстремістів».

Україна, як могла, підтримувала свого громадянина, зокрема йому надали державну стипендію імені Левка Лук'яненка. Також його внесли до списків в'язнів, яких Україна пропонує обміняти на засуджених росіян. Домовитися про його звільнення вдалося лише 2020 року: в січні суд у Сімферополі зняв з нього судимість, а в лютому його нарешті випустили до Києва, де він замешкав і продовжив журналістську діяльність.

Яка країна, такі й закони — співпраця зі світовими медіабрендами вважається підривною діяльністю. За подібне переслідували в СРСР. Але уявити таке сьогодні в нормальній країні неможливо.

Також ФСБ для стеження за поведінкою (і думками) населення почала масово вербувати таємних інформаторів, а що, очевидно, охочих виявилось не так багато, то почала жорстко карати будь-які спроби ухилитися від нав'язаної співпраці. Показова в цьому сенсі історія кримського правозахисника Еміра-Усеїна Куку.

Серед білого дня працівники спецслужб у камуфляжі зупинили його просто на вулиці, жорстко побили, запхали в машину і сказали: «Зараз зробимо в тебе обшук». Дозвільних документів на затримання не мали, бо на той момент кримінальної справи проти нього ще не було. Але ФСБ діяла у звичному для себе стилі. Коли за чоловіка вступилися перехожі й зажадали в нападників їхні посвідчення особи, ті посміхнулися: «Зараз прийдуть наші посвідчення!». За кілька хвилин біля учасників інциденту загальмувала автівка, з якої вискочили автоматники і розігнали людей.

Правозахисника відвезли додому, де вчинили обшук (не маючи на це права), а потім повезли на допит. Лише тоді відкрили кримінальну справу за фактом нібито участі затриманого в діяльності організації «Хізб ут-Тахрір», яку в Росії вважають терористичною (а в Україні, навпаки, легальною). Під час слідства з'ясувалася справжня причина переслідування: пана Куку протягом довгого часу намагався завербувати офіцер ФСБ, погрожував, залякував, а коли переконався, що все марно, організував побиття й арешт. Показова деталь: російські ЗМІ, повністю контрольовані владою, в публікаціях про затримання кримського правозахисника не приховували, що все, що з ним трапилося, — помста за відмову у співпраці. Щоб інші громадяни робили висновки.

Пана Куку утримували в нелюдських умовах у Сімферопольському СІЗО, відмовляли в побаченнях із рідними. Нарешті відправили до Ростова-на-Дону, де відбувся суд. А згодом — ще один суд. Його звинувачували за статтями КК РФ «участь у діяльності терористичної організації» (це 8 років позбавлення волі) та «приготування до насильницького захоплення влади або насильницького утримання влади» (це 9 років тюрми). Суд оголосив свій вирок — 12 років позбавлення волі.

На захист політв'язня стали такі відомі міжнародні організації як «Емнесті інтернешнл», «Фронт лайн дефендерз», «Г'юмен райтс вотч» і російський «Меморіал», заклик звільнити Еміра-Усеїна Куку міститься в резолюціях Генеральної Асамблеї ООН від 22 грудня 2018 року, 18 грудня 2019 року, 7 грудня 2020 року, 16 грудня 2021 року. На момент виходу цієї книжки у світ, кримський правозахисник, який відмовився бути агентом ФСБ, продовжує перебувати в ув'язненні.

Всіх, хто публічно виступав проти режиму, брали на олівчик. Насамперед це стосувалося журналістів і громадських активістів. За ними почали стежити, їм погрожували, вимагаючи фактично тільки одного — залишити півострів. Їхньої лояльності ніхто не сподівався (і правильно), але їхнє перебування в Криму навіть за умови припинення репортерської чи громадської діяльності вважалося неприйнятним. Адже все одно це люди, які незгодні з новою владою. «Зачистка» Криму, отже, мала бути

тотальною. Сценарій простий: спочатку на людину тиснуть різними методами, підводячи до думки, що краще виїхати в Україну, а якщо протягом певного часу цього не відбувається, створюють привід для арешту. Або вбивають. За таким сценарієм, наприклад, «видавили» з Криму фоторепортера Станіслава Юрченка.

У Сімферополі він намагався сфотографувати «зелених чоловічків», які блокували українську військову частину. До хлопця підійшли троє представників так званої «кримської самооборони», почали викручувати руки, намагалися забрати фотоапарат, погрожували вбивством. Того разу Юрченка врятував його товариш, але журналіста запам'ятали. Принаймні, коли він повертався з вокзалу, посадивши своїх рідних на потяг до Києва, у підземному переході на нього вже чекали двоє здорованів. Скрутили руки, відвели до «штабу», де поряdkував один із тих трьох, які нападали на нього біля військової частини. Знущалися, погрожували посадити до в'язниці, викликали поліцію. Правоохоронці приїхали, вислухали обидві сторони і... відпустили журналіста.

У наступні дні з'ясувалося, що за паном Станіславом стежать. Виявити це було нескладно: зупинишся на вулиці, щоб зав'язати шнурок, тебе обганяє людина, а за кілька хвилин знову зупинишся, наприклад, зробити фотографію, а тебе обганяє та сама людина. Потім утретє зупинишся — і знову та сама фізіономія.

Це тривало, з перервами, кілька місяців. Потім стежити почали демонстративно — біля під'їзду, де жив фоторепортер, уже зранку стояла машина без номерів, яка «супроводжувала» його протягом усього дня. Не нападали, не намагалися збити або затягнути в салон — ні, саме тиснули психологічно, залякували. Легаючи спати, журналіст не знав, чого очікувати завтра — чи прокинеться сам, чи від грюкоту у двері.

В емоційному плані жити ставало все важче. Юрченко розумів, до чого все йде: або вивезуть до лісосмуги і вб'ють, або кинуть у підвал. То був час, коли в Криму почали зникати люди. Найбільше боявся, що не витримає тортур — ФСБ має колосальний практичний досвід у цій чорній справі, а фоторепортер знав багатьох колег. Деякі з них залишалися на півострові й продовжували працювати під псевдонімами. У 2015-му ухвалив їхати з «сірої зони». У Києві став фотокореспондентом Радіо Свобода, потім — координатором спецпроектів, брав участь у створенні фільму «Крим. Нескорений».

Так само переслідували тих, хто намагався підтримувати речами й продуктами українських військових, заблокованих російськими «зеленими чоловічками». Історія Олега Сенцова — найвідоміша, вона стала знаковою.

Олег Сенцов, український кінорежисер, автор кількох фільмів, після початку анексії неодноразово їздив з Києва до Криму, де він виріс, довозячи продукти і все необхідне в українську військову частину в Євпаторії, а також намагався організувати на півострові мітинги під українським гаслом «За єдину країну». 10 травня 2014 року його затримали в Сімферополі працівники ФСБ. «Мене кинули в мікроавтобус, — згадував, — і з мішком на голові привезли в будівлю колишнього СБУ на Івана Франка. Почався дуже жорсткий допит, мене запитували, кого я знаю з активістів, хто збирався підривати пам'ятники. Мене почали бити ногами, руками, кийками, лежачи і сидячи. Коли я відмовлявся говорити, почали застосовувати удушення. Мене душили пакетами. Душили 4 рази... Вони погрожували з'валтувати мене кийком, вивезти в ліс і там закопати. Години через чотири вони втомилися, і повезли мене на обшук. Вони там очікували побачити терористів і зброю, а знайшли тільки мою дитину — вона була присутня під час обшуку, про що в протоколі не йдеться. За 3 дні вони вже знайшли зброю, бо що то за терористична група без зброї? За пів року ФСБ дивним чином виявила на моєму ноуті 2 файли про виготовлення вибухових речовин».

Далі Сенцова відвезли до Москви й продовжили «слідство» там. А суд, як і в справі Еміра-Усеїна Куку, влаштували в Ростові-на-Дону. Очевидно, в Кремлі, попри розрекламовані гасла на кшталт «повернення Криму до рідної гавані», все ж таки усвідомлювали, що судити в Криму за російськими законами — юридично слабенько, бо півострів насправді не частина Російської Федерації. Тому кримінальні (а насправді політичні) справи про події на півострові розглядали ростовські судді. Вони визнали українця винним у створенні терористичної групи та керівництві нею, у скоєнні двох терористичних актів і підготуванні третього, у спробі придбати вибуховий

пристрій, у незаконному зберіганні вогнепальної зброї та боєприпасів — за все це упустили його на 20 років до колонії суворого режиму.

Сенцов увесь цей час поведився мужньо, не йшов на «договорняки» зі слідством («визнай те і те, матимеш тільки 7 років») та начальством колонії, тримав безпрецедентно довге голодування. Зі зверненнями до російської влади з вимогою звільнити кінорежисера виступили Європейська кіноакадемія, Сейм Польщі, Генеральний секретар Ради Європи, Сейм Литви, Посольство США в Росії, Міністерство закордонних справ Фінляндії, ЄС, Державний департамент США, Міністерство закордонних справ Канади і ще багато міжнародних організацій та членів парламентів різних країн. А перший президент некомуністичної Польщі Лех Валенса висунув арештанта на Нобелівську премію миру. За три тижні подібне висунення зробила також Верховна Рада України. Олега Сенцова звільнили лише у вересні 2019-го під час обміну ув'язненими між Україною та Росією.

МЕТОДИЧНІ ЗАВДАННЯ І ПИТАННЯ УЧНЯМ, ПОВ'ЯЗАНІ З ТЕКСТОМ ЕСЕ

1. Про що йдеться в есе?
2. Які методи тиску і залякування застосовує окупаційна влада проти українських патріотів та проукраїнськи налаштованих кримчан?
3. Як в есе описано долю кримського журналіста М.Семени?
4. У чому схожість дії російських та радянських каральних органів у Криму?
5. Що вам стало відомо з есе про організацію «Хізб ут-Тахрір»?
6. Чому політичні переслідування стосуються правозахисників та журналістів? Наведіть приклади, які наводяться в тексті есе.
7. Що дало привід авторам назвати історію Олега Сенцова найвідомішою, знаковою?

РОБОТА З ДЖЕРЕЛАМИ ІНФОРМАЦІЇ

1. Прочитайте 2 медіатексти «Покарання за інакодумство». Про що йдеться у звіті ООН щодо Криму?» виданий російською службою BBC та уривки зі звіту Amnesty International щодо прав людини у Криму. Дайте відповідь на запитання.

1.1. У статті «Покарання за інакодумство». Про що йдеться у звіті ООН щодо Криму?» вказано на порушення прав людини у Криму у 2018 році. Які конкретні випадки вказані? Який основний мотив дій російської влади? Чому на вашу думку заборонено «Меджліс»?

«ООН заявляє, що Росія продовжує порушувати права людини в анексованому Криму без відчутних покращень за останні 10 місяців. Про це йдеться у доповіді управління верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ), оприлюдненій 13 вересня.

Серед системних проблем у Криму, які вимагають вжити термінових заходів, в ООН називають упередженість у системі правосуддя, обмеження основних свобод (зокрема придушення критики та незгоди) та загальну відсутність відповідальності за порушення прав людини органами влади.

За останній рік УВКПЛ задокументував 81 випадок із «переконливими твердженнями» про порушення прав людини, жертвами яких стали 167 осіб.

Катування та зникнення

У Криму за останній рік порушено права 94 осіб на належну правову процедуру та справедливий судовий розгляд, передбачені міжнародним правом. Щонайменше в

одинадцятьох випадках затримання відбувалися без законних підстав, стверджує доповідь.

«Іноді арешти та винесення вироків, здається, були спрямовані на покарання за політичне інакомислення і, як здається, мали на меті служити застереженнями для інших», — йдеться у доповіді.

За даними УВКПЛ, до затриманих застосовували тортури та сексуальне насильство.

У доповіді також висловили стурбованість станом здоров'я трьох мешканців Криму, затриманих на півострові, які оголосили голодування — це Олег Сенцов, Володимир Балух та Емір-Усеїн Куку.

«Згідно з міжнародним гуманітарним правом, для затриманих осіб, які перебувають під захистом, мають бути встановлені санітарний та харчовий режими, які достатні для підтримки їхнього здоров'я», — нагадали в УВКПЛ.

З 2014 року щонайменше 42 особи стали жертвами насильницьких зникнень, четверо з них — за останній рік. 12 з них залишаються зниклими безвісти, одна людина знайдена мертвою.

Жертвами зникнень були переважно українські активісти, які протестували проти референдуму, проведеного у березні 2014 року, та підтримували українські збройні сили на півострові, зазначається у доповіді.

86% із задокументованих обшуків та рейдів стосувалися кримських татар, свідчить УВКПЛ

У доповіді йдеться про навмисне переслідування кримських татар. Представники цієї групи, як і раніше, непропорційно страждають від обшуків поліції та ФСБ та кримінального переслідування, зазначається у документі.

«Меджліс, традиційна організація кримськотатарського народу, досі заборонена у Криму», — нагадує доповідь.»

<https://www.bbc.com/ukrainian/features-russian-45511977>

1.2. У матеріалі Amnesty International «Крим» наводяться приклади порушення прав людини російською окупаційною владою 2021 року. Як діяла російська система беззаконня? Чому вона дозволяє це робити? Що об'єднує цей матеріал з попереднім? Як ці матеріали доповнюють одне одного.

«Крим. Придушення інакомислення

Фактична влада продовжувала придушувати свободу вираження поглядів і використовувати будь-які ознаки інакомислення. У регіоні не могли працювати вільні ЗМІ, а ті, хто з ними співпрацював, стикалися із серйозними переслідуваннями.

Так, 10 березня Федеральна служба безпеки Росії затримала позаштатного кореспондента Владислава Єсипенка за звинуваченнями у шпигунстві та носінні боєприпасів. Вісімнадцятого березня російський державний телеканал у Криму показав відеозапис, на якому він зізнається, що передавав зняті для ЗМІ матеріали українським спецслужбам. До нього не пускали незалежного адвоката протягом 27 днів, аж до судового засідання, де Єсипенко намагався оскаржити запобіжний захід. На тому ж слуханні він заявив, що гранату йому підкинули під час затримання і що для отримання «визнання» його катували та піддавали іншим видам жорстокого поводження.

За даними спостерігачів-правозахисників, у Криму повністю блокувався доступ щонайменше до 27 інтернет-ЗМІ, а також доступ до сайтів організацій, які довільно заборонені в Росії як «екстремістські». До останніх належать Меджліс кримськотатарського народу та «Свідки Єгови», і будь-яка взаємодія з ними вважається кримінальним злочином.

У квітні суд оштрафував згідно з Кодексом РФ про адміністративні правопорушення за «зловживання свободою слова» Бекіра Мамутова — активіста, головного редактора газети Qıptm, яка виходить кримськотатарською мовою. Він опублікував

зроблену в 2020 році Генеральним секретарем ООН доповідь про становище з правами людини в Криму, де згадувався Меджліс без обов'язкової за російським законодавством позначки про те, що організація визнана російською владою «екстремістською». Судові переслідування та позбавлення волі торкнулися й інших критиків влади у Криму. У вересні довільно затримали за підозрою в диверсії на газопроводі Нарімана Джелия — захисника прав кримськотатарського народу і раніше найвищого члена забороненого Меджлісу з тих, хто залишався в Криму. Кримськотатарські правозахисники і в'язні совісті Емір-Усеїн Куку і Сервер Мустафаєв відбували вироки у Росії, як і десятки інших жертв політично мотивованих кримінальних переслідувань з боку фактичних властей Криму, причому найчастіше в нелюдських умовах, що принижують гідність.

Насильницькі зникнення

Жодне насильницьке зникнення, яке сталося з початку російської окупації території у 2014 році, не було ефективним розслідуванням. Доля і місцезнаходження людей, які зазнали насильницьких зникнень, залишалися невідомими.» <https://eurasia.amnesty.org/ukraine/>

2. Чому переслідування окупантами стосується в першу чергу кримських татар/киримли? Як релігійна література стала причиною вироків кримським мусульманам? Як би ви відповіли на риторичне запитання у заголовку статті «Катування, мілітаризація та Пантікапей, що впав. Що Росія зробила у Криму за сім років»

«На перший рік окупації найбільше припадає насильницьких дій — 28 людей зникли безвісти. Перший відомий випадок стався 3 березня через тиждень після того, як Росія встановила контроль на півострові. Кримський татарин Решат Аметов вийшов протестувати на площу Леніна у Сімферополі. За словами очевидців, під час одиночного пікету до нього підійшли троє людей із «самооборони Криму», оточили та швидко відвели у невідомому напрямку. З того часу він не виходив на зв'язок. Тіло Аметова знайшли за два тижні в селі. Поруч із ним — наручники. Голова була обмотана клейкою стрічкою.

2017 року близько ста кримських татар виходили на одиночні пікети на знак протесту проти арештів у Криму. Майже всіх їх затримали. 27 березня 2019-го сталося одне із наймасовіших затримань. Російські силовики влаштували обшуки у 27 будинках кримських татар. Двадцять осіб затримали та відкрили проти них кримінальну справу за статтею про організацію чи участь у діяльності терористичної організації.

Правозахисники нарахували сотню політичних в'язнів, які сьогодні перебувають у російських в'язницях. Понад 70 із них — кримськотатарські мусульмани, які переслідуються за сфабрикованими звинуваченнями в тероризмі та екстремізмі.

Отримати штраф чи сісти за ґрати у Криму можна і за зберігання «екстремістської» літератури. А це ісламські релігійні книги, які до окупації вільно стояли на полицях бібліотек у мечетях. Під приводом пошуку «забороненої» літератури силовики регулярно проводять обшуки у мечетях, медресі та приватних будинках мусульман.

Це цілеспрямована діяльність щодо знищення людей, які не підтримують окупацію, каже керівниця Кримської правозахисної групи Ольга Скрипник.

«Росія використовує адміністративне, кримінальне право, пропаганду, щоб знищити будь-які прояви спротиву. І ця система постійно себе оновлює, щоби знаходити ще більше механізмів тиску. Наприклад, релігійне переслідування переростає у політичне. 2018 року в Криму почали переслідувати навіть свідків Єгови, а вже 2020-го люди отримували реальні вироки», — каже правозахисниця.»

<https://zaborona.com/ru/pytki-militarizacziya-i-upavshij-pantikapej-hto-rossiya-sdelala-v-krymu-za-sem-let/>

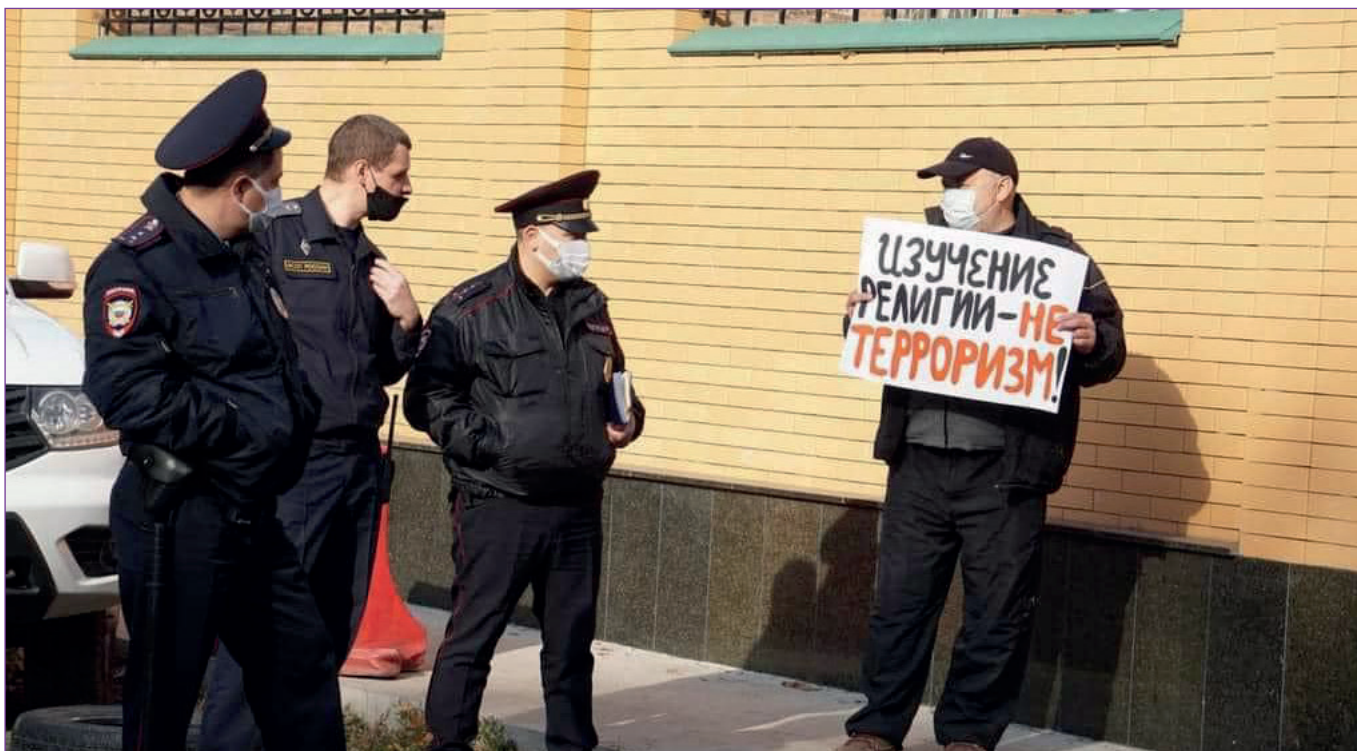
3. Що об'єднує фотографії подані нижче? Складіть розповідь, що утворює логічний зв'язок між подіями, що висвітлюють фотографії?

1. Акція під посольством Росії. Київ, 25 жовтня 2016 року

<https://ru.krymr.com/a/28270301.html>

2. Ансар Османов із плакатом біля будівлі суду у Ростові-на-Дону до свого арешту.

<https://krymsos.com/ru/krymsos-okupanty-prydushuyut-aktyvizm-pid-vyglyadom-borotby-z-teroryzmom/>

3. Учасник проросійських загонів самооборони (ліворуч) дивиться на проукраїнську протестну ходу біля будівлі місцевого парламенту. Сімферополь, 8 березня 2014 р. © 2014 Reuters

<https://www.hrw.org/ru/news/2014/03/25/253151>

4. Які запитання ви б задали Олегу Сенцову, прочитавши уривки з його інтерв'юта його висловлювання після визволення з російського полону у 2019 році? Як би його охарактеризували за поданими висловами? Чи співвідносяться його вислови з характеристикою у змісті есе? Чи можна вважати О. Сенцова інакодумцем? Як ви розумієте цей термін?

4.1. «На Майдані я спершу стояв на барикадах, охороняв їх, волонтерив, ми тягали якусь воду, щось ще робили, все підряд. Потім були події на Грушевського, ви пам'ятаєте, що там було. А потім в мене виявився знайомий в Автомайдані, і він мене покликав, і ось десь через тиждень я вже штабом керував. У мене виходило непогано.

...Приїхав до Криму — побачив, що ситуація дуже складна, все розрізнені. Я там виступав комунікатором між силами, групами, щоб вони між собою спілкувалися, розуміли, що вони не кинуті та не одні.

...Зрозуміло, що люди, у яких залишилися в Криму родичі, дуже ризикують. Одна справа — офіційна влада, яка цим займатися не буде. Це нерозумно і нічого доброго не принесе. А від якогось відчайдушного ватника, який надивиться телевизор і вирішить помститися твоїм рідним, ніхто не застрахований. Ось це небезпечно. Російський телевизор реально вбиває.

...Я ніколи не визнаю Крим частиною Росії. Це навіть не обговорюється. Те саме — донбаські «республіки» є штучними сателітами РФ. Відповідно, це частина України, я ніколи не визнаю сепаратистських настроїв чи бажання приєднатися до Росії. Ми одна країна, ці території у нас відторгли, і ми ніколи з цим не погодимося. Все.

...У мене немає політичних поглядів. У мене є людські погляди та громадянські.

...Однозначно, в мене проєвропейські погляди. Я багатьом кажу, чому я поїхав на Майдан і чому я дотримуюся цієї позиції — я хочу жити, як люди живуть в Європі, щоб ми стали європейською країною і жили за їхніми принципами, і потім вже за їхніми стандартами. А так, як живуть у Росії, а вона йде в Радянський Союз, я не хочу жити.

...Я народився в Радянському Союзі, трохи його застав, розпад, всю цю ситуацію, і я досить добре пам'ятаю. Я багато їздив по Росії, я знаю, чим є сьогоднішня Росія.

Ще до затримання бачив. І мені не подобається їхній шлях. Ще тоді, до кримських часів, я розумів, що це глухий кут. Це перше, головне.

...Держава — це ми, народ. Це потрібно розуміти. Ті, хто державою керує — це наші менеджери, яким ми даємо повноваження вирішувати конкретні проблеми, конкретні питання. І вони несуть відповідальність перед нам, а ми не їхні раби, не їхні слуги, не їхня підлегли, вони — наші підлегли. Це два.

...Через те, що питання мови вирішувалося дуже коряво, зокрема, і виникла кримська проблема. Через те, що українізація спускалася зверху і робилася не дуже правильно, виникло відторгнення кримчанами української мови, української культури.

З іншого боку заходила російська культура, яка була така доступна, хороша, така чудова. І це була проблема, яка за 20 з гаком років незалежності не була правильно вирішена. В результаті отримали Крим.» 18 вересня 2019 р. <https://hromadske.ua/posts/pershe-intervyu-olega-sencova-nazhivo>

4.2. «10 травня. День, який змінив моє життя шість років тому. День арешту і катувань. Я ні про що не шкодую і нічого не хотів би змінити у своєму минулому, але прожити його ще раз мені б не хотілося. У кожного свій шлях та свій вибір. Я свій зробив ще на Майдані, і якщо було би потрібно, повторив те саме, нічого не зрікшись» 10 травня 2020 р. <https://hromadske.ua/posts/sencov-u-shostu-richnicyu-svogo-areshtu-zayaviv-sho-ni-pro-sho-ne-shkoduye>

5. Як можна охарактеризувати ситуацію з дотриманням прав людини у Криму з початком повномасштабної агресії Росії проти України 24 лютого 2022 року, що йдеться у матеріалі організації «КримSOS»?

«КримSOS: окупанти пригнічують активізм під виглядом «боротьби з тероризмом»

Арешти у Криму не мають жодного відношення до російської «боротьби з тероризмом». Це форма переслідування кримськотатарського активізму. Про це розповів аналітик КримSOS Євген Ярошенко під час лекції «Крим: життя в окупації» для українських студентів у Німеччині.

«Ті, хто дивиться російські телеканали, читає російські медіаресурси, слухає російських чиновників, що особливо живуть у Криму, можуть почути думку, що росія «бореться з ісламським тероризмом у Криму». Під цим приводом 101 громадянина України було заарештовано за звинуваченням у нібито причетності до Хізб ут-Тахріра», — розповів Євген Ярошенко.

Хізб-ут-Тахрір — панісламська політична партія, яка законно діє на території України та більшості держав світу, але вона заборонена та визнана терористичною на території російської федерації. Також публічна діяльність організації заборонено у Німеччині.

«Що важливо розуміти про ці справи (в окупованому Криму — прим. ред.)? Ці справи починаються з обшуку о 4-й годині ранку і під час обшуку (окупаційні силові структури — прим.ред.) підкидають заборонену літературу, яка стає одним із так званих доказів злочину. Ще одним доказом є таємні свідки та лінгвістичні експертизи. Лінгвістичні експерти тісно співпрацюють із ФСБ», — зазначає Євген Ярошенко.

Нагадуємо, що вироки жертвам політичних переслідувань за так званими справами Хізб ут-Тахрір становлять від 4 до 20 років позбавлення волі. Зокрема, 16 червня 2023 року російський Південний окружний військовий суд виніс найтриваліший термін кримськотатарському активісту Ансару Османову — 20 років позбавлення волі.»

<https://krymsos.com/ru/krymsos-okupanty-pryduhuyut-aktyvizm-pid-vyglydom-borotby-z-teroryzmom/>

6. Які меседжі ви б виділили з висловлювань журналіста М.Семени?

Фрагмент виступу Миколи Семени в суді 22 вересня 2017 року

«Це вирок не стільки мені, українському журналісту, скільки всій журналістиці в Росії. Бо якщо не буде свободи слова для всіх, якщо не буде свободи вираження думок для всіх — то не буде взагалі й журналістики як такої. Не буде свободи слова — не буде громадянського суспільства, не буде чесного правосуддя — не буде правового суспільства, тоді й громадяни перестануть бути громадянами, а будуть васалами».

З виступу під час круглого столу «Як збільшити присутність Криму в інформаційному просторі України у 2022»

«Одним із найбільш характерних у Криму явищ були щорічні мітинги кримськотатарського народу, присвячені дню пам'яті жертв депортації 18 травня та інші заходи. Тобто всі збори громадян проходили вільно, вони регламентувалися законом, але не були заборонені. Вільно діяла організація Хізб-ут-Тахрір, не кажучи вже про «Свідків Єгови» <https://www.ukrinform.ua/rubric-crimea/3393081-semena-pro-krim-gromadanska-zurnalistika-vinikae-v-umovah-znisenna-svobodi-slova.html>

Таємниця Сімферопольського аеропорту

«Вісім років — вісім проривів» — під таким ефектним гаслом подала російська пропаганда в березні 2022-го, в чергову річницю так званого «приєднання Криму до Росії», перелік своїх «успіхів і досягнень» на півострові періоду окупації. А що в багатьох російських медіа одночасно з'явилися публікації з подібною назвою і доволі схожим текстом, то можемо припустити, що це робилося за певною методичкою з Кремля.

Які «прориви» мають на увазі теперішні пропагандисти?

Насамперед ідеться про спорудження значущих інфраструктурних об'єктів на півострові. Подивимося, який відсоток правди міститься в їхніх аргументах. Адже класика подібного жанру — викласти наче правдоподібну, але насправді неправдиву інформацію. Ключовий момент — не правда, а саме подібність до правди. Реальну подію з допомогою недомовок, занурення її в неправдивий контекст тощо перекручують до рівня брехні.

Найважливішим «проривом» називають, звісно, Сімферопольський аеропорт. Ось, наприклад, як подає інформацію сайт телеканалу «Краснодар»: «Зв'язати республіку з великою землею вдалося повітряним шляхом. 2018 року в Сімферополі вдалося відкрити нову міжнародну повітряну гавань. За перше півріччя 2021 року аеропорт Сімферополя поставив рекорд, вперше у своїй історії обслуживши понад 2,5 млн пасажирів. Поруч із новим терміналом розташована автостанція "Аеропорт", де можна пересісти на приміські та міжміські автобуси регулярного сполучення. 2020 року схвалено проєкт будівництва залізничної електрифікованої гілки до аеропорту».

Лише кілька речень, а скільки пересмикувань і маніпуляцій!

По-перше, Сімферопольський аеропорт не *нова* «повітряна гавань». Він існує майже дев'ять десятиліть — його відкрили ще до Другої світової війни, 1936 року. І вже тоді він зв'язував півострів «з великою землею», виконуючи регулярні рейси до Києва, Харкова, Москви та інших міст.

По-друге, неправда і щодо «*наної міжнародної гавані*» — до 2014 року Сімферопольський аеропорт уже мав міжнародний статус, і то частка іноземних рейсів становила 72 %. Натомість після анексії Криму аеропорт утратив цей статус, бо Україна, а за нею і Міжнародна організація цивільної авіації (ICAO) закрили повітряний простір над півостровом. Європейська організація безпеки аеронавігації поінформувала авіакомпанії ЄС про заборону польотів над «сірою зоною». Тому до 24 лютого 2022 року повітряне сполучення велося тільки з Росією. Така от «міжнародна гавань». І то ще не все. Від початку повномасштабного вторгнення в Україну всі рейси в Сімферополь скасували. Тобто на момент виходу згаданої публікації на сайті телеканалу аеропорт узагалі не функціонував.

По-третє, ніяких рекордів у часи окупації Сімферопольський аеропорт не ставив. Навіть якщо повірити в наведену малоімовірну цифру — 2,5 млн пасажирів у першому півріччі 2021 року, — вона поступається показникові, наприклад, 1991-го, коли цей аеропорт обслужив протягом року 5,2 млн пасажирів.

По-четверте, в період анексії збудували не весь аеропорт, адже він існував і раніше, а тільки один термінал — погодьтеся, є різниця. Його здали в експлуатацію у квітні 2018 року (отже, трохи не встигли на треті роковини окупації Криму).

По-п'яте, цей новий термінал розташували, на перший погляд, доволі дивно — аж за кілька кілометрів від нинішнього аеропорту, в селищі Укромном. Саме тому біля нього спорудили спеціальну автобусну станцію і запланували підтягнути залізничну гілку від траси Сімферополь — Севастополь. Бо інакше з тієї глушини не вибратися. За офіційною інформацією, вартість будівництва терміналу перевищила пів

мільярда доларів. І це не враховуючи автостанції, під'їзних шляхів до неї, майбутньої залізничної гілки та інших витрат. Постає цілком логічне запитання: навіщо вклали такі колосальні гроші у зведення доволі віддаленого об'єкта, функціонування якого потребує додаткових витрат на шляхи сполучення?

Відповідь — мовляв, це необхідна інвестиція в розвиток туризму, курортної індустрії півострова — не витримує критики. Основний потік відпочивальників до 2014 року був з України — тепер його нема. І не буде аж до моменту деокупації Криму. Про іноземців узагалі не йдеться. Мешканцям Москви, Петербурга дешевше і комфортніше відпочивати в Сочі, колишній олімпійській столиці, або Анапі. У тамтешні готелі, ресторани, пляжі, заклади розваг, спортивні об'єкти, концертні зали тощо в попередні роки вклали десятки, якщо не сотні мільярдів доларів. Провінціалам із віддалених регіонів Росії летіти до Криму — задоволення надзвичайно дороге, адже відстані колосальні. А невеликий потік «профспілкових» курортників, яких привозять на півострів переважно літаки «Уральських авіаліній», цілком могли обслуговувати наявні термінали.

То для чого збудували новий термінал подалі від людських очей?

Річ у тім, що Сімферопольський аеропорт має свій секрет. Ще в 1980-ті роки він став одним з важливих об'єктів радянського космічного проєкту. Йшлося про можливість приземлення космічного корабля нового типу — багаторазового орбітального шатла «Бурана». Це була така собі відповідь Сполученим Штатам, які першими запустили в космос подібну систему, а тому Москва не шкодувала грошей, аби довести, що, мовляв, ми не гірші. Водночас форму «Бурану» спокійнісінько здерли з американського зразка — креслення і фотографії здобули 1975 року військові розвідники. Планували запустити цей шатл у Казахстані на космодромі Байконур, однак для його приземлення, яке відбуватиметься в автоматичному режимі й можуть трапитися непередбачувані ситуації, вирішили спорудити дві запасні злітно-посадкові смуги: «Східну» — на Далекому Сході, «Західну» — в Сімферополі.

Звісно, йшлося не про звичайну злітно-посадкову смугу, а підсилену, адже «Буран» набагато важчий за звичайні літаки — стартова маса до 105 т. За таких обставин на початку 1980-х років у Сімферопольському аеропорту почали споруджувати унікальний об'єкт — першу в Радянському Союзі цільнолитну смугу. Її збирали не з плит, як то роблять зазвичай, а відливали з бетону завтовшки 89 см, який клали на семи-метрову (!) бетонно-щебеневу подушку.

Крім того, аеропорт оснастили комплексом радіотехнічних систем «Вимпел», збудували окреме приміщення для центру керування польотами, а також спеціальний ангар для надважкого транспортного літака Ан-225 «Мрія», створеного київським КБ імені Антонова саме для транспортування «Бурану» і компонентів ракетної системи «Енергія».

Секретне обладнання замаскували спеціальними кулями з радіопрозорого матеріалу, щоб з космосу неможливо було розпізнати, що саме приховано під ними. По периметру злітної смуги поставили одноповерхові будівлі для персоналу, який мав координувати «Буран» на фінальному етапі — навести його на злітну смугу і забезпечити м'яку посадку.

А що запуск «Бурану» передбачав військово-розвідувальну мету (створення космічних систем із використанням зброї, протидію військово-космічним заходам американців тощо), спорудження в Криму спеціальної злітно-посадкової смуги та технічного комплексу було суворо таємне. Розробником космічного корабля виступило московське конструкторське бюро, яке колись заснували Сергій Корольов, автор першої космічної ракети. Всі будівельники, виконробы та інженери смуги дали підписку про нерозголошення відомостей щодо споруджуваного об'єкта на околиці Сімферополя. Режим секретності пильнував Комітет держбезпеки СРСР.

«Буран» піднявся в космос у листопаді 1988-го без екіпажу, двічі облетів земну кулю і приземлився на Байконурі. Запасна смуга в Криму не знадобилася. Після розпаду Радянського Союзу проєкт «Буран» закотився, режим секретності наче впав, але про підсилену злітно-посадкову смугу в пресі не згадували, можливо, за інерцією. Деяко знали тільки пасажирів рейсового автобуса Сімферополь — Євпаторія, який на виїзді з міста мчав у довгому тунелі під потужним мостом. Інколи попутники з місцевих

не без гордоців коментували ошелешеним курортникам, що зараз їдемо під частиною злітної смуги для космічного корабля.

От у цій смузі, власне, і полягає розгадка появи й віддаленого розташування нового терміналу 2018 року. Географічно він наближений до злітно-посадкової смуги, яка здатна приймати важкі військово-транспортні літаки. Саме її Кремль розглядав як спосіб оперативного перекидання до Криму великої кількості танків, БТРів, БМП, іншої техніки, а також живої сили. Побоювання, що Україна почне силовими методами повертати Крим, ніколи не покидало керівників Росії. Звісно, є військовий аеродром «Бельбек» на північному заході Севастополя, але його технічні можливості набагато скромніші.

Саме актуалізація колишньої космічної смуги насправді була головною метою окупантів. Хіба не про це йдеться в повідомленні російської газети «Известия» від 31 серпня 2018 року, тобто за пів року після відкриття нового терміналу: «Стало відомо про початок реконструкції злітно-посадкової смуги № 1. У ході робіт смугу подовжать до 3200 метрів і збудують нові руліїні доріжки. Також планується оздобити її сучасним радіомаяковим та світлосигнальним обладнанням, що дають змогу аеропортові приймати практично всі типи повітряних суден навіть за складних метеумов?»

Отже, курортно-туристична галузь тут ні до чого. Її інтереси можуть розглядатися лише на маргінесах мілітарного проєкту.

Варто також додати, що загарбники певний час вдавали, ніби Сімферопольський аеропорт не має назви. Річ у тім, що 14 травня 2015 року Верховна Рада України ухвалила постанову «Про присвоєння імені Султана Амет-Хана міжнародному аеропорту “Сімферополь”». Таким способом вшановано військового пілота-аса, одного з героїв Другої світової війни, уродженця Криму. Тим більше, що незадовго перед тим на екрани вийшов прекрасний ігровий фільм «Хайтарма» українського кінорежисера Ахтема Сеїтаблаєва, де прототип головного героя — Амет-Хан Султан. Тоді в Україні заново відкрили для себе цю овіяну легендами постать. Що роблять росіяни? Прикидаються, ніби їм про це нічого невідомо. І 2018 року оголошують на півострові «публічні обговорення», чие ім'я слід мати головному аеропортові Криму. Далі, за результатами обговорень, виник список із 20 імен-претендентів, після чого мешканці Сімферополя голосували на сайті. В грудні 2018-го оголосили, що найбільшу підтримку здобула пропозиція присвоїти аеропортові ім'я Івана Айвазовського — художника-мариніста, уродженця Криму, який, щоправда, жодного стосунку до авіації не мав. У травні 2019-го Путін підписав відповідний указ.

Не будемо обманюватися — жодного реального волевиявлення в путінській Росії бути може. Кандидатура художника була узгоджена в Кремлі заздалегідь. І це зайвий раз демонструє, що Москва категорично не бажає бачити на півострові будь-яке нагадування про кримських татар.

МЕТОДИЧНІ ЗАВДАННЯ І ПИТАННЯ УЧНЯМ, ПОВ'ЯЗАНІ З ТЕКСТОМ ЕСЕ

1. Як автор характеризує вислів «Вісім років — вісім проривів»?
2. Порахуйте скільки років існує Сімферопольський аеропорт.
3. На які російські маніпуляції щодо аеропорту вказує автор есе?
4. Що є брехнею про аеропорт російських окупантів після 2014 року?
5. Коли і чому виникла «таємниця Сімферопольського аеропорту»?
6. Чому російська влада не присвоїла аеропорту ім'я Султана Амет-Хана?

РОБОТА З ДЖЕРЕЛАМИ ІНФОРМАЦІЇ

1. Пригадайте події Як у матеріалі BBC висвітлюється роль Сімферопольського аеропорту в подіях 2014 року? Чи можна говорити про журналістську об'єктивність даного матеріалу? У своїй відповіді врахуйте дату появи замітки.

«Сімферопольський аеропорт: хто він — людина зі рушницею?» 1 березня 2014 р.

«Чотири літаки транспортних — ось з хвилини на хвилину прилетять, повні російських десантників», — говорив фотограф, який терміново приїхав до аеропорту Сімферополя зі своїм другом на машині знімати репортаж про десант.

Це здавалося неймовірним ще кілька днів тому, але в п'ятницю ввечері ми могли повірити будь-чому.

Солдати нікому не заважали. Вони ходили взад-вперед площею перед аеровокзалом, інші відпочивали в будинку з колонами, над входом до якого красується напис «Ресторан».

У цьому будинку, мабуть, знаходиться адміністрація аеропорту: до нього прибудовано диспетчерську вежу. На ній теж було видно солдатів.

Навколо аеропорту було чимало цивільних осіб із георгіївськими стрічками, які міркували між собою про переваги присутності російських військ (зрозуміло, про солдатів в аеропорту ніхто не говорив як про росіян).

Однак із будівлі з диспетчерською вежею до них періодично виходив великий чоловік і давав активістам вказівки.»

https://www.bbc.com/russian/international/2014/03/140228_simferopol_soldiers

2. Прочитайте 3 медіатексти подані нижче які присвячені проблематиці перейменуванню аеропорту в 2018 році.

Чому важливо говорити про це? Як М.Джемільєв характеризує російські дії і такими що не мають «жодного значення».

Який з цих матеріалів створений на сучасному російському сайті? Чому ви та вирішили?

Як ви вважаєте, чому аеропорту у Сімферополі росіяни присвоїли імя людини далекої від повітроплавання?

Які проблеми в Росії висвітлила процедура перейменування аеропорту? Чому цей конкурс є «умовним», як каже один з інтерв'юєрів у 3 матеріалі?

1 матеріал. «Джемільєв про перейменування аеропорту Сімферополя: «Після звільнення Криму все відновлять»

«Намір російської влади перейменувати аеропорт Сімферополя, який, згідно з проведеним на півострові голосуванням, можуть назвати ім'ям художника Івана Айвазовського, «не має жодного значення», оскільки після деокупації півострова аеропорту повернуть колишню назву. Про це в коментарі Радіо Крим.Реалії сказав лідер кримськотатарського народу, народний депутат України Мустафа Джемільєв.

Він нагадав, що 2015 року рішенням Верховної Ради України аеропорту Сімферополя присвоїли ім'я радянського льотчика кримськотатарського походження, двічі героя Радянського Союзу **Амет-Хана Султана**.

«Це в манері росіян — діяти по-своєму, нехтувати інтересами, почуттями інших людей, особливо на завойованих територіях. Поки Крим у заручниках, у їхніх руках, вони будуть робити все, що хочуть. Я думаю, що перейменування не має жодного значення, тому що після звільнення півострова — а воно буде обов'язково — все відновлять. Справа не в етнічних групах, Амет-Хан Султан — патріот своєї батьківщини, льотчик, він воював і відомий за межами Криму теж. Для мене він важливий

як один із активних учасників національного руху за повернення народу до Криму», — сказав Джемільєв.»

<https://ua.krymr.com/a/news-dzhemilev-aeroport-simferopolya/29637483.html>

2 матеріал. «Аеропорт Сімферополя отримає ім'я художника Івана Айвазовського»

«За присвоєння його аеропорту «Сімферополь» проголосували 133 154 особи або більше 52 відсотків респондентів. Такі дані наведено на сайті акції.

Крім Айвазовського у трійці лідерів голосування були імена імператриці Катерини II та адмірала Павла Нахімова, за яких відповідно віддали свої голоси 73134 та 48915 осіб.»

<https://rg.ru/2018/12/01/reg-ufo/aeroport-simferopolia-poluchit-imia-hudozhnika-ivana-ajvazovskogo.html>

3 матеріал. «Мінне поле» імен: як аеропорт «Сімферополь» став Айвазовським»

«Кримський історик та політолог Дмитро Омельчук зазначає, що цей конкурс — умовний, але вважає, що ім'я художника Івана Айвазовського — найзручніше із запропонованих.

— Вони обрали за всіх кримчан. Кількість тих, хто має доступ в інтернет, значно більша за ту цифру. Ті, хто вважав за потрібне брати участь, вони проголосували, тож репрезентативність умовна. У російських регіонах аеропорти пропонували перейменувати на честь людей, які не завжди мали хоча б непряме ставлення до повітряного транспорту. Наприклад, маршал Василевський у Калінінграді випередив Канта. З тих імен, що обговорювали в Криму, Айвазовський — найбільш знакова та відома постать, яка викликає єдину думку кримчан за відсутності політичних розбіжностей. Це консолідуюча фігура. Думаю, саме це значною мірою визначило вибір.

Російський філософ і публіцист Ігор Чубайс вказує на приклади схожих перейменувань в інших країнах та на російську специфіку.

Ігор Чубайс

— Це нова традиція — аеропорт, який отримує ім'я якоїсь відомої людини. Подібна практика була відпрацьована в Польщі дуже вдало: там з'явився аеропорт Іоанна Павла Другого, або Карла Войтили, використовували інші дороги для поляків імена. Схоже є і в Україні. Це з поверненням в історію, з поверненням до своєї ідентичності, з усвідомленням її цінності. У нас міністр культури Володимир Мединський, наскільки я розумію, побачив, що то хоч щось живе, і вирішив скопіювати. Ніхто не каже, що ми повторюємо польський чи український досвід. Але виявилось, що поле імен — мінне поле. Колись великі перетворювалися на ворогів і навпаки. Тому що у Росії історії немає — у нас суцільна міфологія.

На думку Ігоря Чубайса, у країні, де немає вільних політичних виборів, відкриті голосування за перейменування аеропортів виглядають чужими.

Ігор Чубайс

— Вся соціальна картина — цілісна, не можна з неї щось одне вирвати, а інше не вирвати. Найімовірніше, назвуть ті імена, які потрібні, ці вибори не справжні — це наперед ясно. Усюди, де можна імітувати народне бажання, народний вибір, це робиться. Однак спроба дати народу обирати — невдала, бо грати в такі речі не можна: чи треба робити щось справжнє, чи не робити нічого. Мені здається, набагато важливіше мати на увазі іншу проблему: у США близько 14 тисяч аеропортів, у Папуа — Новій Гвінеї 561 аеропорт, а у великій Росії — 228 аеропортів. Ось що суттєво — тотальне відставання країни, вибивання із прогресу, розвитку, цивілізованого світу. Це гнітить, це треба долати.»

<https://ua.krymr.com/a/kak-aeroport-simferopol-prerimenovali-v-ayvazovskiy/29636650.html>

3. У 2010 році питання перейменування Сімферопольського аеропорту вже піднімалось. Про це йдеться нижче в матеріалі на сайті «Історичної правди» «Зневажений герой. До 90-ліття легендарного кримськотатарського льотчика Амет-хана Султана».

Чи бачите ви зв'язок між подіями 2010 і 2018 років?

Чи схожі причини відмови від надання імені Амет-хана Султана сімферопольському аеропорту у 2010 і 2018 роках?

«Російські організації Криму не хочуть, щоб аеропорт носив ім'я радянського аса Амет-хана Султана, а пропонують назвати повітряні ворота Сімферополя на честь... князя Григорія Потьомкіна. Тільки б не кримський татарин!

Наступним «проривом» подають спорудження Керченського мосту (російський варіант назви — Кримський), який з'єднав півострів з Краснодарським краєм РФ. Він, до речі, пройшов через Тузлу — український прикордонний острів, повторюючи маршрут дамби, яку росіяни намагалися прокласти зі своєї території ще за першої президентської каденції Путіна. Кремлівський диктатор, отже, від самого початку свого врядування виношував ідею захопити півострів (а у 2014-му, окупувавши Крим, брехав, що ніколи раніше не мав подібних думок). Але тогочасний Президент України Леонід Кучма віддав наказ прикордонникам відкрити вогонь у разі порушення державного кордону, і росіяни змушені були відступити.

Улеслива російська пропаганда приписує ідею цього мосту Путінові, але це чергова неправда.

По-перше, така ідея виникла ще на початку 1990-х, навіть оголошували конкурс проєктів. На той час Путіна й близько не було в Кремлі.

По-друге, Уряд України розглядав питання мосту 2006-го року. А за два роки можливість його спорудження обговорювали прем'єр-міністри двох країн Юлія Тимошенко і Віктор Зубков. У 2010-му президенти Віктор Янукович і Дмитро Медведєв підписали угоду про будівництво мосту над Керченською протокою. Аналогічну угоду про спільне будівництво уклали уряди двох країн у грудні 2013-го, а наступного місяця Кабінет Міністрів України затвердив її.

Тобто йшлося про двосторонній проєкт відповідно до норм міжнародного права. Українські високопосадовці різних часів наводили як головну перевагу збільшення туристичного потенціалу Криму, адже міст стане одним з елементів автодороги уздовж чорноморського узбережжя і кожен курортник, який опинився на Кавказі, зможе швидко і зручно дістатися до Криму.

Ситуація змінилася після анексії півострова. Кремль в односторонньому порядку ухвалив будувати міст, переслідуючи тепер зовсім іншу мету. З огляду на те, що Україна перекинула залізничне і автотранспортне сполучення окупованої території з материком, поява мосту розглядалася як єдиний спосіб підтримувати життєдіяльність Криму, постачати туди продукти тощо. У політичному сенсі Москві важливо було продемонструвати, що інтеграція «сірої зони» в Росію відбувається успішно.

Для Путіна це питання становило також величезну особисту амбіцію: Микола II, Гітлер, Сталін і Брежнєв з різних причин не змогли побудувати міст над Керченською протокою, а в нього все вийде. Він — вагомий історична постать, ніж вони всі. Що для Путіна цей мотив ключовий, підтверджує епізод, який навів колишній президент Польщі Александр Квасневський у мемуарній книжці «Prezydent», виданій 2023 року. Він описує, як Путін, тільки-но ставши господарем Кремля, приватно запросив його до себе — познайомитися, неформально порозмовляти. «Коли я запитав, — згадує Квасневський, — хто з лідерів російської історії справив на нього найбільше враження, він відповів: “Їх троє: Петро I, Катерина II та Йосип Віссаріонович”. Він не сказав Сталін, а Йосип Віссаріонович. Ось так тепло, по-батькові. Бо слово “Сталін” має погану конотацію. “Я так розумію, ви хотіли б бути четвертим у цьому списку?” — пожартував я. “Але як не крути, я був би лише другим росіянином у цій групі”. Бо Катерина була родом зі Штеттіна, а Сталін — з Горі в Грузії».

Вже наступного дня після підписання так званого Договору про прийняття Криму до складу Росії, 19 березня 2014 року, Путін поставив завдання з'єднати Краснодарський край і Крим транспортним переходом не пізніше ніж 2018-го. Розглядалися різні варіанти, зокрема будівництво під протокою підземного тунелю, що його лобіювали «керівники» окупованого Криму. Але цей варіант відкинули через високу вартість експлуатації та надто довгі терміни спорудження.

Врешті ухвалили збудувати два паралельні мости — автомобільний і залізничний. Спорудження розпочали в лютому 2016-го. Російські періодичні видання

заходилися створювати історичний фон для майбутнього триумфу Путіна: друкували розвідки про те, як російський імператор Микола II ще 1903 року затвердив план такого мосту, але нічого не вийшло. Як 1943 року Німеччина будувала відразу два мости над Керченською протокою — автомобільний та залізничний, і як з цього теж нічого не вийшло. Як СРСР пізніше збудував залізничний міст, але він обрушився — у лютому 1945-го опори пошкодив лід, що його нагнав сильний вітер з Азовського моря. Як через два роки зводили новий міст, але в 1950-му всі роботи без пояснень згорнули, обладнавши натомість поромну переправу. Як на початку 1970-х розробили черговий проєкт мосту, але з того знову ж таки ніч не вийшло.

Тему охоче підхопили українські медіа, але під іншим кутом: доводили, ніби в тій частині Чорного моря взагалі нічого надійного побудувати не можна — всі попередні спроби завершилися повним пшиком. Пояснювали це важкими геологічними (кількадесят метрів мулу) і сейсмічними (9 балів, наявність зони тектонічного розлому) умовами в Керченській протоці, за яких неминуче впадуть навіть найміцніші мостові опори.

Автомобільний міст відкрили в травні 2018 року, залізничний — у грудні 2019-го. Росіяни гордо повідомили, що їхній міст — один з найдорожчих у світі та найдовший у Європі.

Звісно, таке будівництво, як і всі інші дії окупанта щодо захопленої території, було незаконне. Україна подала позов проти Росії, посилаючись на порушення Конвенції ООН з морського права, а Генеральна прокуратура України відкрила кримінальні справи за фактами будівництва мосту та організації залізничних перевезень по ньому. США та ЄС запровадили санкції щодо фірм, які взяли участь у проєктуванні та спорудженні цього об'єкта, Генеральна Асамблея ООН засудила будівництво та відкриття мосту як таке, що «сприяє подальшій мілітаризації Криму», а також суттєво обмежує «розміри кораблів, які можуть заходити в українські порти на узбережжі Азовського моря». Річ у тім, що сам міст має висоту 80 м, однак підмостовий габарит становить лише 35 м, що заблокувало прохід великих зерновозів до Маріупольського та Бердянського портів. Натомість російська пропаганда, абсолютно ігноруючи реалії, розповсюджувала фейк на кшталт «Кримський міст дає змогу проходити під ним навіть великим морським суднам» або «характеристики аркових прогонів сучасного Кримського мосту дають змогу пропускати через них навіть великі океанські лайнери». Саме цю брехню і засудила Генеральна Асамблея ООН.

Щоправда, всі ті позови, засудження, санкції та кримінальні справи мають одну спільну деталь: вони з'явилися вже після відкриття першої, а деякі — другої черги мосту. Тобто спочатку дали можливість збудувати, а вже потім розгнівалися.

Для чого агресорові знадобилося ризиковане (враховуючи попередні невдалі спроби) будівництво вартістю \$5 млрд? Російська пропаганда похваляється, що збудували, зекономивши \$1 млрд. Перевірити це неможливо — найпевніше, планова цифра попросту була завищена з урахуванням можливих непередбачуваних ситуацій. Хай там як, \$4 млрд — теж значна сума.

Окрім цілком очевидного пояснення, мовляв, міст спорудили як єдину альтернативу до транспортної блокади Криму, наявне ще й інше — мілітарний інтерес. Адже по цьому мосту можна везти не лише товари для населення. Тут передбачено рух автівок з максимальною дозволеною масою понад 3,5 т, а це означає, що можна провозити гармати вагою 2,5 т, ракети «Калібр» (до 2,3 т) та «Іскандер» (3,8 т), деякі зенітні установки (950 кг), набої тощо, а залізничною частиною можна оперативно перекидати живу силу. Щодоби в Крим та з Криму можуть проходити по 24 ешелони, тобто інтервал руху в кожному напрямку — пів години. Максимальна швидкість потягів — 120 км/ч. А для приймання важкої техніки (танк Т-90–46 т, БТР-80–13,6 т, БМП-1–13 т) слугує Сімферопольський аеропорт, відкритий, між іншим, майже одночасно з першою чергою мосту. Тобто до 2018 року можливості Кремля швидко перекидати на півострів бойову техніку та війська були доволі обмежені. Виглядає так, що Росія вторглася на Донбас 6 квітня 2014-го щонайменше для того, щоб утримати Крим — відтягнути на схід українську армію і таким способом виграти час до відкриття мосту і терміналу в аеропорту.

МЕТОДИЧНІ ЗАВДАННЯ І ПИТАННЯ УЧНЯМ, ПОВ'ЯЗАНІ З ТЕКСТОМ ЕСЕ

1. В якому контексті згадується у змісті есе подія на о. Тузла?
2. Чи існували проекти побудови мосту до Росії з Криму до 2014 року?
3. Коли почалось будівництво мосту від Краснодарського краю до Криму і чому воно є незаконним?
4. Які мотиви і причини лежали у задумі будівництва мосту окупантами?
5. Чому, на вашу думку, есе називається так? Про чії амбіції йдеться?
6. До якої назви ви схилиєтесь прочитавши есе: «Кримський міст», «Міст через Керченську протоку».

РОБОТА З ДЖЕРЕЛАМИ ІНФОРМАЦІЇ

1. Чому в уривку з матеріалу NV від 2018 року «Скільки коштував Росії Кримський міст: історія, будівництво, факти» розміщеному нижче йдеться про порушення міжнародного морського права? Як будівництво мосту економічно зашкоджувало Україні?

«З початку будівництва Кримського мосту Росія заборонила рух усіх кораблів і суден, за винятком кораблів і суден Військово-морського флоту РФ, кораблів і суден федеральних органів безпеки РФ, а також суден, що беруть участь у процесі будівництва.

Тоді заступник міністра інфраструктури України Юрій Лавренюк заявив, що його будівництво в окупованому Криму порушує міжнародне морське право і призведе до зниження товарообігу між Україною та іншими країнами. Мінінфраструктури навіть звернулося зі скаргю до Міжнародної морської організації для вирішення цієї проблеми.

Пізніше Міністерство закордонних справ України надіслало РФ ноту у зв'язку з одностороннім рішенням Москви обмежити рух суден через Керченську протоку.

Міністр інфраструктури Володимир Омелян стверджував, що будівництво Кримського мосту негативно впливає на логістику Азовського регіону і може призвести до збитків портів Маріуполь і Бердянськ. За його словами, минулого року спостерігалось зменшення кількості суднозаходів і вантажообігу у цих портах, оскільки параметри суден більші за висоту мосту.

У Мінінфраструктури зазначали, що через обмеження до Маріупольського морського порту зможуть заходити лише судна з порівняно меншою повною вантажопідйомністю (10 тис. тонн), які перевозять вантажі лише в межах Чорного та Середземного морів.

Результати будівництва були відчутні вже минулого року — Адміністрація морпортів України звітувала про зниження вантажопотоку в портах Маріуполь і Бердянськ на третину.

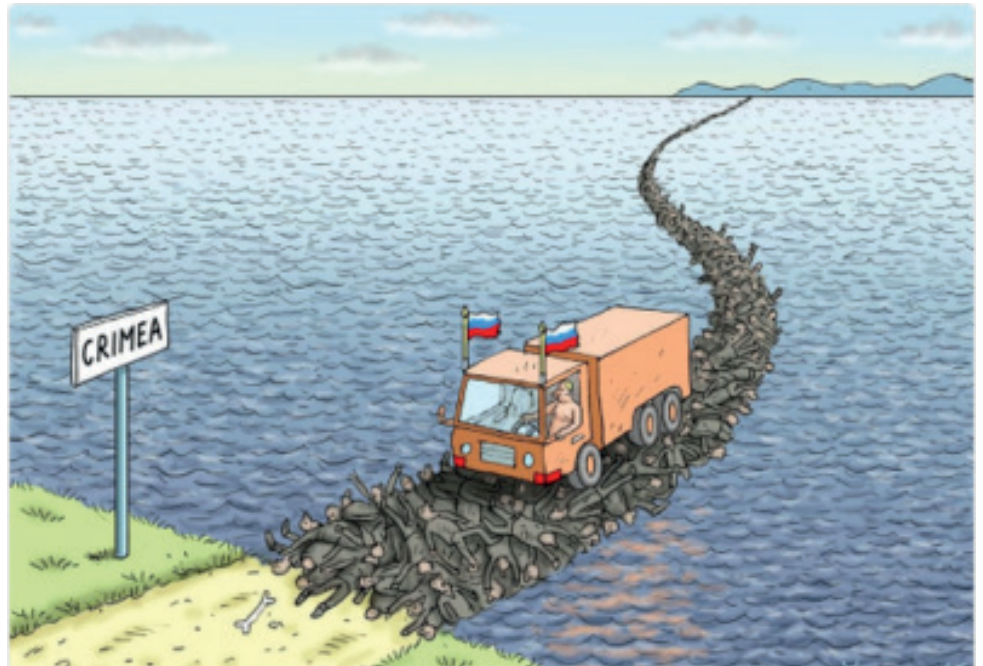
Крім того, будівництво мосту має негативний вплив на екосистему Азовського моря. Ще у травні 2017 року було відкрито кримінальне провадження за фактом порушення правил екологічної безпеки під час будівництва мосту. Сьогодні ж у прокуратурі Криму зазначають, що його зведення відбувалося з грубими порушеннями екологічної безпеки і завдасть приблизно 10 млрд грн збитків.»

<https://biz.nv.ua/ukr/publications/skilki-kosztuvav-rosiji-krimskij-mist-2469958.html>

2. Під час і після будівництва мосту в медіа з'явилась значна кількість карикатур, пов'язаних з цим процесом. Деякі з них розміщені нижче.

Визначте основні меседжі цих карикатур? Що їх об'єднує?

Придумайте підписи під кожною з карикатур.

https://goodnews.ua/wp-content/uploads/2018/05/1526825159_most2.png

<https://www.liga.net/images/general/2018/11/30/20181130125946-2798.jpg>

<https://apostrophe.ua/news/society/accidents/2018-05-19/glavnoe--ne-raskachivat-koryito-set-pozabavila-karikatura-o-putine-i-kerchenskom-moste/130506>

3. Прочитайте матеріал «Кримський міст: історія, критика та небезпеки російської авантюри».

У якому контексті йдеться про керівників будівництва мосту? По якому принципу обрано проект будівництва? Які питання піднімаються журналістами щодо екобезпеки його будівництва? Назвіть 3 проблеми.

Які нові факти щодо економічних втрат України ви дізнались у порівнянні з попереднім матеріалом у пункті 1 роботи з джерелами інформації? Чи погоджуєтесь висловленою у матеріалі думкою про майбутнє мосту? Врахуйте, що це було написано до 24 лютого 2022 року.

«Право на будівництво мосту дісталось наближеному до Путіна мільярдеру Аркадію Ротенбергу. Олігарх відомий тим, що був дитячим спаринг-партнером очільника Кремля з дзюдо.

Проте другу Путіна зі зведенням об'єкту довелося нелегко — підрядники побоювалися встрягати у роботу через санкції, які на них чекали. Найдовше шукали підрядника на будівництво залізничної частини мосту — за цю роботу ніхто не хотів братися взагалі.

Георгій Росновський переконаний, що з усіх можливих варіантів транспортного переходу через протоку росіяни обрали найбільш невідповідний — він є найдорожчим та найскладнішим з усіх, які коли-небудь пропонували. Фахівці твердять, що довговічність Кримського мосту — під великим питанням. Вони пояснюють, що все залежатиме від природніх катаклізмів та навантаження на міст.

Перш за все, у районі мосту надійні корінні ґрунти подекуди розташовані на глибині 90 метрів. Сама Керченська протока розташована у районі тектонічного розлому і неподалік від острова Тузла є мережа глибоких грязьових вулканів. Коли вони «дишають» — відбуваються коливання ґрунту.

Через цю особливість свої росіяни мали б забивати на глибину до 100 метрів та ще й під правильним кутом, зважаючи на можливі землетруси. Проте, за прогнозами експертів, в Росії відсутні такі технології та подібний досвід будівництва. І хоч Москва й заявила про забиті на 90 метрів глибину опори, вірити їй спішать не всі.

Ще одна небезпека — проходження мосту через Тузлинську косу, яка постійно розмивається.

Під час розробок проектів мосту Україною зазначалося, що висота судноплавної арки повинна складати щонайменше 50 метрів від середнього багаторічного рівня

моря. Проте Росія в головній судноплавній частині Керченського каналу звела усього лиш 35-метрову арку.

Через такий підлий крок Україна втрачає мільйони гривень та робочі місця. Зокрема, це дестабілізує ситуацію в Маріуполі і Бердянську.

Тепер, як підрахував директор Маріупольського морського торговельного порту Олександр Олійник, тільки до Маріуполя не можуть пройти 144 судна, з якими раніше працював порт.

У Центрі з вивчення армії, конверсії та роззброєння заявили, що споруда окупантів призведе до 25–30% втрат українських портів.

Яке майбутнє у мосту?

Що буде з мостом після повернення Криму — питання відкрите. На думку експертів, після деокупації Росія повинна повністю передати його міжнародному консорціуму у вигляді контрибуції за завдані збитки Україні.

При цьому дехто побоюється, що обслуговування та утримання мосту завдаватиме чимало проблем та витягуватиме не менше грошей. Поки що на утримання Керченського мосту окупанти мають намір витратити півмільярда рублів в рік.»

https://24tv.ua/krimskiy_mist_novini_istoriya_kritika_nebezpeki_kerchenskogo_mostu_n967368

4. Порівняйте 2 медіатексти нижче. За змістом встановіть, який один з них з російського сайту. Чим він відрізняється від іншого? У чому є маніпуляція у його змісті?

Кримський міст: вартість будівництва

Вартість проекту становила майже 228 мільярдів рублів, що є величезним значенням для російських компаній. Майже всю суму отримав єдиний підрядник — «Будгазмонтаж», у якого не знайшлося конкурентів на етапі тендеру — надто складне завдання.

<https://k-manipulyator.ru/articles/stroitelstvo-krymskogo-mosta/>

На Росії дозволили другу Путіна заробити 17 млрд рублів на залізниці до Керченського мосту

«Росзалдор» і ТОВ «Будгазмонтаж» уклали контракт на будівництво за 16,9 мільярдів рублів залізничних підходів до Керченського мосту

Нагадаємо, ТОВ «Будгазмонтаж» належить російському мільярдеру Аркадію Ротенбергу.

Протяжність залізничного підходу має скласти 18 кілометрів.

<https://krym.depo.ua/ukr/krym/na-rosiyi-oficiyno-dozvolili-drugu-putina-zarobiti-17-mlrd-rub-na-zalznici-do-kerchenskogo-mostu-20170413555032>

5. З початком повномасштабної агресії Росії проти України «Кримський» міст у жовтні 2022 року та у липні 2023 року піддавався руйнуванню у результаті вибухів. Щодо цього з'явилося багато мемів. Деякі з них розміщені нижче. Поясніть смислове навантаження кожного з них. Спробуйте створити власний мем на цю тему.

https://memepedia.ru/vzryv-krymskogo-mosta/#post-gallery-350645_8

https://dnepr.info/wp-content/uploads/2022/10/photo_2022-10-08_12-43-26.jpg

https://memepedia.ru/vzryv-krymskogo-mosta/#post-gallery-350645_8

<https://polit.reactor.cc/tag/%D0%9A%D1%80%D1%8B%D0%BC%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9+%D0%BC%D0%BE%D1%81%D1%82>

6. Прочитайте уривок з документа ООН. Запуск транспортного сполучення через міст почався у травні 2018 року. Порівняйте дату запуску транспортного сполучення Росії з окупованим Кримом з датою появи даної резолюції. Чим Ви поясните розбіжність у датах? Чи можна вважати пункти вказані в уривку достатніми для припинення Росією політики щодо Криму в контексті змісту есе?

«Резолюція, ухвалена Генеральною Асамблеєю 17 грудня 2018 року

73/194. Проблема мілітаризації Автономної Республіки Крим та міста Севастополь, Україна, а також районів Чорного та Азовського морів...

6.6. *закликає* Російську Федерацію утримуватися від перешкоджання законному здійсненню навігаційних прав і свобод у Чорному та Азовському морях та Керченській протоці відповідно до застосовного міжнародного права, зокрема положень Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 року²;

6.7. засуджує будівництво та відкриття Російською Федерацією мосту через Керченську протоку між Російською Федерацією та тимчасово окупованим Кримом, що сприяє подальшій мілітаризації Криму, та засуджує також зростаючу військову присутність Російської Федерації в районах Чорного та Азовського морів, у тому числі в Керченській протоці, та утиски Російською Федерацією комерційних судів та обмеження міжнародного судноплавства там;...»

<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N18/451/05/PDF/N1845105.pdf?OpenElement>

Кому загрожує мілітаризований Крим

У світлі попередніх розділів стає зрозумілішим справжній сенс третього «прориву» — будівництва траси «Таврида», яка сполучила Керч (а фактично стратегічний Керченський міст) з базою Чорноморського флоту РФ — Севастополем. Довжина траси, що має чотири смуги, — 250 км, її споруджували три з половиною роки. «При будівництві траси “Таврида”, — повідомило Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим 19 квітня 2022 року, — було знищено — закатано в асфальт, безліч старовинних археологічних пам’яток, зокрема некрополь “Кирк Азизлер”, скіфське городище “Кермен Бурун”, більше тисячі артефактів незаконно вивезено до Росії».

Трасу відкрили в серпні 2020-го. Час проїзду від Керчі до Севастополя скоротився вдвічі. Що йдеться не про пересічну трасу, яку зазвичай будують у курортних регіонах, видно хоча б з того, що їй надали статус «автомобільної дороги федерального значення», а на її відкриття (як, до речі, й на відкриття мосту) прибув особисто Путін.

На перший погляд, цілком цивільним виглядає інший «прорив» — запуск у Сімферополі та Севастополі нових водозаборів. Кремлівські пропагандисти це подають як розв’язання проблеми з питною водою після того, як Україна перекрила в Херсонській області Північнокримський канал (нагадаємо перебіг подій: спочатку в травні 2014-го українські активісти нашвидкуруч збудували на 80-му кілометрі дамбу з мішків із сумішшю піску та глини, яка, однак, незначно все ж таки пропускала воду, а за три роки поряд з пунктом пропуску «Каланчак» спорудили нову дамбу, яка повністю перекрила подання води до Криму). Російські ЗМІ пояснювали, що тими дамбами ображені українці помстилися кримчанам, але Москва не залишила місцевих мешканців у біді, збудувавши нові водозабори. Виглядає начебто переконливо, бо до окупації 85 % свого загального водоспоживання Крим справді одержував саме завдяки Північнокримському каналу. Але розповіді про водозабори як альтернативу до каналу — це суміш пересмикувань і неправди.

Річ у тім, що дніпровська вода, яку приносив Північнокримський канал, використовувалася переважно на потреби сільського господарства: на зрошення — 84 %, на наповнення водосховищ — 9 %, на потреби рибного господарства — майже 2 %. Тож його перекриття жодним чином не позначилося на водопостачанні в помешкання людей. Воно створило проблеми тільки для фермерів: скоротилися площі зрошуваних земель, повністю припинилося вирощування рису.

Натомість питну воду кримчани діставали й дістають з власних джерел — на півострові є 22 великі водосховища. Приблизно дві третини з них природного стоку (заповнюються під час весняних паводків та осінньо-зимового періоду, а також влітку під час злив), а третина — наливні.

Виникає питання: якщо перекриття Північнокримського каналу не мало стосунку до водопостачання в квартири людей, чому ж тоді окупанти заявили про гостру нестачу питної води і почали подавати її лише в окремі години за спеціальними графіками? Відповідь: тому що вони намагаються звинуватити українців у комплексі проблем, які самі ж утворили.

По-перше, кількість споживачів на півострові після його анексії збільшилася на 1 млн осіб через офіцерів і чиновників, прибулих з Росії, членів їхніх родин, працівників нових військових підприємств, а також розгорнутих у Криму додаткових військових частин. Станом на 1 січня 2014 року, напередодні окупації, на півострові постійно мешкало 2 353 100 людей, тобто кількість населення «після переходу півострова під юрисдикцію Росії» доволі швидко збільшилася на третину. Промовиста деталь: нові водозабори знадобилися саме в Сімферополі та Севастополі, де оселилася велика кількість чиновництва та офіцера.

По-друге, окупаційна влада нічого не зробила для пристосування водопровідних мереж до нового рівня споживання. І саме тому виникли графіки подавання води.

По-третє, питну воду подавали передусім до військових частин та інших формувань силовиків (цілодобово, там ніяких графіків ніколи не було), а потім — урядовим та муніципальним органам, а населенню — за залишковим принципом.

Справжні причини нестачі води для мешканців Криму полягають у безпрецедентній мілітаризації півострова та господарській безпорадності окупаційної влади.

Ще одним «проривом» називають «рекордний потік туристів» 2021 року. І навіть стверджують — зауважте, це в березні 2022-го, коли вже повним ходом відбувалася повномасштабна агресія їхньої країни, — що «цього року регіон планує прийняти ще більше відпочивальників». Обіцяють навіть «незабаром 10 млн гостей на рік».

Може, наївну людину така патосна риторика здатна вразити, але уважніший читач помітить, що конкретних цифр «рекордного потоку» чомусь не називають. Здоровий глузд також має підказувати, що за умов повномасштабної війни потік відпочивальників не тільки не збільшиться, але попросту впаде до нуля. На пляжах з'являться хіба місцеві мешканці. А вже про 10 млн курортників незабаром — це, як кажуть, ноу комент. Таку неймовірну кількість людей Крим приймав хіба що в часи СРСР — і то не завжди, а лише в окремі найвдаліші роки, — коли населення країни (тобто коло потенційних курортників) було майже вдвічі більше і «залізна завіса» не давала змоги поїхати на відпочинок за кордон.

А що насправді? Російські чиновники не можуть пояснити, яким чином прибули на півострів і де замешкали оті мітичні мільйони курортників. Ба більше, самі собі суперечать. От, наприклад, окупаційний «міністр» курортів і туризму Криму Вадим Волченко жалівся на початку літа 2019 року, що кількість готелів і санаторіїв, які працюють, скоротилася на третину, а вже наприкінці сезону раптом відзвітував про неймовірно успішний сезон.

Найпевніше, йдеться про класичні «мертві душі» — туристів, які існують лише на папері, — адже приватні мініготелі та нелегальну оренду квартир окупаційна влада давно заборонила, тож не зовсім зрозуміло, де така кількість людей могла б розташуватися. Слід додати, що й на пляжах було підозріло багато вільного місця — місцеві блогери навіть похвалялися цією обставиною як перевагою, запрошуючи у своїх відеосюжетах відпочивати в Криму. До 2014 року, коли справді приїжджали мільйони курортників, на пляжах влітку було дуже людно.

З приїздом, до речі, нині теж не все зрозуміло: відкривши Керченський міст, влада скасувала пільги на літаки — квитки подорожчали на чверть і стали доступними лише людям з високими статками. Але такі відпочивальники зазвичай прямують на Кавказ — навіщо їм Крим, де сервіс гірший, ціни вищі, ще й небезпечно, адже за версією російського телебачення там ледь не під кожним кущем ховаються озброєні «українські терористи»? Чи зачарують їх пляжі колись славетного Південного узбережжя, перекриті парканами і перетворені на будівельні майданчики? З якого дива вони засмагатимуть серед багатокілометрових окопів у прибережній зоні неподалік Євпаторії? Чи піднімуть їм настрій застережні таблички про те, що чотири кілометри пляжів у Міжводному заміновані? Чи захочуть відпочити в славетній Алупці, де пляжів узагалі вже немає — їх втратили через брак ремонту берегоукріплювальних споруд?

Звісно, люди з меншими статками могли б доїхати до півострова потягом — це дешевше. Але приключка тривалістю кілька днів у вагонах без кондиціонування Російської залізниці сподобається не кожному. Особливо, якщо це сім'я з малими дітьми.

З усього видно, що Кремлеві взагалі не цікава туристична тема — півострів переживає трансформацію з колись улюбленого місця відпочинку на потужну військову базу. І хоча окупанти й намагаються робити вигляд, ніби вкладають гроші в курорт, насправді цим прикривають його шалену мілітаризацію. Про 1 млн «нових мешканців» уже йшлося. У Криму розмістили сумнозвісні ракетні комплекси «Калібр», «Іскандер», «Бастіон» та деякі інші, здатні руйнувати міста і села не тільки в Україні, а й також у Польщі, Чехії, Словаччині, країнах Балтії, Румунії, Італії, Австрії, Болгарії, Греції, Туреччині, Сирії, Лівані, Ізраїлі, Єгипті, Ірані, деяких країнах Кавказу тощо.

І це не показове «брякання зброєю» або чергове залякування. Кремль уже продемонстрував, які переваги він дістав через окупацію Криму: у 2015–2016 роках півострів став основним плацдармом у війні в Сирії — із «сірої зони» перекинули туди морську піхоту й підводні човни, а кораблі Чорноморського флоту кидали «Калібри» на цивільні об'єкти.

<https://www.ukrinform.ua/rubric-crimea/2448023-militarizacia-krimu-za-pat-rokiv-rosia-zbilsila-kilkist->

Ось чому, до речі, деякі близькосхідні та середземноморські країни, підтримуючи під час теперішньої війни Україну, не поспішають ставати на прю з Росією. Окупація Криму внесла значні корективи в поведінку держав, розташованих в інших регіонах.

Про наявність на півострові ядерних боєголовок нема точної інформації, але військові експерти схиляються до думки, що, найпевніше, вони там є. Отже, окупований і до зубів мілітаризований Крим — реальна загроза не тільки для України.

Як «прориви» росіяни також подають проведення на півострові двох фестивалів (до окупації їх було там набагато більше, ось тільки найвідоміші: «KaZантип», «Koktebel Jazz Festival», «Z-Games», «Техносфера» та інші), будівництво кількох медичних і освітніх закладів (ніби до окупації цього не будували).

Очевидно, набагато більше «проривів» відбулося у сфері озброєнь, але таку інформацію окупанти публічно не повідомляють.

Як ставитися до згаданих об'єктів, збудованих з ініціативи і коштом окупанта, обминаючи українські закони? Очевидно, як до ремонту, зробленого квартирантом в орендованому мешканні — орендар рано чи пізно поїде, а ремонт залишиться. Тож після деокупації Криму ці об'єкти працюватимуть для народу України

МЕТОДИЧНІ ЗАВДАННЯ І ПИТАННЯ УЧНЯМ, ПОВ'ЯЗАНІ З ТЕКСТОМ ЕСЕ

1. Як могла посприяти мілітаризації Криму дорога Севастополь — Керч?
2. Як пояснюється в есе зв'язок з погіршенням забезпечення водою мешканців півострова в контексті його мілітаризації?
3. Які причини брехні окупаційної влади Криму про туристичний потік у Криму?
4. Чи можна зробити висновок зі змісту есе про Крим як військову базу? Якщо так/ні, то чим це можна підтвердити?

РОБОТА З ДЖЕРЕЛАМИ ІНФОРМАЦІЇ

1. Одне із зображень, розмічених нижче, — справжній (військовий гелікоптер над пляжем в окупованому Севастополі, червень 2020 р.), а інше — колаж. Котре зображення — колаж? За якими ознаками це можна визначити? Чому колаж може сприйматися органічно з іншим зображенням?

<https://www.blackseanews.net/read/181948>.

<https://ru.krymr.com/a/krym-kurort-sezon-turisty-voyna/31945337.html>

2. Про що йдеться в матеріалі «Стан водопостачання в окупованому Криму / 2014–2021». Як він пов'язаний зі змістом есе? Чому змінився стан водопостачання в Криму? Який фактор може змінити стан водопостачання в Криму?

«...Місцеві водні ресурси Криму становлять у середньому за водністю близько 915 млн м³ на рік, зменшуючись в особливо маловодні роки до 430 млн м³ (цей показник складається із запасів підземних вод — 445,5 млн м³/рік, 14 водосховищ природного стоку та 1994 створених на півострові ставків із загальним корисним об'ємом 470,7 млн м³/рік).

Якщо уявити, що всі наявні де-факто 3 млн осіб населення півострова мешкають у квартирах висотних будинків, то нормативні обсяги споживання води становлять: 3 млн осіб × 400 літрів × 365 днів = 438 млн м³. Навіть такі обсяги покриваються власними водними ресурсами Криму, що реально існують у маловодні роки (430 млн м³).

Тобто дефіцит води для жителів Криму викликаний не тільки збільшенням наявного населення за роки окупації на 0,8–1,0 млн осіб та великими обсягами житлового будівництва для «нового населення», а насамперед значним збільшенням водоспоживання військовими частинами та військовими заводами і вкрай недостатнім обсягом робіт із підтримання стану водопровідних мереж (з надією на те, що вдасться змусити Україну розблокувати Північнокримський канал).

Згідно з доповіддю керівництва так званого Кримського державного комітету з водного господарства та меліорації, яку підготовлено у травні 2020 року:

- ▶ «...водосховища природного наповнення не відновлюють запас від кінця березня 2020 року через тривалу посуху.
- ▶ Сумарний запас води в кримських водосховищах станом на 30 квітня становив 90 млн кубічних метрів (на 13 млн менше, ніж на початок квітня). Нагадаємо, що загальний об'єм водосховищ = 399,4 млн м³.
- ▶ Сімферопольське водосховище було заповнене на 20 %, за квітень отримано лише 600 тисяч кубометрів (10% від середньорічного дебіту). Наявні об'єми дають змогу забезпечити потреби столиці Криму щонайбільше на 4 доби.
- ▶ Аянське водосховище, яке забезпечує м. Сімферополь та населені пункти Салгирської долини, було забезпечене на 60 % (завдяки таненню снігу в горах) та залишається основним джерелом водопостачання до м. Сімферополя. Поточних запасів вистачить на 2–3 місяці, об'єми поповнення знижуються із закінченням сезону танення снігу та через брак атмосферних опадів.
- ▶ Білогірське та Тайганське водосховища, які раніше використовувалися для забезпечення сільського господарства східного Криму, наразі забезпечують лише водопостачання для потреб населення північного сходу, загальні об'єми не перевищують 30 %, за поточного водозабору запасів вистачить на 2 місяці.
- ▶ Партизанське водосховище (забезпечує потреби Сімферополя, його західних передмість і сільських поселень району) було заповнене лише на 30 %, наповнення не перевищує 10 % від середньорічних показників. Запас ресурсу — на 3–4 тижні.
- ▶ Найменш загрозна ситуація із забезпеченням водними ресурсами в травні 2020 спостерігалася на водосховищах, які живлять населені пункти Великої Ялти та м. Алушти. Загорське і Счастлиненське водосховища заповнені на 60 %, Ізобільненське (Алушта) — на 70 %...»

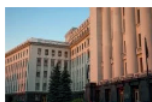
За висновками кримських посадовців, розв'язати проблеми водозабезпечення Криму місцевими силами неможливо.

У Криму 2020 року були введені графіки подавання води населенню, іноді дуже жорсткі — по 2 години вранці та ввечері» (<https://www.blackseanews.net/read/181952>).

3. Нижче подано заголовки матеріалів УНІАН за темою мілітаризації Кримського півострова у 2017–2021 рр.

Які теми визначають ці заголовки? Спробуйте їх перефразувати, об'єднавши в групи за певними ознаками.

МІЛІТАРИЗАЦІЯ КРИМУ

У Зеленського відреагували на заяву Резнікова щодо розміщення військ США в Україні

17:42, 11.08.2021

США в ОБСЄ заявили про перекидання Росією важких озброєнь до окупованого Криму

19:08, 13.05.2021

Російська окупація та мілітаризація Криму загрожує світовій безпеці - держсекретар США

10:54, 26.02.2021

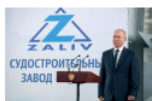
Росія нарощує ядерний потенціал в окупованому Криму - Кулеба

15:43, 23.02.2021

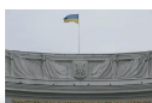
Росія проведе навчання повітряно-десантних військ в окупованому Криму

14:28, 21.02.2021

Євросоюз: будівництво військових кораблів в окупованому Росією Криму порушує міжнародне право

20:25, 28.07.2020

У МЗС прокоментували прийняття Генасамблеєю ООН резолюції проти мілітаризації Криму

15:25, 10.12.2019

Росія збільшила військову присутність в анексованому Криму - розвідка США

16:46, 12.06.2019

Росія розмістила в окупованому Криму дальні бомбардувальники Ту-22М3

19:04, 18.03.2019

Росія розмістила в окупованому Криму носії ядерного озброєння - Єльченко

05:06, 06.12.2018

Окупанти модернізують воєнну інфраструктуру в Криму для розміщення ядерної зброї - МЗС

09:55, 16.03.2018

Окупанти розгорнули в Севастополі ще один дивізіон зенітно-ракетного комплексу С-400

15:39, 13.01.2018

У Криму сьогодні перебувають близько 60 тисяч російських військових – експерти

09:46, 03.06.2017

Росія розмістила у Криму шість ядерних боєголовок - Джемільєв

20:55, 20.05.2017

(<https://www.unian.ua/tag/militarizatsiya-krimu?page=2>).

4. Прочитайте уривок зі статті «Окупований туризм. Як змінився туристичний потік в Криму / 2014–2021». Назвіть три ознаки, що вказують на зв'язок між мілітаризацією півострова після окупації і туризмом. Як фото ілюструє зміст есе і уривку зі статті?

«У зв'язку з окупацією докорінно змінилася туристична логістика:

- ▶ до окупації у 2000-х роках сформувалися стійкі багаторічні пропорції транспортних туристичних потоків: **67 % — залізничним транспортом, 20 % — автомобілем, 13 % — літаком;**
- ▶ у 2015–2017, за даними маріонеткового «уряду Криму», із загального числа гостей Криму **45 % прибуло авіатранспортом, 41 % — поромною переправою; 14 % — автотранспортом.**
- ▶ **15 травня 2018 відкрито автомобільну частину мосту через Керченську протоку, 25 грудня 2019 — залізничну частину для пасажирського транспорту і 30 червня 2020 — для вантажного;**
- ▶ у зв'язку з цим, показники логістики ще більше змінилися. **У 2020 автотранспортом до окупованого Криму приїхало 70 % гостей, авіатранспортом — 25 %, залізницею — 5 %.**

Пляж у Севастополі. Фото з соцмереж (<https://www.blackseanews.net/read/181948>).

5. Які висновки можна зробити, ознайомившись з інфографікою «Мілітаризація Криму» (2018 р.)? Порахуйте в скільки разів збільшилося озброєння за окремими видами, починаючи з 2014 по 2018 рік.

6. Що нового додає матеріал проти попереднього в контексті теми есе. Вкажіть на зміни, що відбулися між 2028 та 2021 роками? Який логічний зв'язок існує між фотографіями з цієї статті?

«Мілітаризація Криму як загроза Європі та реакція НАТО на неї. Доповідь «BlackSeaNews». Випуск 3...

- ▶ на 01.07.2021 в строю перебуває 13 нових ракетних кораблів (потужність ракетного залпу — 104 крилаті ракети);
- ▶ на 01.01.2021 кількість нових ракетних кораблів в строю збільшиться ще на 3, тобто загальна кількість становитиме 16 з потужністю ракетного залпу 128 ракет;
- ▶ у 2022 році планується введення до строю ще 2-х кораблів, тобто загальна кількість становитиме 18 з потужністю ракетного залпу 144 крилаті ракети.

Моніторингова група «Інституту чорноморських стратегічних досліджень» та «BlackSeaNews» наразі зафіксувала 59 російських підприємств, які працюють із захопленими підприємствами «Укроборонпрому», а загалом 149 підприємств, які співпрацюють із кримськими заводами у військовому виробництві.

...внаслідок мілітаризації окупованого Криму склалася абсолютна військово-стратегічна перевага РФ в Чорноморському регіоні з проекцією її на Південний Кавказ і Близький Схід».

МІЛІТАРИЗАЦІЯ КРИМУ

Як Росія перетворила окупований півострів на велику військову базу

Помічені з 2014 року військові засоби і активності

© 2018 Укрінформ. Усі права захищені. У разі використання матеріалів посилання обов'язкове. www.ukrinform.ua

Джерело: OSINT дослідження групи «Інформнапалм»

УКРІНФОРМ

МІЛІТАРИЗАЦІЯ КРИМУ

Як Росія перетворила окупований півострів на велику військову базу

Загальне збільшення військової присутності РФ у Криму з 2014-го до 2018-го року

ТАНКИ

до анексії 0
у вересні 2018 **40**

БРОНЬОВАНІ МАШИНИ

до анексії 92
у вересні 2018 **583**

АРТИЛЕРІЯ

до анексії 24
у вересні 2018 **162** (серед них РСЗВ – 55)

ЗЕНІТНО-РАКЕТНІ КОМПЛЕКСИ

до анексії 0
у вересні 2018 **16** (С-300, С-400)

ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

до анексії 12500
у вересні 2018 **31500**

Джанкой: гвинтокрили

Саки:
літаки: щонайменше
16 одиниць СУ-24М,
8 – СУ-30СМ,
один Ту-134

Кача:
літаки:
щонайменше
4 одиниці Бе-12,
9 – АН-26, 4 – СУ-24М.
Гвинтокрили:
до 30 одиниць Ка-27,
8 – Мі-8

Херсонес: літаки

Бельбек:
літаки: 12 одиниць СУ-27, 12 – СУ-27М,
3 – СУ-27УБ, 5 – СУ-30М2

ЛІТАКИ

до анексії 22
у вересні 2018 **122**

ГВИНТОКРИЛИ

до анексії 37
у вересні 2018 **62**

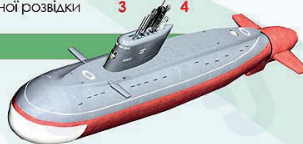
КОРАБЛІВ

до анексії 26
у вересні 2018 **71**

	2013	2018
Крейсер	1	1
Фрегати	6	13
Малі ракетні кораблі	4	6
Великі десантні кораблі	7	7
Малі протичовнові кораблі	6	6
Ракетні катери	5	6
Десантні катери	5	9
Мінні тральщики	12	13
Противдесантні човни	3	6
Кораблі радіоелектронної розвідки	3	4

ПІДВОДНИХ ЧОВНІВ

до анексії 1
у вересні 2018 **7**

*Рубежі досяжності ракетних комплексів РФ морського і берегового базування з окупованого Криму та військово-морської бази РФ в Тартусі, Сирія.
<https://www.blackseanews.net/read/178473>.*

7. Про що свідчить резолюція Генасамблеї ООН, уривки з якої подано нижче? Як ви вважаєте, чи задовольнили Україну такі формулювання резолюції ООН? Чому ви так вважаєте? Чи змінили б ви ці пункти і якщо так, то як виглядали б ваші формулювання?

«Резолюція, ухвалена Генеральною Асамблеєю 17 грудня 2018 року

73/194. Проблема мілітаризації Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, Україна, а також районів Чорного та Азовського морів...

7.1 *наголошує*, що присутність російських військ у Криму суперечить національному суверенітету, політичній незалежності та територіальній цілісності України і підриває безпеку та стабільність сусідніх країн та європейського регіону;

7.2 *висловлює* свою серйозну стурбованість з приводу поступальної мілітаризації Криму Російською Федерацією як окупаційною державою, а також висловлює занепокоєння повідомленнями про продовження дестабілізації обставин в Криму внаслідок постачання Російською Федерацією систем озброєнь, зокрема літаків і ракет, здатних нести ядерну зброю, зброю та боєприпаси, і направлення нею військового персоналу на територію України, та наполегливо закликає Російську Федерацію припинити таку діяльність;

7.3. *висловлює* своє занепокоєння у зв'язку з проведенням у Криму численних військових навчань російських збройних сил, що може підірвати регіональну безпеку та спричиняє значні довгострокові негативні еконаслідки в регіоні;

7.4. *висловлює* також своє занепокоєння у зв'язку з діями Російської Федерації, що продовжуються, в районах Чорного моря, що оточують Крим, і в Азовському морі, зокрема їх мілітаризацією, які створюють додаткові загрози для України і підривають стабільність ширшого регіону...»

<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N18/451/05/PDF/N1845105.pdf?OpenElement>.

8. Придумайте загальну тему, що об'єднає подані нижче фотографії? Як охарактеризували б суспільні процеси, що відображають світлини? Придумайте підпис до кожної фотографії, а потім переробіть їх на меми.

<https://ru.krymr.com/a/krym-voenno-patrioticheskiy-centr-molodezh-militarizaciya/31155187.html>.

9. Наприкінці статті «Крим під час Великої війни. Ситуація в окупованому Криму у 2022–2023 роках. Воєнний контекст (1)», уривок з якої подано, наведено висновок: «із середини 2022 року війна прийшла безпосередньо до Криму». Чому війна прийшла в Крим?

« 9 серпня 2022 року українські військові завдали удару по авіабазі «Саки» в селищі Новофедорівці на західному курортному узбережжі Криму поруч з містом Саками. Внаслідок вибухів знищено 9 російських літаків.

16 серпня 2022 року несподівано вибухнув склад боеприпасів у Джанкойському районі в північному Криму.

Ці події влітку 2022 року вперше викликали справжню паніку серед російських туристів і громадян РФ, що переїхали до півострова за роки окупації (в подальші дні спостерігалася рекордна кількість легкових автомобілів, що виїздили з Криму мостом через Керченську протоку (за весь період існування мосту)).

Отже, із середини 2022 року війна прийшла безпосередньо до Криму»

(<https://www.blackseanews.net/read/204759>).

Окупаційна влада переслідує всіх, хто не згоден з нав'язаною концепцією «російського Криму», хто чинить спротив, нагадує про належність півострова до України і намагається говорити правду про реальний стан речей у «сірій зоні». Це стосується людей різних професій та етнічного походження, але на особливому рахунку — кримські татари. Історія їхніх стосунків з росіянами охоплює фатальний 1783 рік, коли Катерина II знищила Кримський ханат, і трагічний 1944-й, коли Сталін узагалі видалив цілий народ з півострова.

Нинішня російська влада, не змінивши свого ворожого ставлення до представників корінного народу, діє обережніше. Тактика полягає у створенні міту про те, що лише тепер, під рукою Москви, настав розквіт культурного й національного життя кримських татар.

З формального погляду все виглядає нібито якнайкраще. Кримськотатарська мова оголошена однією з трьох державних — нею виконані написи на табличках державних установ, поряд з російською та українською (sic!). На півострові функціонують численні кримськотатарські громадські організації, наприклад, «Кири́м бі́рлігі» («Єдність Криму»), «Громадська рада кримськотатарського народу», «Регіональна національно-культурна автономія кримських татар у міському окрузі Судак» (російські ЗМІ, часто посилаючись на неї, «чомусь» забувають додати останні три слова, і виглядає так, ніби кримські татари вже мають національно-культурну автономію на всьому півострові), «Комітет кримськотатарської молоді», «Кримські татари — опора Криму», «Рада кримськотатарських старшин» тощо.

Непарадний бік справи полягає в тому, що окупанти змусили всі громадські організації зареєструватися заново, за «двоголовими» законами. І ті, що не погодилися на колаборацію, не одержали дозволу на продовження діяльності. Ще кілька організацій утворилося вже після 2014 року. Але всі вони — лише ширма для окупантів, бо повністю підконтрольні Москві й обслуговують її інтереси. Зокрема, підтакують Кремлеві, називаючи членів Меджлісу «екстремістами», вихваляють Росію, слухняно критикують турецького міністра закордонних справ, який заявив, що його країна ніколи не визнає Крим російським, нарешті, підтримують повномасштабне вторгнення в Україну. І співпрацюють зі спецслужбами окупанта. Наприклад, у жовтні 2019-го представниця «Кири́м бі́рлігі» відвідала в столиці Чехії урочисте прийняття в Празькому граді за участю президента цієї країни. Лідер кримськотатарського народу Мустафа Джемільєв пояснив проєктові «Крим. Реалії», що подібні візити влаштовує ФСБ для легалізації анексії Криму.

Що ж, красиву «вітрину» Москва справді вміє створювати. Наприклад, Путін раптом підписав указ про поновлення прав кримських татар. Ніби це Україна їх порушувала, а Кремль тепер відновлює справедливість. Ніби не з Кремля віддавалися накази про депортацію 1944 року, ніби не з Кремля лунали заборони на повернення кримських татар додому. Ніби не з Кремля прийшло все те горе, яке після 1991 року намагалася подолати українська влада.

Або таке. Російське агентство РІА-Новості повідомило в лютому 2023 року: «У Криму зросла кількість кримських татар і росіян. Про це свідчать дані Всеросійського перепису 2021 року». Взагалі збільшення кількості представників будь-якого народу — яскравий доказ того, що в нього все гаразд. Натомість впадає в очі брак конкретики. Коли йдеться про росіян, то наводять цифри: їх кількість на півострові збільшилася на 7,7 % і тепер становить 72,9 %. Що ж, не дивно — політика Москви саме в тому й полягає, щоб кількість росіян на окупованих територіях зростала. Натомість щодо кримських татар ніяких цифр не наведено. Це перша ознака того, що таким повідомленням вірити не можна. Та й як могло збільшитися кримськотатарське населення Криму, якщо понад 30 тис. представників цього народу, навпаки, залишили півострів?

Де-факто анексія започаткувала безпощадні репресії проти кримських татар — в їхнє повсякденне життя увійшли сфабриковані кримінальні справи, обшуки, викрадення, величезні терміни ув'язнення. Багато затриманих скаржаться на тортури та інші грубі порушення з метою вибивання необхідних слідству свідчень, тому є вагомими підстави вважати, що більшість затриманих та засуджених насправді невинні.

Також анексія започаткувала період невиконаних обіцянок.

ПЕРЕСЛІДУВАННЯ КРИМСЬКИХ ТАТАР РОСІЙСЬКОЮ ОКУПАЦІЙНОЮ ВЛАДОЮ

<https://www.slovoidilo.ua/2021/10/11/infografika/suspilstvo/peresliduvannya-krymskx-tatar-skilky-politvyzniv-zyavylosya-period-okupaciyi>

Річ у тім, що 11 березня 2014 року, саме напередодні незаконного «референдуму», кримський парламент, який на той час уже втратив легітимність, дав кримським татарам купу привабливих обіцянок, аби тільки ті прийшли в пункти для голосування і своєю участю в цьому дійстві легітимізували його.

Запевнювали, що в новому «парламенті» півострова, який формуватиметься на пропорційній основі, засідатимуть 20 % кримських татар (насправді 4 %). Казали, що буде визнаний Курултай (навіпаки, заборонили Меджліс). Акцентували на підсиленні розвитку кримськотатарської освіти (зменшилася кількість школярів, які навчаються рідною мовою). Обіцяли сприяння національним ЗМІ (заборонили

кримськотатарський телеканал АТР, переслідують незалежні електронні медіа). Гарантували рівноправне функціонування всіх релігійних конфесій (де-факто обшуки в мечетях, переслідування членів релігійних громад, арешт імама мечеті «Хан-Джамі» в Євпаторії Ельмара Абдулганієва тощо).

Вже 2016 року Парламентська асамблея Ради Європи констатувала, що сукупний ефект репресивних дій Кремля з моменту анексії стосовно кримських татар — загроза самому існуванню цієї спільноти як окремої етнічної, культурної та релігійної групи.

Переслідують не лише активістів та правозахисників, а й також їхніх родичів, скасовують ліцензії адвокатів, які згоджуються представляти інтереси людей, незгодних з окупацією.

Чого врешті добивається Москва? Мовчазної покори? Виглядає, що ні. Окупантам цього замало, бо вже самий факт присутності кримських татар у Криму — міна уповільненої дії. Путін слідом за Сталіним вважає, що найбезпечніша для Кремля ситуація — повна відсутність цього народу в Криму. Тому окупанти роблять усе, щоб кримські татари залишили півострів. Йдеться, очевидно, про аналог депортації, тільки цього разу нібито без участі держави. Мовляв, вони самі виїхали.

МЕТОДИЧНІ ЗАВДАННЯ І ПИТАННЯ УЧНЯМ, ПОВ'ЯЗАНІ З ТЕКСТОМ ЕСЕ

1. Які історичні паралелі переслідування кримли (кримських татар) в окупованому Криму наводить автор есе?
2. Які маніпуляції з кримською, мовою, організаціями кримських татар робить російська влада з 2014 року? І як це пов'язано з красивою «вітриною» Москви, про яку пише автор?
3. Як російська влада обманом залучає на свій бік корінних жителів Криму?
4. До яких висновків прийшов автор есе, відповідаючи на риторичне запитання «Чого врешті добивається Москва?».

РОБОТА З ДЖЕРЕЛАМИ ІНФОРМАЦІЇ

1. Чи можна назвати ситуацію, яка склалася у 2017 році й описана нижче, типовою в сучасному Криму? Які три висновки можна зробити з того, як діють каральні органи Росії проти кримських татар?

«Боротьба з інакомисленням: окупанти Криму перейшли до садизму»

Сьогодні, 14 вересня, на автовокзалі Сімферополя знайшли побитого до стану нерухомості кримчанина Рената Параламова.

Зараз його двоюрідний брат Раїм Адільшаєв, а також захисник Еміль Курбедінов намагаються оформити чоловіка в лікарню і зняти побої, проте в кримській клінічній лікарні імені Семашка в Сімферополі відмовилися прийняти побитого.

Додамо, 13 вересня в кримському селищі Нижньогірському в будинку кримчанина Рената Параламова пройшов обшук, який силовики назвали «обстеженням і слідчими діями». Адвокат припустив, що «огляд» може бути пов'язаний з релігійною активністю Параламова. За словами очевидців, люди в масках без розпізнавальних знаків на формі відвезли Параламова в невідомому напрямку.

Пізніше стало відомо про вилучення книги і ноутбука з дому Параламова. На зв'язок з родичами потерпілий вийшов тільки вдень 14 вересня»

<https://politeka.net/uk/news/499913-borotba-z-inakomislennyam-okupanti-krimu-perejshli-do-sadizmu-video>

2. Що спільного між цим матеріалом (2020 р.) і попереднім? Чи можна назвати ці два матеріали (з попереднім) двома боками однієї медалі? У якому контексті в повідомленні згадується організація Хізб ут-Тахрір? Як би ви оцінили правовий аспект цієї справи?

«14 років в'язниці РФ. Чому саме Сервер Мустафаєв?»

Справа Сервера Мустафаєва — наочний приклад, як російська репресивна машина калічить долі кримчан за інакодумство.

...Російська Федерація безперервно продовжує політику залякування, систематичного тиску та кримінального переслідування жителів Криму та, зокрема, кримських татар, які не згодні з окупацією або відмовляються співпрацювати з де-факто владою.

Чому саме Сервер Мустафаєв?

Сервер Мустафаєв потрапив під приціл окупаційної влади не випадково. Він — правозахисник та один із співзасновників Кримської солідарності — об'єднання родичів кримчан, яких переслідує де-факто влада в Криму, їхніх друзів, адвокатів та всіх небайдужих. Спільнота збирає кошти на потреби сімей, які постраждали від репресій, документує судові засідання та довільні арешти та передає дані правозахисним організаціям і журналістам. Без сумніву, Кримська солідарність, дуже помітна та потужна ініціатива, явно непокоїть Кремль та де-факто владу на півострові.

І знову Хізб ут-Тахрір

У травні 2018 року в будинку Мустафаєва в Бахчисараї ФСБ провела обшук, а потім доставила правозахисника до Сімферополя і звинуватила в змові з метою насильницького захоплення влади на півострові та членстві в ісламській організації Хізб ут-Тахрір, яка заборонена в Росії, але законна в Україні. У день арешту Мустафаєва затримали також голову однієї з кримських релігійних громад Едема Смаїлова, а майже за рік до цього ще шістьох кримських татар. Разом із Мустафаєвим вони проходять за так звану другу Бахчисарайську справу Хізб ут-Тахрір.

...У матеріалах справи зазначено, що в грудні 2016 року Сервер відвідував лекцію в сімферопольській мечеті, яку слідство описало як таємні збори прихильників ісламської організації Хізб ут-Тахрір.

...абсурд полягає в тому, що нібито доказом «терористичної» діяльності Мустафаєва слугує його питання під час лекції, чи можна одночасно любити людину та ненавидіти її вчинки. Адже лекція була присвячена саме кохання та ненависті. Одне філософське питання — це все, що звинувачення та слідство змогли висунути Мустафаєву.

«Тероризм», у якому часто звинувачують активістів із Криму, — зручний інструмент репресій з боку російської влади, яка хоче всіма шляхами знищити будь-який опір окупації Криму та не дозволити інакомислення»

<https://nv.ua/opinion/krym-za-chto-sudili-servera-mustafaeva-poslednie-novosti-50112601.html>.

3. Чому ув'язнені тримають у руках аркуші паперу з намальованими на них цифрами? Що означають ці числа для кримських татар?

<https://nzl.theukrainians.org/sprava-hizb-ut-tahrir-chotyroh-krymskyh-tatar-u-rosiyi-zasudyly-do-pozbavlennya-voli-vid-12-do-17-rokiv.html>.

4. Як ви розумієте вислів «непідзвітні» чи «інакодумні» жителі Криму»? Хто до них належить? Чому мусульман (здебільшого це кримли) звинувачують у тероризмі. Який формальний привід є для цього? Крім тероризму, у чому ще звинувачують кримських татар?

«Усі «інакодумці» кримчани перебувають під пильною увагою ФСБ», — адвокат

24.06.2016

Адвокат Еміль Курбедінов стверджує, що всі «непідзвітні» чи «інакодумні» жителі Криму тепер перебувають під пильною увагою російських силовиків і ФСБ. Також, за його словами, у зоні ризику опинилися всі люди, які мають власну думку та не соромляться її висловлювати.

«Всі перебувають під пильною увагою ФСБ, особливо ті, хто не підзвітний їм або ті, хто має свою думку на якісь речі. «Це мусульмани, звісно ж, це журналісти, звісно ж, і прості громадяни, які можуть висловлюватися про якісь факти», — сказав Курбедінов.

Раніше голова правління Кримськотатарського ресурсного центру Ескендер Барієв повідомляв про те, що на цей момент у Криму 24 політв'язні, 16 людей зникло безвісти і 10 людей загинуло через свої суспільно-політичні погляди.

Частина кримських політв'язнів російське слідство звинувачує в терористичній діяльності. Це кілька справ щодо передбачуваних учасників організації Хізб ут-Тахрір, визнаної в Росії терористичною. У цій справі в російському Ростові-на-Дону судять чотирьох мусульман із Криму. Людей заарештували взимку 2015 року в Севастополі. Друга група мусульман, заарештованих у Криму теж за нібито причетність до організації Хізб ут-Тахрір, тепер перебуває в сімферопольському СІЗО.

Інших кримських в'язнів російський суд звинувачує в організації масових заворушень і насильства. Йдеться про учасників акції 26 лютого 2014 року, коли під кримським парламентом відбувся мітинг прихильників територіальної цілісності України та активістів партії «Російська єдність», які їм протистояли.

Кримські силовики систематично затримують кримчан, перевіряючи людей на причетність до тероризму чи незаконної міграції. Саме так пояснює регулярні затримання «прокурор» Криму Наталія Поклонська»

(<https://meridian.in.ua/news/25070.html>).

5. Що відбувається на фотографіях? Запропонуйте гіпотезу. Чому люди тримають написи чи одягнені в одяг з написами? Який основний меседж цих надписів?

<https://ctrcenter.org/uk/4860-polityv-yazni-protestuvali-cherez-novi-masovi-areshti>.

<https://www.ukrinform.ua/rubric-crimea/3433744-okupanti-zasudili-patoh-krimskih-tatar-do-terminiv-vid-14-do-15-rokiv.html>.

5. Чому стаття із сайту «Г'юмен райс вотч», розміщена нижче, так називається? Якими методами російська влада діє проти кримських татар? Який підзаголовок до цього матеріалу ви написали б? Напишіть короткий дайджест (скорочений, спрощений варіант тексту, стислий виклад) цієї статті. Як може вам у цьому допомогти колаж?

«Крим: Переслідування кримських татар посилюються»

«Російська влада в Криму з 2014 року з неослабною силою переслідує кримських татар, які від самого початку відкрито не прийняли російську окупацію, говорить Г'ю Вільямсон, директор «Г'юмен райс вотч» у Європі та Центральній Азії. — Політичних активістів виставляють екстремістами та терористами, багатьох видавляють на еміграцію, а стосовно тих, хто не хоче їхати, робиться все, щоб вони не наважувалися висловлювати свою позицію».

Протягом усього періоду після окупації Криму представники кримськотатарської громади, а також журналісти, блогери, активісти та ін. стають об'єктом утисків, залякувань і погроз, незаконних обшуків за місцем проживання, фізичних нападів та насильницьких зникнень... Кримськотатарські медіа та організації, що критикували політику Росії щодо Криму, забороняють, зокрема ліквідований і заборонений найвищий виконавчий орган, що формально не входив до системи державної влади, — Меджліс кримськотатарського народу.

У жовтні 2017 р. наші дослідники в Криму задокументували випадки кримінального переслідування за сепаратизм кримських татар, які критикували політику Росії на півострові, а також нові кримінальні справи за безпідставними звинуваченнями в злочинах терористичного спрямування. Були також задокументовані випадки затримання та притягнення до адміністративної відповідальності у вигляді арешту та/або штрафу тих кримських татар, які мирно виходили на одиничні пікети, протестуючи проти арештів і кримінального переслідування представників їхнього народу. За російським законодавством поодинокі пікети не вимагають офіційного узгодження.

З 2015 р. російська влада в Криму за звинуваченням в участі в «Хізб-ут-Тахрір» заарештувала щонайменше 26 людей. Ця організація заборонена в Росії з 2003 р., проте як в Україні, так і в більшості європейських держав вона не входить до заборонених. Арешти за звинуваченням в організації діяльності терористичної організації або участі в ній велися суто у зв'язку з вираженням певних релігійних чи політичних поглядів, і то нерідко в непублічному форматі, що російська влада розцінює як участь у Хізб-ут-Тахрір. Фігурантам таких справ загрожує від п'яти років позбавлення

волі до довічного ув'язнення. Ці арешти укладаються в контекст загальної практики переслідування російською владою мусульман, чия релігійна практика чи вивчення ісламу лежать поза офіційно встановленими рамками»

(<https://www.hrw.org/ru/news/2017/11/20/311358>).

<https://mind.ua/news/20243628-z-2014-roku-majzhe-30-000-krimskih-tatar-pokinuli-teritoriyu-krimu>.

7. Як ви гадаєте, що відбувається на фотографії? Які три висновки ви могли б зробити з цієї фотографії шляхом декодування?

https://texty.org.ua/fragments/84618/FSB_vkotre_provodyt_masovi_obshuky_u-tatar-84618/.

8. Керівник прокуратури Автономної Республіки Крим та міста Севастополя Ігор Поночовний на своїй фейсбук-сторінці у червні 2022 року розмістив нижчезказану інформацію. Як цю інформацію можна перевести в інфографіку?

«Прокурори та правозахисники встановили, що з 2014 року:

- ▶ близько 30 тисяч кримських татар були вимушені покинути територію півострова через створені нестерпні умови проживання, переслідування тощо;
- ▶ 22 активісти викрадені або зникли безвісти; катувань зазнавали щонайменше 18 кримських татар;
- ▶ понад 200 осіб переслідують за політичними мотивами;
- ▶ принаймні 136 утримують як політичних в'язнів;
- ▶ 75 % обшуків, проведених окупантами в Криму, припадає на кримських татар;
- ▶ майже 83 % з усіх затриманих становлять саме кримські татари»

(<https://www.facebook.com/100008821322946/posts/pfbid0291f5ibKQThXQFPRS8Eqizs6mg4HAVVPmG7vSFhFaTT6Vq6rh2qGt7hmTByjKYLApI/?d=n>).

Російська пропаганда залякує мешканців Криму, мовляв, якщо півострів повернеться до складу України, вам усім буде непереливки. Таким способом окупанти хочуть підвищити лояльність населення до нав'язаного ними режиму.

Найголовніший міт — для українців ви всі зрадники, бо залишилися в окупації, на вас повідкривають кримінальні справи і посадять.

Насправді кримінальне переслідування чекає тільки на колаборантів, які влилися у владні структури окупантів, їхні збройні сили, відділи ФСБ, поліції. Також на судів, які ухвалювали вироки українським патріотам, і тих, хто займався проросійською пропагандою, просували в різних сферах життя «русскій мір». Усіх інших людей українська влада вважає жертвами окупаційного режиму.

Інший міт — власників російських паспортів Україна попросту вижене з півострова, ви залишитеся бездомними.

Неправда. Україна взагалі не визнає російських паспортів кримчан. Ці «документи» видавали фактично примусово — люди мали брати, інакше просто не вижили б. Україна вважає мешканців Криму своїми громадянами, їм нічого не загрожує. Натомість тим особам, які до 2014 року постійно проживали в Росії, мали громадянство тієї країни, а після анексії незаконно замешкали в Криму, доведеться повернутися туди, звідки приїхали.

Ще одна «лякалка» полягає в тому, що з поверненням України до кримчан увірветься війна, тоді як з приходом Росії запанував мир.

Це не так. Саме Росія почала перетворювати Крим на величезну військову базу, милітаризувати його. А до 2014 року півострів розвивався саме як популярний курорт. Таким його бачить Україна і після звільнення.

Також окупанти спекулюють мовним фактором, мовляв, усіх, хто не розмовляє українською, Україна покарає тим чи іншим способом (позбавить роботи, зробить громадянами другого сорту тощо).

Насправді політика нашої держави полягає не в тому, щоб карати, а в тому, щоб створити умови для поступового повернення кримчан в українське гуманітарне поле. Зрозуміло, що після дев'яти років окупації важко миттєво опанувати державну мову, але це можна буде зробити протягом певного періоду. Відкриються спеціальні курси української мови. Натомість для працівників державних органів перехідний період буде мінімальний, тому подбати про свій рівень володіння українською краще вже тепер, користуючись онлайн-ресурсами.

І, нарешті, залякують тим, що Україна не визнаватиме оборудок, зроблених після анексії за російськими законами. Мовляв, хто придбав нерухомість — залишиться без неї, а хто зареєстрував бізнес — втратить його.

Це маніпуляція, бо змішує два абсолютно різні процеси.

Річ у тім, що після анексії Росія незаконно націоналізувала підприємства та нерухомість, які належали державі України або її громадянам. Звісно, все це повернуть законним власникам. Натомість щодо майнових чи бізнесових оборудок, що провели кримчани (громадяни України) за російськими документами періоду окупації, буде запроваджений спеціальний перехідний період, під час якого окупаційні документи після відповідної верифікації можна буде замінити на українські державні. Винятки стосуються тільки тих оборудок, у яких однією зі сторін була Росія, представники окупаційних адміністрацій, колаборанти або російські громадяни, які незаконно замешкали в Криму після анексії — такі оборудки Україна справді не вважатиме чинними.

Якими будуть перші політичні кроки з реінтеграції звільненого Криму? За словами постійного представника Президента України в АР Крим Таміли Ташевої, «там спочатку буде працювати військова адміністрація. Після того, як настануть відповідні

умови, буде військово-цивільна адміністрація і поступовий перехід до мирного життя». До першочергових зараховані питання співпраці певних громадян з окупаційною владою, а також визначення основ люстрації та амністії.

І, нарешті, ключове питання: як повернути Крим? Яким може бути сценарій деокупації?

У різні роки відповіді на ці питання виглядали по-різному — еволюція відбувалася відповідно до змін політичної ситуації. 2014 року все обмежувалося констатацією того, що «Крим буде український» (президент України Петро Порошенко) та «Крим не має стати предметом торгу» (національний лідер кримськотатарського народу Мустафа Джемільєв).

Про розроблення стратегії деокупації Криму першим заговорив Меджліс кримськотатарського народу в січні 2015-го. У серпні того ж року його голова Рефат Чубаров висловив надію, що ООН зможе вплинути на Росію в питанні Криму. А в грудні до ООН офіційно звернулося МЗС України з проханням зажадати від агресора «виведення російських військ, а також скасування актів, направлених на легалізацію незаконної анексії Кримського півострова, та його деокупації». Однак стало зрозуміло, що метод умовляння агресора не дає результатів. Тим більше, що пресекретар Путіна заявив, що для них питання Криму «закрите», тобто Росія взагалі не обговорюватиме умови його повернення.

У січні 2016-го з важливою ініціативою виступив Петро Порошенко. На зустрічі з іноземними дипломатами він запропонував створити новий міжнародний майданчик для переговорів щодо деокупації Криму, а за кілька днів на пресконференції пояснив, що має на увазі формат «Женева плюс» за участю країн ЄС, США і, можливо, країн, які в грудні 1994-го підписали Будапештський меморандум. Йшлося про звільнення півострова «насамперед політико-дипломатичним і міжнародно-правовим шляхом». Пізніше в інтерв'ю українським телевізійним каналам Порошенко сказав, що запропонований формат передбачає початок консультацій з розроблення «дорожньої карти» щодо деокупації Криму. Мета — чинити політико-економічний тиск на Росію, щоб змусити її піти з Криму.

Невдовзі секретар РНБО Олександр Турчинов повідомив, що підготовлено проєкт стратегії повернення Криму. Але розкривати деталі не став.

Тим часом Росія активно перетворювала півострів на військову базу. І в Києві почали лунаєти голоси про можливість збройного визволення півострова. Але Президент України остудив «гарячі голови», заявивши в квітні 2016-го, що силового варіанта деокупації «не існує». І підтвердив свою прихильність до переговорного процесу у форматі «Женева плюс».

Хай там як, 2017 року в Україні обговорювали лише мирний варіант деокупації півострова — шляхом переговорів. У публічних заявах всіляко заперечували можливість збройних методів. Наприклад, Мустафа Джемільєв висловився про гіпотетичний силовий сценарій як про безперспективний. «Військові дії, — пояснив він, — можуть спричинити етнічні чистки».

Петро Порошенко закликав країни ЄС до «активної стратегії деокупації Кримського півострова», але не розшифрував, про які саме механізми йдеться. А на засіданні Генеральної Асамблеї ООН він звернувся до всіх країн світу з проханням «підсилити міжнародний режим деокупації Криму». Знову ж таки, не конкретизуючи свої слова.

Відчувався брак нових ідей. Було цілком зрозуміло, що Росія добровільно не піде з півострова, а силовий варіант виглядав дуже небезпечним, тож країни НАТО, зокрема США, його не підтримували. Натомість Україна, спираючись тільки на власні сили, діяти не могла.

Наприкінці лютого 2019-го колишній віцепрем'єр АРК Андрій Сенченко вніс свіжу ноту — запропонував зажадати від підписантів Будапештського меморандуму, тобто гарантів безпеки України, повернення Криму. Ідея нібито правильна, але, по-перше, серед підписантів була також і Росія, а по-друге, не зовсім зрозуміло, як мирним способом США і Велика Британія могли забрати півострів в агресора.

За кілька тижнів заступник голови Меджлісу Ільмі Умеров висловився радикальніше: «Якщо те, що роблять на дипломатичному, політичному рівні, не

вистачатиме Україні, то під прикриттям НАТО, можливо, ще й доведеться воювати за свою землю».

Але загалом домінував мирний варіант. Навіть навесні 2019 року у виборчих штабах двох головних претендентів на перемогу на президентських перегонах Петра Порошенка і Володимира Зеленського розглядали лише дипломатичні методи повернення півострова. Та й Мустафа Джемільєв заявив тоді: «Україна сама не в тому стані, щоб, скажімо, військовим шляхом звільнити Крим. Але навіть якби вона була здатна, це дуже небажано. Це означало б знищення, вбивство великої частини населення півострова».

У вересні 2019-го новий Президент України Володимир Зеленський, виступаючи в ООН, наполягав, як і його попередник, на мирній деокупації Криму. Незабаром він зізнався кореспондентові Радіо Свобода, що конкретного плану повернення півострова не існувало й не існує. А в жовтні під час пресмаратону заявив, що питання можна розв'язати лише в рамцях міжнародних санкцій проти Росії. «Військової деокупації Криму, — додав, — не може бути». Трохи пізніше новий секретар РНБО Олексій Данилов заявив, що його відомство напрацювало п'ять сценаріїв реінтеграції півострова, але подробиць не розкрив.

Значним кроком уперед стало створення в серпні 2021 року міжнародної «Кримської платформи», яку Україна позиціонувала як ключовий інструмент деокупації півострова. На установчий саміт прибули представники 47 країн та міжнародних організацій, зокрема ЄС, НАТО, Ради Європи, США, Великої Британії, Німеччини, Франції, Польщі тощо.

Звісно, «Кримська платформа» актуалізувала питання звільнення Криму, яке з розгортанням російської агресії на Донбасі зникло з порядку денного міжнародної політики. Але слід зауважити: у Кримській декларації, ухваленій на саміті, зафіксовано, що звільнення півострова має відбутися мирним способом. Як зізнався пізніше Рефат Чубаров, таку формулу «ми змушені були записати», виявляється, «за наполяганням окремих наших партнерів».

Усе змінилося після повномасштабного вторгнення Росії в Україну. На другому саміті «Кримської платформи» в серпні 2022-го президент Зеленський оголосив: «Ми будемо повертати Крим [...] будь-яким шляхом, яким вирішимо, без консультацій з іншими державами світу». Того ж року, восени, відбувся наступний саміт «Кримської платформи» — в Загребі. Якщо раніше його учасники боялися провокувати Кремль, то тепер уже не виключали військовий спосіб деокупації. Події на фронті, невдачі російської армії, крах багаторічного міту про «другу армію світу» тощо продемонстрували, що силовий варіант звільнення Криму вже не видається аж таким нереальним, як раніше. Шальки терезів усе більше схиляються на користь саме такого розвитку подій.

Власне, тепер мирний сценарій можливий лише за умови, що на певному етапі війни Росія, усвідомивши неминучу поразку, попросить про перемовини і згодиться припинити війну на українських умовах — у цьому разі росіяни залишать півострів без жодного пострілу, виконуючи наказ Москви. Інакше найімовірніший — збройний варіант.

А втім, наступні події покажуть, яким саме способом півострів повернеться до складу України.

МЕТОДИЧНІ ЗАВДАННЯ І ПИТАННЯ УЧНЯМ, ПОВ'ЯЗАНІ З ТЕКСТОМ ЕСЕ

1. Які міти вигадує окупаційна влада, щоб залякати кримчан?
2. Яка з російських «лякалок», перелічених автором есе, на вашу думку, найдурніша? Чому ви так вважаєте?
3. Які кроки зробить українська влада щодо деокупації Криму?
4. Як в есе охарактеризовано поетапний план деокупації, що пропонувала українська влада з 2016 по 2021 р.
5. Які корективи в цей план вносить повномасштабне вторгнення Росії в Україну?

РОБОТА З ДЖЕРЕЛАМИ ІНФОРМАЦІЇ

1. Прокурор Криму Ігор Поночовний у серпні 2023 р. спробував відповісти на «лякалки» російської пропаганди щодо кримчан після деокупації. Які основні меседжі з цього інтерв'ю ви для себе визначили?

...Російська пропаганда переконує кримчан, що в Україні їх усіх посадять, бо вони для України зрадники... Але наше завдання — якраз зробити «фільтр», показати, що відповідати будуть тільки ті, хто справді винен...

Люди не мали вибору, бо без російського паспорта кримчан позбавляли змоги вільно навчатися, лікуватися, працювати. Без російського паспорта, як нерезидент, ти за 90 днів маєш виїхати з території півострова.

Багато осіб, які відмовлялися отримувати російські паспорти, рішеннями окупаційних судів були депортовані з Криму. Їх вивезли в Краснодар і звідти через центри міграції депортували до України...

У Криму все набагато складніше, бо окупація триває понад дев'ять років. Всі ці роки Росія стирала на півострові українську ідентичність, демонізувала Україну в очах кримчан. Усі ці роки мешканці півострова перебувають під дією російської пропаганди. Тому обіцяти, що деокупація і реінтеграція Криму відбудеться так, що кримчани цього і не помітять, я не можу.

Але кримчани повинні розуміти, що ці процеси будуть відбуватися з чітким дотриманням прав людини, цивілізованими і демократичними методами»

(<https://telegraf.com.ua/ukr/obshhestvo/2023-08-14/5804026-rospropaganda-zalyakue-krimchan-shcho-v-ukraini-ikh-usikh-posadyat-yak-zradnikiv-intervyu-z-prokurorom-krimu-igorem-ponochovnim-chi>).

2. У матеріалі опозиційного до Лукашенка каналу «Белсат» у липні 2023 р. розміщено роздуми щодо повернення Криму в Україну під заголовком «Я хоч і чекаю на прихід ЗСУ, але боюся». Чи хочуть мешканці Донбасу та Криму повернутися до України? Чи збігаються ваші погляди на цю проблему з висновками експертів? Чи погоджуєтеся ви з експертними висновками, чи залишаєтеся при своїй думці? Щоб ви сказали Сергієві та Анні, слова яких наведено в уривку зі статті, щоб їх заспокоїти?

«...Фесенко вважає, що частина жителів, які покинули Крим та Донбас через війну, після їхньої деокупації повернуться до цих регіонів. Мешканці з проросійськими настроями, своєю чергою, пойдуть із Криму та Донбасу, прогнозує політолог...

...після деокупації в Криму та на Донбасі деякий час не проходитимуть вибори, бо перш ніж мешканці цих регіонів здобудуть право голосувати, для них потрібно буде створити таке середовище, де їхні політичні права не порушуватимуться...

Україні потрібно розпочати проводити інформаційну роботу з населенням Криму та Донбасу до того, як ці регіони будуть деокуповані. Наприклад, мешканцям цих територій слід пояснити, що людей, які не скоювали особливо тяжких злочинів, «не посадять і не вб'ють» після того, як туди повернеться Україна...

Сергій (ім'я змінено на прохання героя). Житель Криму.

«...Жити десь, окрім Криму, не хотів би. Певна частина [мешканців Криму] прийме [повернення України]. Навряд чи сюди [ЗСУ] зайдуть з миром і приймуть усе населення назад. Ми для них зрадники, навіть ті, хто все життя був за Україну».

Ганна. Живе в Криму від народження.

«Якщо Крим таки стане підвладний [Україні], то я залишусь в Криму, бо це моя батьківщина, незалежно від того, в якій державі він перебуває. Я залишусь і житиму тут, прийму правила іншої держави, як і більшість інших людей, тому що [у них] просто немає варіанта куди їхати. Не так просто взяти все кинути та поїхати кудись.

[Після деокупації] українська влада не повинна нас обмежувати в правах, не повинна обмежувати нас з російською мовою. В Україні досить багато часу було обмеження

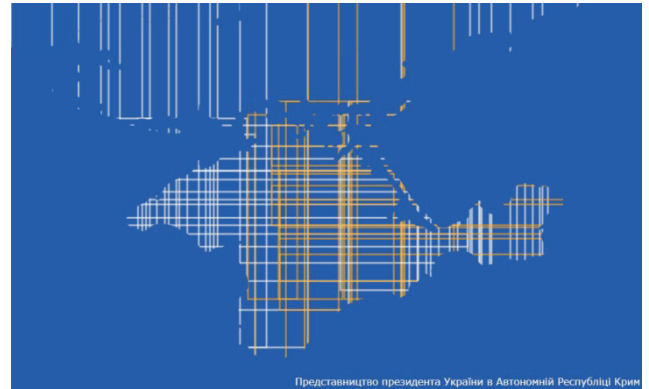
російської мови, хоча більшість населення Криму розмовляє російською мовою. Не хотілося б, щоб українська влада нам розповідала, якою мовою нам говорити»

(<https://vot-tak.tv/novosti/04-07-2023-vozvrashenie-v-ukrainu>)

3. Якою ідеєю в контексті змісту есе об'єднані ці два зображення нижче? Чи можна визначити зв'язок між ними? Придумайте підписи під цими колажами. Якби ви створювали колаж на цю тему, то яким було б ваше зображення?

<https://injr.org/deokkupatsiya-i-reintegratsiya-kryima-o-chem-molchat-v-ministerstve-reintegratsii-06-02-2023/>

<https://zmina.info/ru/news-ru/u-zelenskogo-ozvuchyly-pervoocheredn%D1%8Be-shagy-dlya-osvobozhdenogo-ukraynskogo-kr%D1%8Bma/>

4. Представництво Президента України в АРК в червні 2023 р. опублікувало 10 кроків України після деокупації Криму, які були розроблені спільно з низкою державних органів, громадських організацій та експертів. Які з цих кроків ви вважаєте найголовнішими? Створіть власний їх порядок за вашою шкалою важливості та першочерговості?

«Крок 1: Відновлення української влади на півострові. «Україна забезпечує поетапне відновлення публічної влади: від тимчасових державних органів — військових та військово-цивільних адміністрацій до державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, а також організацію та проведення виборів за міжнародними стандартами», — зазначили у відомстві.

Крок 2: Україна видає документи громадянам України, що втратили під час тимчасової окупації або не мали документів українського зразка.

Крок 3: Україна забезпечує поновлення правосуддя на території Криму, притягує до відповідальності винних у міжнародних злочинах та злочинах проти основ національної безпеки, зокрема громадян, які навмисне сприяли окупації території України.

Крок 4: Встановлення відповідальності за злочини та обмеження на посаді. Зазначається, що держава не має на меті притягнення до відповідальності громадян України лише за сам факт проживання на тимчасово окупованій території. Діяльність кожного вивчається індивідуально до ухвалення справедливих рішень.

Крок 5: Повернення бізнесу. У представництві зазначили, що відновлення Криму буде адаптоване до програми післявоєнного відновлення України та передбачатиме енергетичну незалежність, розвиток малого та середнього підприємництва з дотриманням принципів рівності та інклюзивності, перебудову виробничого сектору економіки за сучасними екологічними та кліматичними стандартами.

Крок 6: Відновлення туризму. У представництві Зеленського бачать Крим як цілорічний курорт, який тримається на малих та середніх підприємцях. Вони не просто здають ліжко-місце, але відновлюють традиційні промисли, зберігають унікальну культуру, природу та історію півострова.

Крок 7: Інфраструктурні питання. «Україна забезпечує оцінювання стану інфраструктури, інвентаризацію державного та комунального майна, визначення завдань

збитків та подальшої долі будівель, зведених резидентами Російської Федерації або окупаційною владою», — йдеться у повідомленні. Зазначається, що «Кримський» міст буде демонтований.

Крок 8: Гуманітарна реінтеграція. Україна забезпечує відновлення українського медіапростору, установ культури та освіти, інститутів громадянського суспільства, а також вільний розвиток релігійних громад.

Крок 9: Відновлення прав корінних народів, насамперед кримськотатарського народу. У відомстві зазначають, що Україна сприятиме підтримці, збереженню та розвитку самобутності корінних народів України, зокрема кримськотатарського народу, а також вживатиме заходів щодо подолання наслідків геноциду цього народу.

Крок 10: Когнітивна деокупація. У представництві зазначили, що з метою реінтеграції мешканців Криму в український суспільно-політичний та культурний простір Україна запроваджуватиме комплекс заходів, спрямованих на інтенсивну соціально-психологічну роботу з переконаннями, емоціями та іншими гуманітарними та суспільними характеристиками населення».

<https://ru.krymr.com/a/news-deoccupatsiya-plan-ukraina-krym/32467623.html>

5. Зіставте думки експертів, подані нижче, з 10 кроками деокупації Криму, про які йшлося в попередньому завданні. Чи є такі кроки, що не зазначені експертами? Назвіть їх.

«Кримчани чекають емпатії та розуміння», — експерти про реінтеграційну політику України щодо Криму

Керівник громадської організації «Актив Криму», корінний севастополець Руслан Жаднов «У програмі реінтеграції має бути передбачений перехідний період, і він, найпевніше, триватиме кілька років. У Криму, як і в інших регіонах України, живуть такі ж люди, які хочуть миру, стабільності та добробуту. І що швидше налагодиться мирне життя на півострові, запрацює бізнес, поїдуть туристи, відновиться транспортна інфраструктура, то менше буде будь-якої напруженості».

На думку активіста міжнародного руху #LiberateCrimea Руслана Сейдаметова, «... потрібно правильно та чітко донести до мешканців Криму всі ті плани, які будує Уряд України щодо деокупації та реінтеграції АРК та Севастополя, а також те, що влада має почути та відповісти на страхи та побоювання громадян в Криму».

Кримський активіст, колишній політв'язень Кремля Ісмаїл Рамазанов: «... у Криму потрібно буде створювати військово-цивільну адміністрацію... Необхідно терміново готувати нормативно-правову базу, щоб усе було готове на момент деокупації. Впевнений, що, коли розпочнеться деокупація, наші громадяни допомогатимуть нам там усіма способами. Потрібно готувати не лише нормативний ґрунт, а й кадри».

Виконавчий директор ГО «Платформа прав людини», українська правозахисниця Олександра Степанова: «...Не повинно бути «полювання на відьом», але й покарання має знайти тих, кого треба... тимчасове обмеження деяких політичних прав людей, які проживали дев'ять років під окупацією. Насамперед ідеться про активне та пасивне виборче право — право голосувати та право бути обраним. Тут єдиної думки немає».

<https://ru.krymr.com/a/krym-ukraina-reintegratsiya-politika-eksperty/32303863.html>

6. Чому міністр із питань реінтеграції тимчасово окупованих територій Ірина Верещук в інтерв'ю Укрінформу сказала, що «знадобиться окремий підхід» і що інтеграція Криму відбуватиметься складніше, ніж інших звільнених територій? Який вона пропонує шлях і що в ньому нового проти тих, що вже вам знайомі?

«Реінтеграція Криму не буде простою. Вона відбуватиметься складніше, ніж реінтеграція інших тимчасово окупованих територій, і потребуватиме окремого підходу. І, можливо, спеціального законодавства. Щодо жорсткості та м'якості: ми маємо бути жорсткими в підходах до відновлення української державної влади та в питаннях правосуддя і справедливості».

...Верещук додала, що в питаннях економічної та гуманітарної реінтеграції слід бути гнучкими. При цьому на півострові не повинно бути російського впливу.

«Це — запорука нашої безпеки. Тут ми ставку робимо на нові кадри: молоді, мотивовані та компетентні. Вони все зроблять як слід».

(<https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/yakoyu-maye-buti-reintegraciya-krimu-pislya-yogo-deokupaciji-novini-ukrajini-50334067.html>).

7. Чи погоджуєтеся ви з пропозиціями «Visitukraine.today», розміщеними нижче, в матеріалі «Повернення Криму та Донбасу: з якими викликами доведеться зіткнутися Україні після контрнаступу?» Чи вони, на вашу думку, достатні або справедливі? Чи все готово до негайної реінтеграції та деокупації Криму? Як це описано в журналістському матеріалі? Як ви розумієте терміни «колабораційна діяльність», «люстрація», «незаконна націоналізація», «подолання російської пропаганди»?

«Що робити з колабораціоністами та росіянами?»

Для успішної реінтеграції окупованих територій Україна має забезпечити справедливе правосуддя для тих, хто став на бік країни-агресорки. Однак їх кількість може сягати пів мільйона чи навіть мільйона людей. Тому першим викликом стане нездатність держави притягнути до відповідальності всіх колабораціоністів і зрадників, адже фізично неможливо ув'язнити таку кількість людей.

Тому, ймовірно, кримінальні справи порушуватимуться проти тих, хто безпосередньо причетний до злочинів проти України та людяності, зокрема колишні українські державні чиновники, ті, хто давав присягу та зрадив її. Відповідні зміни в законодавстві вже готуються, але що робити з рештою?

Можливим рішенням може стати люстрація, тобто звільнення та заборона на роботу в певних сферах і на певних посадах на якийсь проміжок часу. Проте чіткого алгоритму досі немає, тому під категорію зрадників тепер підпадає дуже багато людей, які насправді не причетні до колабораційної діяльності. Наприклад, власники підприємств і бізнесів, які були змушені тимчасово працювати на окупованих Росією територіях.

Отже, Україна має розробити та оприлюднити законопроект, який чітко описуватиме поняття «колабораційної діяльності» та засоби і способи, які будуть використані для притягнення до відповідальності тих, хто справді причетний до злочинів. Адже, не маючи попередньо розробленого чіткого алгоритму, країна не зможе досягти миру на звільнених територіях.

Щодо росіян, які тепер незаконно проживають на окупованих територіях і фактично вони колонізатори, то, відповідно до українського законодавства, на них чекає депортація. Зазначимо, що йдеться саме про громадян Росії, а не українців, яких змусили отримати російський паспорт.

Що робити з російськими документами та законодавчими рішеннями?

Попри окупацію, на тимчасово непідконтрольних Україні територіях вирувало життя: люди народжувалися та вмирили, купували нерухомість та інше майно, звертали до правоохоронних органів та судів. Тому місцеве населення матиме дуже багато питань до української влади після деокупації населених пунктів, а Україні доведеться працювати з мільйонами документів, які залишаться після Росії.

Чинна система передбачає індивідуальну роботу з кожним таким документом, але, з огляду на обсяги документації, судова система фізично не зможе опрацювати кожне звернення та ухвалити рішення про визнання наданого документа.

Українська влада вже взяла це питання на розгляд і запропонувала запровадити систему, за якою документація буде поділена на певні групи з різним рівнем пріоритетності. Крім цього, у Верховній Раді запропонували ухвалити реформу, яка дозволить розв'язувати такі питання не через суди, а на адміністративному рівні.

Раніше ухвалені судові рішення у справах убивств, зґвалтувань та інших тяжких злочинів мають бути переглянуті в українських судах, що також вплине на

завантаженість судової системи. Проте попередньо відомо, що значну частину рішень окупаційної влади Україна анулює відразу після деокупації територій. Зокрема, йдеться про незаконну націоналізацію майна та кримінальне переслідування осіб, яке в Україні вважається політично вмотивованим та безпідставним.

Водночас кінцевий алгоритм ще не визначений, що вже викликає багато запитань у тих, хто чекає на перемогу України на окупованих територіях. Ба більше, експерти вважають, що процедура опрацювання документів не має бути надто складною, адже невизначеність і необхідність звертатися до державних органів по визнання кожного документа окремо призведе до невдоволення серед місцевого населення та зіграє проти України. Тому держава має визначити чітку процедуру опрацювання документів найближчим часом.

Питання українізації на звільнених територіях

Абсолютна більшість експертів, що дала свій коментар для Бі-Бі-Сі, переконані, що всі деокуповані території мають перейти на українську мову, однак перехід має бути поступовим і виваженим.

Очевидно, що мовне законодавство України не може набути повної чинності відразу після звільнення територій, втім українська влада вважає, що насамперед перехід має відбуватися в медіа, а також у школах. Для цього планується залучати вчителів з інших регіонів України. Крім цього, влада пропонує створити спеціальну систему, яка дасть змогу кожному долучитися до вивчення української мови.

Проте процес українізації Криму та Донбасу, найпевніше, це викликає лише опір у населення. Водночас недостатній фокус уваги на цьому питанні може призвести до розколу суспільства не лише на раніше окупованих територіях, а й в інших регіонах країни. Тому Україна має знайти ідеальний баланс і вмотивувати населення до переходу на українську, наприклад, через кар'єрні можливості.

Як відбуватиметься примирення між мешканцями раніше окупованих територій та інших регіонів України?

Одне з найважливіших і водночас найскладніших питань — примирення та об'єднання українського суспільства, яке частково виявилось по різні боки. За прогнозами експертів, частина людей, не готових жити в Україні, самостійно поїде. Але значна кількість населення залишиться і перехідний етап буде найскладніший, особливо для тих, хто втратив близьких людей під час російського вторгнення.

Тому, на думку експертів, Україна не повинна створювати перепон для звичного побуту людей у Криму та Донбасі. Ба більше, держава має створити умови, в яких кожен українець з будь-якого регіону держави матиме можливість жити вільно, розвиватися, працювати, навчатися, будувати власний бізнес та подорожувати.

Іншою важливою частиною майбутньої реінтеграції має стати боротьба з наслідками російської пропаганди та робота з молоддю. Ці два ключові напрямки відіграють чи не найважливішу роль у примиренні українців. І якщо з впливом пропаганди Росії все зрозуміло, то м'яка українізація молоді, що виросла на окупованих територіях, — це складніший процес, який передбачає трансформацію не через тиск, а через надання можливостей, і то не тих, які бачаться правильними владі, а тих, які справді цікавлять молодь.

Скільки часу потрібно на реінтеграцію Криму та Донбасу?

Перехідний етап, який охоплює перебудову та налаштування внутрішніх процесів, на думку експертів, може тривати близько 5 років. А ось справжня психологічна реінтеграція місцевого населення триватиме щонайменше 10 років.

А якщо порівнювати нинішні процеси з історичними фактами, то для повного відновлення знадобиться зміна одного покоління українців. Як це було, наприклад, у Німеччині після Другої світової війни»

[https://visitukraine.today/ru/blog/2184/vozvrashhenie-kryma-i-donbassa-s-kakimi-vyzovami-pridetsya-stolknutsya-ukraine-posle-kontrnastupleniya-cast-1,](https://visitukraine.today/ru/blog/2184/vozvrashhenie-kryma-i-donbassa-s-kakimi-vyzovami-pridetsya-stolknutsya-ukraine-posle-kontrnastupleniya-cast-1)

[https://visitukraine.today/ru/blog/2185/returning-crimea-and-donbas-what-challenges-will-ukraine-face-after-the-counteroffensive-part-2\).](https://visitukraine.today/ru/blog/2185/returning-crimea-and-donbas-what-challenges-will-ukraine-face-after-the-counteroffensive-part-2)

Джерела

Kalb Marvin. Imperial Gamble: Putin, Ukraine, and the New Cold War. Brookings Institution Press, 2015.

Prezydent. Aleksander Kwaśniewski w rozmowie z Aleksandrem Kaczorowskim. Kraków : Znak, 2018.

Semmler Paweł. Krym: Znikający półwysep. Poznań : Wydawnictwo Poznańskie, 2018.

Service Robert. Russia and the Second Coming of Vladimir Putin. Picador, 2019.

Власенко В., Бондаренко М. До біографії Амета Озенбашли. URL: <https://doi.org/10.21272/starovyna.2019.54.2> (дата звернення 22.09.2023).

Гаспрін А. Окупація інформаційного простору Криму: досвід спротиву. URL: <https://ua.krymr.com/a/okupatsia-informatsiynoho-prostoru-krymu-sprotyv/32484126.html> (дата звернення 22.09.2023).

Гуменюк Наталя. Загублений острів. Книга репортажів з окупованого Криму. Львів : Видавництво Старого Лева, 2020.

Захаров А., Козловський С. «За що ж триматися?» Як живе Крим через п'ять років після референдуму. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-47628449> (дата звернення 22.09.2023).

Клименко А., Смелянський Ю., Гучакова Т., Корбут О. Крим: три роки окупації. URL: <https://zn.ua/ukr/columnists/krim-tri-roki-okupaciyi-244454.html> (дата звернення 22.09.2023).

Любезна К. У Києві презентували мультсеріал про життя на окупованих територіях. URL: <https://crimea.suspilne.media/ua/news/4370>. (дата звернення 22.09.2023).

Люди «сірої зони». Свідки російської анексії Криму 2014 року / упоряд. та вступ А. Андрієвська, О. Халімон. Київ : К.І.С., 2018.

Міжнародні санкції щодо Росії (з 2014). URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Міжнародні_санкції_щодо_Росії_\(з_2014\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Міжнародні_санкції_щодо_Росії_(з_2014)) (дата звернення 22.09.2023).

Мокрушин С. Скільки ж туристів відпочило в Криму? Суперечлива статистика сезону 2019 року. URL: <https://ua.krymr.com/a/skilky-zh-turystiv-vidpochylo-v-krymu-2019-roku/30307581.html> (дата звернення 22.09.2023).

Переслідування кримських татар російською окупаційною владою у Криму. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Переслідування_кримських_татар_російською_окупаційною_владою_у_Криму (дата звернення 22.09.2023).

Рідні (2016) онлайн українською мовою в HD. URL: <https://uakino.lu/32593-rodnye-2017.html> (дата звернення 22.09.2023).

Савчук Б. Перетворення України в “умовного” ворога: найпоширеніші страхи кримчан щодо деокупації. URL: <https://vikna.tv/dlia-tebe/novyny-ukrayiny/strahy-krymchan-shhodo-deokupacziyi-yak-rosiya-robyt-z-ukrayiny-voroga/> (дата звернення 22.09.2023).

Тягнирядно Л. Окупація Криму: сім років опору, сподівань і репресій. URL: <https://cs.detector.media/community/texts/184229/2021-02-26-okupatsiya-krymu-sim-rokiv-oporu-spodivan-i-represiy/> (дата звернення 22.09.2023).

ЦВК визнала неможливість утворення окружних виборчих комісій з виборів Президента України територіальних виборчих округів № 1–10, 224, 225. URL: https://archive.is/20140508113042/www.cvk.gov.ua/news/news_13042014.htm#selection-55.1-63.898 (дата звернення 22.09.2023).

Шевченко О. Як Крим крав дніпровську воду? Хронологія подій весни 2014 року. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/krym-voda-perekryttia-damba-2014/31257455.html> (дата звернення 22.09.2023).

Як змінився рівень життя в окупованому Криму. URL: <https://www.mfaua.org/uk/publications/iak-zminyvsia-riven-zhyttia-v-okupovanomu-krymu> (дата звернення 22.09.2023).

Автори

Цалик Станіслав, український історик і письменник. Автор/співавтор 10 книг. Працює в документальному жанрі, пише про маловідомі або невідомі сторінки української історії. Співпрацює з провідними українськими медіа, має численні публікації в закордонних виданнях, постійний автор BBC News Ukraine. Член Асоціації європейських журналістів та Української Кіноакадемії. Лауреат Мистецької премії «Київ» імені Івана Миколайчука в галузі кіномистецтва.

Мокрогуз Олександр, завідувач катедри суспільних дисциплін та методики їх викладання Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського, доцент, кандидат педагогічних наук. Співавтор шкільних програм, підручників та навчально-методичних посібників і з громадянської освіти, історії, медіаосвіти, рекомендованих МОН для загальноосвітньої школи та педагогічних ВНЗ України. Член Всеукраїнської Спілки викладачів суспільних дисциплін і громадянської освіти.

Волошенюк Оксана, експертка медіаосвітніх програм Академії української преси. Ст. викладач катедри кінознавства інституту екранних мистецтв. Співавторка 19 посібників із медіаосвіти та медіаграмотності, 7 навчальних програм для різних вікових категорій, тренер із медіаосвіти та медіаграмотності (спеціалізація: кіноосвіта і візуальна грамотність), співавторка навчальної програми та посібника інтегрованого курсу «Громадянська освіта» для 10 кл., рекомендованих МОН. Співавторка Державного стандарту середньої освіти Нової української школи.

Навчально-методичний посібник

Станіслав Цалик
Олександр Мокрогуз
Оксана Волошенюк

НАРИСИ З ІСТОРІЇ КРИМУ (2015–2022)
ДОДАТКОВИЙ МАТЕРІАЛ ДЛЯ ВЧИТЕЛІВ 10 КЛАСУ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ, ВИКЛАДАЧІВ
ПЕДАГОГІЧНИХ ВИШІВ

Навчально-методичний посібник

Літературний редактор: *Олександр Телемко*

Верстка: *Андрій Чернявський*

Академія української преси тел. 067-372-27-33,

e-mail: info@aup.com.ua

Сайт: <http://aup.com.ua/>

Портал «Медіаосвіта та медіаграмотність»: <http://www.medialiteracy.org.ua/>

Сторінка на Facebook: <https://www.facebook.com/aupfoundation>